

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**AMERİKA'DA YAŞAYAN TÜRK GÖÇMENLERİN
ASİMİLSAYON KARŞISINDA TÜRK KİMLİKLERİNİ
SÜRDÜRME ÇABASININ BİR ARACI OLARAK TÜRK
DERNEKLERİ'NİN ROLÜ: ROCHESTER ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Akın ÖZTÜRK

Enstitü Anabilim Dalı : Sosyoloji

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Mustafa Kemal ŞAN

ARALIK 2012

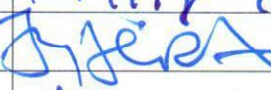
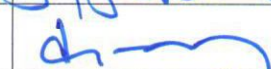
T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

AMERİKA'DA YAŞAYAN TÜRK GÖÇMENLERİN
ASİMİLSAYON KARŞISINDA TÜRK KİMLİKLERİNİ
SÜRDÜRME ÇABASININ BİR ARACI OLARAK TÜRK
DERNEKLERİ'NİN ROLÜ: ROCHESTER ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Akın ÖZTÜRK

Enstitü Anabilim Dalı : Sosyoloji

Bu tez 04 / 12 / 2012 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği / ~~oyçokluğu~~
ile kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI	İMZA
Doc. Dr. Mustafa Kemal ŞAN	Basarılı	
Doc. Dr. İsmail HİRA	Basarılı	
Yrd. Doc. Dr. Aziz TUNCER	Basarılı	

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Akın ÖZTÜRK

04 Aralık 2012

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın hazırlanmasında yardımlarını esirgemeyen danışman hocam Doç. Dr. Mustafa Kemal Şan'a teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim. Çalışmamda benden yardımlarını esirgemeyen Rochester Türk Kültür Merkezi yöneticilerine de teşekkür ederim. Ayrıca bu günlere ulaşmamda emeklerini hiçbir zaman ödeyemeyeceğim aileme de şükranlarımı sunarım. Yetişmemde katkıları olan tüm hocalarıma da minnettar olduğumu ifade etmek isterim.

Akın ÖZTÜRK
04 Aralık 2012

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	v
TABLO LİSTESİ	vi
ŞEKİL LİSTESİ	vii
ÖZET	viii
SUMMARY	ix
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1:GÖÇ	8
1.1. Göç Kavramı	8
1.2. Göçün Tarihi	10
1.3. Göç Nedenleri	12
1.3.1. İşgücü Göçünün Sebepleri ve Etkileri	14
BÖLÜM 2:GÖÇMEN KİMLİĞİ ÜZERİNE TANIMAMALAR	17
2.1. Diaspora	19
2.1.1.“Diaspora”yı Tanımlamak	20
2.1.2. Diasporanın Sürekliliği	21
2.1.3. Diasporik Kimlik	22
2.2. Kimlik	23
2.3. Kültürel Kimliği Oluşturan Değerler	25
2.3.1. Dil	25
2.3.2. Din	27
2.3.3. Edebiyat	27
2.3.4. Tarih	28
2.3.5. Değerler ve Normlar	30
2.3.6. Müzik	31
BÖLÜM3: GÖÇ SONRASI KÜLTÜREL DEĞİŞİM SÜREÇLERİ	32
3.1. Kültür	32
3.2. Asimilasyon	32
3.3. Entegrasyon	36
3.4. Sosyal Entegrasyonun Bir Boyutu Olarak Kültürleşme	38
3.5. Kültürel Gruplar Arası Etkileşim	42
3.6. Kültürleşme /Akültürasyon.....	44
3.7. Eritme	48
3.7.1. Eritme ve Etkinliğin Kayboluşu.....	49
3.7.2 Eritme ve Kültürleşme Karşılaştırılması	49
3.8. İntibak	50

BÖLÜM 4: AMERİKA'DA TÜRKLER	53
4.1. Amerika Birleşik Devletleri'ne Türk Göçü Tarihi	53
4.2. Amerikan Kültürüne Genel Bakış	58
4.3. Amerika'daki Türk Kuşaklarının Değişen Sosyal Yapıları	61
4.4. Sosyal Müessese Olarak Dernekler	67
4.5. Amerika'daki Türk Derneklerinin Tarihçesi	68
4.6. Türk Derneklerinin Kuruluş Amacı ve Etkinlikleri	69
4.7. Rochester Şehrinde Dernekleşme	76
SONUÇ	82
BULGULAR VE YORUMLAR.....	82
KAYNAKÇA.....	95
ÖZGEÇMİŞ	104

KISALTMALAR

ABD : Amerika Birleşik Devletleri

TCC : Turkish Cultural Center, Türk Kültür Merkezi

TSOR: Turkish Society of Rochester, Rochester Türk Cemiyeti

TABLO LİSTESİ

Tablo1: Milton M. Gördon'un Asimilasyon Süreci Teorisi.....	33
Tablo 2: Amerika'daki Türk Göçmenleri (1820–1950).....	53

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Amerika’da yaşayan Türk Vatandaşları (1994-2009).....	56
Şekil 2: Türklerin eyaletlere göre dağılımı.....	58

Tezin Başlığı: Amerika’da Yaşayan Türk Göçmenlerin Asimilasyon Karşısında Türk Kimliklerini Sürdürme Çabasının Bir Aracı Olarak Türk Derneklerinin Rolü:Rochester Örneği	
Tezin Yazarı: Akın ÖZTÜRK	Danışman: Doç. Dr. Mustafa Kemal ŞAN
Kabul Tarihi: 04.12.2012	Sayfa Sayısı: xi (ön kısım)+104 (tez)
Anabilim Dalı: Sosyoloji	Bilim Dalı: Sosyoloji
<p>Amerika’nın New York eyaletine bağlı Rochester şehri Amerika’da dağınık şekilde resmi olmayan rakamlarla ifade edilen yaklaşık 3,000 civarında olan Türk göçmen nüfusunun büyük bir kısmının yaşadığı şehirdir. Çok eski bir tarihsel arka planı ve geçmişi olmayan Amerika Birleşik Devletleri özgürlükler ülkesi olarak tanınlanmaktadır. Diğer belirgin özelliklerinden bir tanesi de çok eski köklere dayanmaması ve üzerinde yaşayan insanların çok büyük bir kısmını göçmenlerin oluşturduğu bu ülkede kendi şahsına ait özellikleri olan bir kültür yapısı olarak paylaşımı sorunu ortaya çıkmıştır. Bu yapısı itibariyle devam eden göçlerle göçmenler kendi kültür yapılarına ait değerleri zamanla bırakıp Amerikan kültürü içerisinde erimektedirler.</p> <p>Bu sürecin istemli olarak devam etmesi diğer yurt dışı ülkelere göç eden Türklerle Amerika’ ya göç eden Türklerin entegrasyonu arasındaki en belirgin farktır ve sonraki kuşaklarda öz kültüre ait değerlerin tamamen terkedilmese de büyük ölçüde bırakılarak Amerikan kültürü içinde erimeleri olmuştur. Bu süreçte Türk kimliklerini korumaya yönelik çok fazla yardımcı aile, sosyal ve kültürel müesseselerin olmaması; ikinci kuşakta tamamen olmasa da; temele ait kültürel ve dinsel öğelerin dışında büyük ölçüde Amerikanlaşmayı beraberinde getirmiştir.</p> <p>Amerika’daki Türk Sivil toplum kuruluşlarının bölgede Türk göçmenlerinin kültür kaybını yavaşlatma ve koruma ile alakalı rollerinin ne olduğuna dair bir araştırma yapılmamıştır. Yapılan bu araştırmada derneklerin Türk göçmenlerin kültür kazanımları üzerinde etkileri hakkında önemli ipuçları verecek durumdadır.</p> <p>Rochester şehrinde bulunan derneklerin kültürel değerlerin korunması, sonraki nesillere aktarılmasında rolü büyüktür. Bölge halkının derneklerle irtibatındaki sıklık arttıkça yaşanan kültür kaybı da daha az olmaktadır. Araştırmamızda Rochester bölgesindeki Türk derneklerinin Türk kültürüne ait değerlerin kazanılması ve muhafazası adına rolü incelenmektedir.</p>	
Anahtar kelimeler: Amerika’daki Türk Göçmenler, Türk dernekleri, Kimlik, Göç	

Title of the Thesis: The Role of Turkish NGO in Identity Conservation and Generation/ The Rochester Case-USA	
Author : Akin ÖZTÜRK	Supervisor:: Doç. Dr. Mustafa Kemal ŞAN
Date: 04.12.2012	Nu. of pages: xi (pre text)+104 (main body)
Department: Sociology	Subfield: Sociology
<p>The city of Rochester, in New York, has an unofficial scattered population of 3,000 thousand Türkish immigrants. Based on its historical background and history, the United States, is introduced as a country of freedom and liberty. Another characteristic of the United States is that it isn't significantly based on old roots and also its immigrants make 99% of its population. As a result of its immigrants coming together and sharing each others customs and cultures, the United States is known to have structured a very unique culture. Due to this structure and continuous migration, immigrants begin to sway from their own values and cultures and end up melting into the American Culture.</p> <p>The voluntary continuation of this process presents a huge difference between the integration of Türkish people migrating to other countries and Türkish people migrating to America, and, for the generations to come, it results in almost total abandonment of cultural values, hence, leading them to melt into the American culture. In this process, because there aren't enough helpful family, social, and cultural institutions to protect Türkish identities, the religious and cultural values of the second generation has, to a significant extent, become Americanized.</p> <p>Ther is no study about Türkish NGO's(Non-Governmental Organization) on protecting the original identy . New generations are having issues to recognizing their own cultural identy if they don't go to Türkish NGO's events accordingly.</p> <p>This present research deals with the role of Türkish NGO in Rochester in preservation of Türkish cultural identy.</p>	
Keywords: Türkish immigrants in US, Türkish NGO's, identy, migration.	

GİRİŞ

Son iki asırda meydana gelen göçlerle yeniden şekillenen dünyada sosyal bilimcilerin üzerinde çalıştığı başlıca hususlardan bir tanesi, göçmenlerin asimilasyon ve entegrasyonu meselesi olagelmıştır.

ABD'nin duyduğu iş gücü ihtiyacından ötürü Atlantik Okyanusu'nu aşarak ABD'ye giden Türkler, önceden sorgulamadıkları, hakkında düşünmedikleri kimliklerini bir şekilde anlama ve tanımlama durumunda kalmaktadır. Yıllarca benzerleri (diğer Türkler veya Türkiyeliler) ile aynı ortamda (Türkiye) olan Türk göçmenler, yeni mekânlarında farklı anlayış ve yaşam tarzları ile karşılaşınca kendi farklılıklarına karşı daha duyarlı hale gelmekte ve kendilerini tanımlama zorunda kalmaktadır. Bu halleriyle de Anthony Giddens'in (1991) bahsettiği "küreselleşmenin farklılıkları yoğunlaştırması" olayına güzel bir örnek teşkil etmekteledir (Kaya, 2006:1-13).

Amerika'ya göç edenlerin büyük bir kısmının daha önce yurt dışı tecrübesi olmaması itibariyle henüz göç etmeden önce, gidilecek ülkenin yaşam şartları, kendi öz kültürüne ait değerlerin uygulanabilmesi ve muhafaza edilebilmesi, bu değerlerin zamanla değişmeye başlama olasılıkları gibi meseleler üzerinde çok düşünülmüş değildi. Ne zaman ki göç yapıldı ve her şeyiyle farklı insanlarla yaşamaya başlandı, yukarıda saydığımız konuların ehemmiyeti, zamanla Türk göçmenler tarafından hissedilmeye başlandı.

Amaç

Amerika'daki Türk varlığı, günümüz Türkiyesinde akademik ve kamusal gündemin önemli konu başlıklarından birini oluşturmaktadır. Pek çok sosyolog, antropolog, politik bilimci, eğitimci ve ekonomistin, Türklerin Avrupa deneyimi üzerine onlarca çalışma kaleme aldığı bilinmektedir. Fakat Amerika ve buradaki Türklerin yaşantıları ile alakalı aynı sayıda akademik çalışma görememekteyiz. Yurt dışında yaşayan Türkler ile alakalı her bir çalışma, farklı etnik, ideolojik, kültürel ve dinsel topluluklar halinde yaşayan Türklerin yaşam biçimlerini, deneyimlerini, düşüncelerini, duygularını, ümitlerini, beklentilerini çeşitli açılardan ele almaktadır. Bu çalışmada Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'ne göç etmiş Türklerin ABD'ye entegre olma

sürecinde kaybedilen kimliklerini geri kazanma hareketlerinde Türk derneklerinin rolünü incelemeye çalışacağız. Bu nedenle Amerika Birleşik Devletleri'nin Rochester şehrinde yaşayan Türk göçmenler üzerine yoğunlaşmıştır.

Önem

Rochester şehrinde artık Türk göçmenler, üçüncü kuşağa gelmiş durumdadır. Karşılaşılan en büyük problem, sonraki nesillere kültürel değerlerin aktarılamaması olmuştur. Gençlerin kendi değerlerini inşa etme ve onların muhafazası adına çok ciddi zorluklar çektiği görülmektedir. Bu noktada, bölgede kurulan derneklerin rolü önem kazanmıştır.

Bir taraftan kendi kimliklerin korumaya çalışırken bir taraftan da yeni gelinen ülkeye çok hızlı bir uyum sağlama sürecine girmek isteyen birinci nesil Türk göçmenlerin bir yandan kendi kültürlerinden kopmak istememesi, diğer yandan yeni kültüre hızlı bir şekilde adapte olmaya çalışması, melez bir yaşam şekli ortaya çıkarmaya başlamıştır. İlk defa 1937'de Stonequist tarafından kullanılan "*Cultural Hybrid*" kavramı, kimi zaman kendiliğinden, kimi zaman da istemli olarak yeni girilen kültürün kısmen ya da tamamen öğeleri alınıp ortaya melez bir kültür çıkması şeklinde tanımlanmıştır. Özellikle Almanya'ya göç eden Türklerde çok sık rastlanan bu melez kültürel başkalaşımın örnekleri, Rochester şehrindeki ilk Türk göçmenlerde görülmektedir. Amerika'daki Türklerin açık bir farkla ayrıldığı nokta, bu işin istemli yapılmış olması ve sonraki kuşaklarda öz kültüre ait değerlerin tamamen terkedilmese de büyük ölçüde bırakılarak Amerikan kültürü içinde erimeleri olmuştur. Bu süreçte Türk kimliklerini korumaya yönelik çok fazla yardımcı aile, sosyal ve kültürel müesseselerin olmaması, ikinci kuşakta tamamen olmasa da temele ait kültürel ve dinsel öğelerin dışında büyük ölçüde öz kültür değer kaybına neden olmuş, Amerikanlaşmayı beraberinde getirmiştir. Bu mevzu, sadece Amerika'da yaşayan Türklerle alakalı değil, hemen hemen göç etmiş bütün farklı kültürel yapıya ait insan toplulukların yaşadığı derinden işleyen bir süreç olagelmiştir. Kendi kültürlerinden zamanla koparak hakim kültür değerlerini, kimi zaman farkında olmadan, kimi zaman da isteyerek alan topluluklar içinde, hayatlarını dinsel değerlerin şekillendirdiği Brooklyn bölgesinde yaşayan yahudi diasporası dahi mevcuttur. Özellikle son ikinci

nesilde başlayan çözümlerin, Amerika'da bulunun diasporalar içinde aynı biçimde şekillendiğini görüyoruz. Diasporalar, harekete geçirmiş, çok hızlı bir şekilde kendilerine ait okullar, dernekler açmaya başlayarak kendi müesseseleri içerisinde kültür beslenmesini yapmaya çalışmışlardır. Fakat tüm bu organize hareketler, kültür kaybı ve Amerikanlaşma sürecini yavaşlatabilmişse bile durduramamıştır.

Egemen kültürün etkisi ve hızlı sosyal değişme, bunun sonucu olarak ortaya çıkan değerler çatışması, göçmenlerin kimlik dünyasının yıpranmasına neden olabilmektedir. Öyle ki oluşan kültür ve kimlik şoku, göçmenleri zamanla uyumsuzluk ve çelişkilere sürükleyebilmektedir. Özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nin sadece kendi vatandaşlarına değil, ülke içerisinde kurmuş oldukları tam özgürlükçü ve ferdiyetçi yaklaşımları göz önüne alınca, karşılaşılan çelişiklerde hakim kültürün değerleri, çoğu zaman tutulmuştur. Türk göçmenler, karşı karşıya kaldıkları bu ve benzeri sorunlara çözüm bulmak ve yaşanılan topluma uyum sağlayabilmek için çeşitli alanlarda faaliyet yürüten sivil organizasyonlar etrafında örgütlenme yoluna gitmişlerdir.

ABD genelinde yaşayan Türkler, sorunlarını çözmek, ihtiyaçlarını karşılamak, birlik, beraberlik, yardımlaşma, dayanışma ve kaynaşmalarını gerçekleştirmek, yasal haklardan daha iyi yararlanabilmek ve kazanılmış haklarını korumak gibi ihtiyaçları karşılamak amacıyla dernekler kurmuşlardır. Yapısal ve fonksiyonel bakımdan birbirinden farklılık gösteren bu dernekler, değişik isimler altında çalışmalarını devam ettirmektedir.

Günün ihtiyaç ve şartlarına göre kurulmuş bu dernekler, 1960'lı yıllarda ilk defa kendilerini göstermeye başlamış, zamanla ortaya çıkan yeni şartların etkisiyle işlevlerini artırmışlardır. Asıl kuruluş amaçları, Amerika'daki Türklerin hayata uyumlarının sağlanmasıdır. İlerleyen zaman içerisinde, özellikle yeni yetişen nesil içerisinde Türk kültürüne olan ilginin azalması, hatta kaybolmaya yüz tutması, aileleri kaygılandırmış, bu duruma önlem olarak derneklerin faaliyetleri kültürel ve dinsel yetiştirmeye yönelik çeşitlendirilmeye çalışılmıştır. Türkleri ve Amerikalıları kaynaştırmak, Türkiye ile Amerika arasındaki ikili ilişkilerin gelişmesine katkı sağlamak, Türkiye'nin tanıtımı ve Türkiye ile ilgili kamuoyu oluşturmak gibi farklı

amaçlar da bu derneklerin gündemine girmiştir. Bunun sonucu olarak Türk göçmenler daha geniş kapsamlı organize kuruluşların çatısı altında birleşerek seslerini duyurma, imkânlarını birleştirerek hedeflerine daha çabuk ve kolay varma yoluna gitmişlerdir. Bu hedeflerine ulaşabilmek için daha güçlü dernekler kurarak veya kurulmuş dernek çatısı altında birleşerek hareket etmeye başlamışlardır.

Günümüzde, yurt dışındaki çeşitli ülkelerde vatandaş, göçmen veya mülteci statülerinde yaşayan Türkler, buldukları ülkelerin ekonomik, sosyal ve siyasal hayatında göz ardı edilemeyecek kadar önemli bir demografik güç haline gelmişlerdir. Türk göçmenler, anavatana geri dönme ihtimalinin büyük oranda ortadan kalkması ve ikinci ve üçüncü kuşak neslin de oluşmasıyla birlikte, yaşadıkları ülkelerde karşılaştıkları çeşitli sorunlara çözüm bulmak ve yaşanan topluma uyum sağlayabilmek için çeşitli alanlarda faaliyet yürüten sivil organizasyonlar etrafında örgütlenme yoluna gitmişlerdir. Amerika'da yaşayan Türk göçmenler de bu ülke kanunlarının kendilerine tanıdığı haklar çerçevesinde bir araya gelerek çeşitli kültürel, sosyal ve dini amaçlı birçok dernek ve vakıf kurmuşlardır. Bölgede bulunan Türkler sosyo-kültürel ve dinsel değerlerini koruma amaçlı dernekler oluşturmuşlardır. Söz konusu sivil organizasyonlar arasında, dini ve milli kimliği korumak, kültürel değerleri ikinci ve üçüncü kuşak nesle aktarmak ve entegrasyon sürecine katkı sağlamak amacıyla tespit edilen dini temelli kuruluşlar yer almaktadır. Bu doğrultuda Rochester'da faaliyet yürüttüğü tespit edilen sivil organizasyonlar bulunmaktadır.

Amerikan kültürünün vermiş olduğu serbestiyetçi zihniyet, gerek dinsel gerekse kültürel yaşamları ile alakalı herhangi bir toplumsal ya da hukuksal baskının olmayışı, göçmen Türkleri, kendi öz dilleri ve kültürlerini koruma adına daha az hassas hale getirmiştir. Çünkü herhangi bir baskı olmayınca onları kaybetme kaygılarının da ortadan kalktığını düşünmüşlerdir. Bu, sadece Amerika'da yaşayan Türk göçmenler için değil diğer tüm göçmenler için “erime potası” (melting pot) olarak literatüre giren, durdurulması son derece zor, hatta imkansız olan sosyal değişim sürecinin en önemli gücüdür. Bunu, insanoğlunun belki de yapısında olan, herhangi bir tehdit yoksa savunmaya da ihtiyaç yok düşüncesi, aslında farkedilemeyen güç geldiğinde kaybın çok fazla olması ile de açıklayabiliriz.

Göçmen Türk ailelerin böyle bir tehdit hissetmemeleri, ileride çok ciddi sonuçlar doğuracak olan yanlış kararlar vermelerine sebep olmuştur. Eğitim düzeyi çok yüksek olmayan Türk göçmen ebeveynler, çocukların okulda daha başarılı olmaları ve İngilizceyi daha iyi öğrenmeleri adına evde çocuklarıyla İngilizce konuşmayı tercih etmişlerdir. Ailelerin kendilerinde olan dil eksikliği, çocuklarda da olur ve hayata intibakları zorlaşır düşüncesiyle yapılan bu tür yanlış uygulamaların örneklerini, sadece ilk kuşak göçmenlerde değil, günümüzde bile görmek mümkündür.

Dil, insanlar arası iletişimin en doğal, en yaygın ve en tesirli vasıtasıdır. Aynı zamanda dil, insan yığınlarını millet haline getiren en güçlü bağdır. Dil, bu gücü hem unsur hem taşıyıcısı hem de koruyucusu olduğu kültürden almaktadır. Yani dil, ait olduğu milletin kültürünü, her yönüyle bünyesinde barındırmaktadır. Dili öğretmek demek, dili konuşan milletin kültürünü de öğretmek demektir. Millete millet olma vasfını kazandıran dil, her ferdin, milli varlığının bir parçası hâline gelmesine de yardımcı olur. Zaten eğitimin amacı, fertlerin ait oldukları milletin bir ferdi olarak yaşamasını sağlamaktır (Uyar, 2007: i).

İlk önceleri dilde başlayan kayıplar, sonrasında diğer kültürel değerlerin hepsinde görülmeye başlamıştır. Bu sürecin istemli olarak devam etmesi, diğer yurtdışı ülkelere göç eden Türklerle Amerika'ya göç eden Türklerin entegrasyonu arasındaki en belirgin farktır ve sonraki kuşaklarda öz kültüre ait değerlerin tamamen terk edilmese de büyük ölçüde bırakılarak Amerikan kültürü içinde erimeleri olmuştur. Bu süreçte Türk kimliklerini korumaya yönelik çok fazla yardımcı aile, sosyal ve kültürel müesseselerin olmaması; ikinci kuşakta tamamen olmasa da temele ait kültürel ve dinsel öğelerin dışında büyük ölçüde Amerikanlaşmayı beraberinde getirmiştir.

Bu çalışmada, Amerika'nın Rochester şehrindeki Türk toplumuna yönelik akademik ilgiye katkı sağlamak amacıyla Rochester'da yaşayan Türk göçmenlerinin sosyal yaşantıları, kültürel değerlerindeki değişimleri, Türklere ait faaliyet yürüten organizasyonların kuruluş serüveni, hizmet alanları ve faaliyetleri üzerinde durulacaktır. Bu çalışma, Eylül 2008'den bugüne kadar Rochester'da bulunduğumuz sırada, Türk göçmenlere yönelik hizmet sunan bu vakıf/derneklerin yönetim

kadrosundaki kişilerle, bölgede yaşayan göçmen Türklerle gerçekleştirdiğimiz görüşmeler ve konuyla ilgili literatürden elde edilen bilgiler ışığında yapılmıştır.

Çalışmanın teorik kısmında, göç olgusuna genel bir bakışla sosyal bilimcilerin konu ile alakalı görüşlerine yer verilmiştir. Çalışmanın devamında kimlik ve kültürel değerleri oluşturan ana unsurların neler olduğu tanımlanmaya çalışılarak bu unsurların göç sonrası değişen sosyal yapı içerisinde nasıl şekillendiği ve değiştiği, bu değişim sırasında kaybolan değerler belirtmeye çalışılacaktır. Bu değişimin Amerika'daki ve Rochester bölgesinde yaşayan Türk göçmenlerde hangi süreçlerden geçerek yaşandığı, bölgede yaşayan Türk diasporasının bu süreci durdurma adına kurmuş oldukları sivil toplum kuruluşlarının bu değişim ve başkalaşım sürecini nasıl etkilediği ve fonksiyonlarının neler olduğu ortaya koyulmaya çalışılacaktır.

Yöntem

Bu çalışmamızda, bilimsel yöntem olarak başlangıçta tümdengelim yöntemi kullanılarak ihtiyaç duyulan çalışma sahaları ve temel esaslar araştırılmış, yapılan değerlendirmeler neticesinde elde edilen sonuçlar bir araya getirilerek tümevarım yöntemiyle de çözüm şekli ortaya konulmuştur. Sosyal Bilimler alanında yapılmış olan çalışmamızda, bu alana özgü geleneksel literatür tarama ve kütüphane/internet araştırması usulleri kullanılmıştır. Başlıca kaynaklar, sosyolojiye ilişkin temel eserler, vakıf, dernek, diğer resmi kurumlar ve konuyla ilgili konferans raporları ve makalelerdir. Faydalanılan kaynaklar, ayrıca kaynakça bölümünde belirtilmiştir. Çalışmamızda konumuzla ilgili çeşitli bilim adamları ile kurum, kuruluş ve derneklerce yapılmış olan anket çalışmaları ve istatistikî bilgilerden istifade edilmiştir. Bölgede uzun süre yaşamış olmamın verdiği tecrübeyi kullanarak alan araştırmaları, yine kullanılan yöntemlerdendir. Bölgede bulunan Türk derneklerinin aktivitelerine katılarak gözlemlenmelerde bulunulmuştur. Aynı zamanda, Amerika'da yaşayan diğer göçmen milletler ile alakalı yapılan araştırmaları karşılaştırma da yine metodlarımızdan biri olmuştur.

Ortaya koyulmak istenen problemin doğruluğunu ispatlamak amacıyla kişilerle mülakatlar yapılmıştır. Mülakat için kişi seçimi, farklı nesillerden ve farklı sosyo-

ekonomik yapılar göz önüne alınarak gelişi güzel olarak yapılmıştır. Bu kişiler, ilk göç hareketi ile gelenler, burada yetişenler ve son dalga ile bölgeye yerleşen göçmenler arasından seçilmiştir. Bu tür bir seçim yapılmasının ana nedeni, ortaya koyulmak istenen problemin objektifliğini artırması açısından asimilasyona uğramış ve kimlik kaybı yaşamış ilk dönem ve burada yetişenler ile bu sürecin yaşandığını grup, bundan etkilenmemek adına önlemler almaya çalışan, derneklerde aktif rol alan göçmenler olmuştur. Böylelikle geçiş süreçleri daha açık bir şekilde görülebilmektedir. Örnekleme yaparken cinsiyet ve yaş faktörlerinin etkili olabileceği düşünülerek kişiler çeşitlendirilmeye çalışılmıştır. Bölgede yaşayan ve derneklerde yöneticilik yapan Türk liderlerle mülakatlar yapılmıştır. Bölgede yaşayan Türklerin dini ve siyasi görüşlerinin çok farklı olması sebebiyle 50'nin üzerinde insanla görüşme yapılarak araştırmanın objektifliği artırılmaya çalışılmıştır.

Amerikan istatistik bürosunun verileri, çalışmamızda kullanılan diğer tekniklerden bir tanesi olmuştur.

BÖLÜM 1: GÖÇ

1.1 Göç Kavramı

Göç denilince akla genellikle insanların bir yerden başka bir yere coğrafik anlamda yer değiştirmesi gelir. Oysa göç, sadece insanlara özgü bir şey olmayıp birçok canlıyı da ilgilendiren bir fenomendir. Göç, canlıların büyük kısmı için yaşamlarını devam ettirebilmelerinin önemli bir ön koşulu olan yer değiştirme eylemidir (Yalçın, 2004:22).

Genel olarak “göç”ü insanlar açısından ele alırsak, bir ülkenin sınırları içerisinde farklı yöre ve bölgeler arasında veya bir ülkenin bir diğerine, uzun süreli veya devamlı kalmak amacıyla yapılan nüfus hareketi olarak tanımlanabilir. Göç, coğrafi bir toplumsal hareketliliktir (Göksu, 2000:9).

Fakat göç üzerinde anlaşmaya varılan tam bir tanım yoktur. Bu nedenle her araştırmacı kendi amacına uygun bir tanım yapma yoluna gitmiştir. Örneğin; beşeri coğrafya açısından göç, salt mekânsal değişiklik olarak ele alınmaktadır. Oysa bu haliyle deniz aşırı – kıta içi, ülke dışı nüfus hareketleri bir yana, belde içerisinde yer değiştirmeleri dahi göç saymak gerekir. Demografi açısından ise göç denildiğinde, ilgi konusu olan, göç eden kişilerin salt sayısal özellikleridir (Gökdere, 1978:10).

Sosyal bilimci gözüyle bakılınca göç, toplumların gerek coğrafi gerekse kültürel hareketleri ve değişimleri sonucunda şekillenen yaşam tarzları, kültürel değerleri, kısacası tüm sosyal hayatlarını şekillendiren ve bizim bunu anlamamıza yardımcı olan bir unsur olmuştur. Savaş, sel, yangın ve deprem gibi felaketler, refah ve istihdam arayışı gibi ekonomik nedenler ile siyasal baskılardan kurtulma, inanç, düşünce ve fikir hürriyeti elde etme uğruna güvenli ve özgür bir ülke arayışı, geçmişte olduğu gibi, günümüzde de nüfus hareketlerine ve göçlere neden olmaktadır. Bu yüzden gerek isteğe bağlı gerekse zorunlu olarak uluslararası insan göçü, tarihin her döneminde rastlanan ve günümüzde de devam ederek sosyal, kültürel ve ekonomik değişmelere neden olan yaygın bir olgudur. Her ne kadar ulus devletlerin ortaya çıkışı ile bağımsızlık ve egemenliğin birer göstergesi olan sınırlar ortaya çıkmış ve nüfus hareketliliğinin önüne engeller örülmüş ise de yasal veya yasal olmayan yollardan çok sayıda insan, sınırları aşarak farklı ülkelere göçmüş, oraya yerleşmiş ve çoğunlukla da göç ettikleri ülke

toplumlarının ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Avrupa ülkeleri ve Amerika Birleşik Devletleri, gelişmiş ülkeler olarak göçlerin başlıca çekim merkezleri haline gelmiştir (Küçükcan, Kocabıyık, 2006:13).

Günümüzde, dünyanın insanlar için küçülmüş olması, iletişimin gelişmesi, dolaşımı kolaylaştırmıştır. Dolayısıyla ülkelerin göç üzerindeki kontrolü her geçen gün zorlaşmaktadır. Göç, toplumların dinamik yapısı itibariyle, hem göç alan hem göç veren ülkeler açısından gereklidir. Fakat sistemli gerçekleşmez ise birçok sorunu beraberinde getiren bir olgudur. Bugün göç üzerine tartışılan husus, nüfus hareketlerinin yol açtığı siyasi, sosyo-kültürel ve ekonomik sorunların nasıl yapıcı bir güce dönüştürüleceğidir. Dinamik bir süreci içeren göç olgusuna tek ve genel kabul gören bir tanım getirilmesinin zorluğu, göç üzerine çalışan araştırmacıları, göç hareketlerini belirli kriterler çerçevesinde, türlere ayırarak tanımlamaya ve incelemeye yöneltmiştir. Göç türleri ve bu türlerin tanımlamasında kullanılan kriterler ise literatürde, irade ve zaman kavramından hareket edilerek oluşturulmuştur. Mesafe kavramı, göç hareketlerini iç göç ve dış göç şeklinde ikiye ayırır. İç göç, bir ülkede yaşanan toplumsal, ekonomik ve siyasal değişikliklerin sonucunda ülke nüfusunun, ülke içinde bir yerden başka bir yere yerleşmesidir. Dış göç ise bir ülkede yaşayanların, ülke sınırlarını başka bir ülkede kalmak veya uzun süre çalışmak amacıyla aşmaları şeklinde tanımlanabilir. İrade kavramı baz alındığında ise göçler, gönüllü (serbest) ve zorunlu (mecburi) göçler olarak iki kısımda incelenir. Uluslararası göç türlerinin belirlenmesinde başvurulan diğer bir kriter de zaman kavramıdır. Göç hareketinin süreklilik ve geçiciliği esas alınarak yapılan bu ayırım, ilk kez 1932 Cenevre Kongresi'nde formüle edilmiştir. Kongrede, süresi bir yıl ve daha fazla olan göç hareketleri sürekli göç olarak tanımlanırken süresi bir yıldan daha az olan göçler ise geçici göç olarak kabul edilmiştir (Gezgin, 1994:16-17).

Zaman kriteri esas alınarak yapılan bu tanımda, geçici göçün süresi bir yıldan az olarak verilse de genel olarak göçlerin kalıcıya dönüştüğü gözlemlenmektedir. Bu kriterlere göre bazı göç türleri kısaca aşağıdaki gibidir.

Beyin Göçü (Brain Drain): İş gücü göçünü ücret ve maaşla çalışan “bağımlılar” oluştururken beyin göçü genellikle mühendis, doktor gibi “bağımsızlar”dan, yani kendi hesabına çalışan kişilerden oluşmaktadır. Başka bir deyişle, beyin göçü denilince, yüksek düzeyde eğitim görmüş insan gücünün ülkeler arası hareketi anlaşılır ve bir ülkenin teknoloji sahasında yetişmiş insan kaynaklarının göç yoluyla kaybı kastedilmektedir (Pür, 1974:22).

Siyasi Göç: Başta savaşlar olmak üzere, dini, etnik ve politik baskıların sonucunda yaşanan göçlerdir. Siyasi göçler, iç göç niteliğinde olabileceği gibi genellikle dış göç niteliğindedir ve göç edenlerin (göçmenlerin) amaçları, öncelikle, en kısa zamanda güvenilir bölgeye ulaşmaktır. Zorunluluk sonucu doğan göçlerdir ve kalıcılık unsuru taşırlar.

İktisadi Göç: Bir kısım göçler, ana özellikleri bakımından iktisadi niteliktedir ve amaçlanan, iktisadi olarak refah oranı daha yüksek olan bir bölgeye / ülkeye gitmektir. Ekonomik nedenli göçler, kalıcı ve iradi nitelikte olup mesafe kavramı dikkate alındığında, ülke içi iş gücü ve uluslararası iş gücü hareketleri olarak ikiye ayrılabilir. Kişilerin daha iyi ekonomik ve sosyal koşullarda yaşayabilecekleri inancıyla yaşadıkları bölgeden ülke içinde başka bir bölgeye göç etmeleri, ülke içi iş gücü hareketini, göç yoluyla kişilerin iş bulmak veya daha iyi şartlar içinde çalışmak ya da kendilerine, ailelerine daha iyi yaşama imkânı yaratmak amacı ile iki ülke arasında yer değiştirmesi de uluslararası iş gücü hareketini oluşturmaktadır. (Içduygu, Sirkeci, Aydingün, 1997).

Göçle ilgili daha önce yapılan çalışmalara terminolojik açıdan bakıldığında göçün yönünün ayırt edilmesinde farklı terimler kullanılmaktadır. Bir ülkeye yabancı bir ülkeden göç edilmesinde iç göç, bir ülkeden yabancı ülkelere göç edilmesinde dış göç ya da dış göç ve ülke içi göç hareketlerinin ifade edilmesinde ise iç göç kavramları kullanılmaktadır.

1.2 Göçün Tarihi

Göç etmek, insanoğlunun temel özelliklerinden biridir. “Kendisini korumak için hayvansal güdüsü ve kültürel anlamda tanımlanan, kendisini geliştirme güdüsünün

bileşimi, homo sapiensin dünyanın her yanına dağılmasına yol açmıştır” (Tellal,1995:417).

Başlarda daha çok siyasi sebeplerden, istilalardan vb. zorunlu sebeplerden kaynaklanan göçün altında, birçokları için insan davranışlarının genel altyapısını oluşturan ekonomik sebepler yatmaktadır. Göçün insanlık tarihi kadar eski olduğunu görmek için çok uzaklara gitmeye gerek yoktur. Batı Akdeniz Bölgesi’nde taş devrinde mağaralarda yaşayan insanların, Torosların üzerindeki yaylalara göç ederek tarımı öğrenip yerleşik hayata geçtiği bilinmektedir. Bu ilk insanların izlerine, Anadolu’da Antalya’daki Karain ve Öküzini adı verilen mağaralarda rastlıyoruz. Her iki mağaranın duvarlarında paleolitik çağa ait resimler yer alıyor. Çağdaş göç hareketlerinin ise kapitalist üretim biçimiyle başladığı kabul edilir. 17. yüzyıl ve öncesinde barbar, şiddete dayalı göç hareketleri, emeğin meta olarak düzenli aktarımını içermediği için çağdaş göç hareketinden ayrılır. 18. yüzyılın sonları ve 19. yüzyılın başlarındaki Amerika kıtasına yapılan köle ticareti, emeğin yer değiştirmesi bakımından kendisinden önceki hareketlerden ayrılır ((Tellal,1995:417).

Daha önce koloni bölgelerine olan kitlesel göç, 2. Dünya Savaşı’ndan sonra biçim değiştirmiştir. Savaş sonrasında, özellikle 1950’li yıllardan itibaren başlayan göçler geçici nitelikte olup mevcut ülkelerin iş gücü piyasalarındaki el emeği ihtiyacını karşılamaya yöneliktir (Göksu, 2000:9).

Yoğun göç hareketlerinin başladığı dönemin ilk başlarında, savaş suçluları, sığınmacılar, yerinden edilen kimseler ve İrlanda, İtalya, Portekiz ve İspanya gibi iş gücü fazlalığı olan ülkelerin insanları, savaş yıkıntılarını onarmak görevini ifa ettiler. Savaş sonrası dönemde, 30 milyon civarında işçi ve aile fertleri Batı Avrupa’ya göç etmiştir. Bu olay, insanlık tarihinin en büyük göç hareketlerinden birisi olup göç alan ülkelerin nüfusunu 1950–1975 arasındaki 25 yıllık sürede 10 milyon kadar artırmıştır. Özellikle Batı Avrupa ülkeleri, savaş sonrasında ekonomik olarak ciddi atılımlar gerçekleştirdiler. Bu yıkım ve üç milyon kaybın sonucu olarak bu ülkeler, 1940’ların sonuyla 1950’lerin başında ilk önce deniz ötesi koloni ülkelerinden göç almaya başladılar. Daha sonra deniz aşırı ülkelere göçün hızı yavaşladı. İş gücü ithali

1970'lerin ortasına kadar sürdü. Özellikle 1960–75 arasındaki 15 yıllık dönem, bu akımın en hızlı olduğu dönemdir. Savaş sonrası dönemde tüm gelişmiş ülkeler, iş gücü ithal ettiler. Bazı gelişmiş ülkeler, kendi aralarında, özellikle Avrupa Birliği (AB) içinde, az miktarda iş gücü hareketi gerçekleştirdiler de asıl hareket az gelişmiş Akdeniz ülkelerinden gelişmiş Batı Avrupa ülkelerine doğruydular. Başlarda ekonomik sebeplerle başlayan ve kıta içinde yayılan göç, sonraları siyasal, kültürel ve ailevi sebeplerle ivme kazanmıştır. Akdeniz ülkelerinde Batı Avrupa ülkelerine yapılan göç gibi işte Türkiye'den yapılan göç hareketi bu son gruba dahil olmaktadır. Türkiye'den Avrupa'ya göç, ikili anlaşmalara dayanarak belli bir süreden sonra geri döndürmek amacıyla yapılan iş gücü hareketi içinde aynı yıllar içinde yer almıştır. Başta belirtildiği gibi göç olgusu üzerine çalışan bilim dallarının, kendi alanlarına göre tanımlamalarına ilaveten, ülkelerin sosyal yapılarına istinaden hukuk sistemlerinde de göç farklı tanımlanmıştır (Göksu,2000: 26).

1.3. Göç Nedenleri

Daha önce de belirtildiği gibi insanlık tarihine yaşıt olan göç olgusunun farklı nedenleri vardır. Göçe neden olan bu faktörler, yaygın olarak itici faktörler ve çekici faktörler ikili ayırımında incelenmektedir. Genellikle ekonomik olan itici faktörler, toprak kıtlığı, işsizlik, düşük ücret, verimsiz arazi, açlık ve kuraklık, hızlı nüfus artışı, sosyal ve siyasal faktörlerdir (Göksu,2000:40).

Çekici faktörler ise ülkelerin demografik, ekonomik ve sosyal gelişmelerinin bir sonucu olarak oluşan iş gücü açığını kapatmak amacıyla, bu ülkelerin göçe neden olmasından kaynaklanan faktörlerdir. Çoğu zaman göç hareketine yol açan bu nedenlerin birden fazlası, insanlar için sebep teşkil edebilmektedir. Bu nedenler, bölümün başında incelenen göç türlerinin anlaşılmasına yardımcı olacaktır.

Doğal nedenler: Bazen sel, deprem, kuraklık, kıtlık gibi doğal afetler, bazen de ciddi çevresel bozulmalar ve de ekolojik felaketler, insanların yaşadıkları yerleşim alanlarını terk edip yeni yerlere göç etmelerine yol açmıştır.

Savaşlar: Savaşlar, ilk Çağlardan günümüze kadar yaşanan birçok göç hareketine neden olmuştur. 1. ve 2. Dünya Savaşları sonrasında yaşanan göçler, savaş nedeni, zorunlu göç türlerinden ilk akla gelenlerdir.

Dinsel Nedenler: Din, ilk insandan zamanımıza kadar yaşanan kitlesel nitelikteki göçler üzerinde oldukça etkili bir nedendir. Skolastik düşüncenin hakim olduğu Ortaçağ Avrupasında ve İslamiyetteki Halifeler döneminde görülen istila ve fetih hareketleri, dini nedenlere dayanmaktadır. Yahudilerin, kendilerine vaat edilmiş topraklara (Filistin'e) yaptıkları göç de dini nedenlere dayanan göç hareketlerine bir örnek olarak verilebilir.

İktisadi Nedenler: 19. yüzyılda kapitalist üretim tarzının etkisiyle başlayan göçlerin ve günümüzde görülen göç hareketlerinin ana nedeni, büyük oranda ekonomik gerekçelere dayanmaktadır (Özdal, 2000:9). Bu noktada, göçün ekonomik nedenleri arasında Castle ve Kosack'ın (1973) işaret ettiği gibi bir tarafta işsizlik, fakirlik, ekonomik gelişmemişlik gibi "itici" faktörler varken diğer tarafta istenmeyen meslekleri yabancılara bırakan hızlı ekonomik gelişme, sabit nüfus durumu ve işçi sınıfının düzenli dikey mobilitesi gibi "çekici" faktörler yer almaktadır (Akt. Göksoy, 2000:27).

Avrupa'ya Türk iş gücü hareketinin de temel sebebi, ekonomik göçlerdir. Bu nedenle çalışmanın ilerleyen bölümlerinde ekonomik unsur, daha ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

Ailevi Nedenler: Çeşitli nedenler (ekonomik, kültürel veya siyasi) sonucunda dağılan ailelerin yeniden birleşmeleri, bazı durumlarda bir başka göç nedeni olarak karşımıza çıkmaktadır. 1970'li yıllarda yaşanan ekonomik durgunluk sonrasında, göç alan bazı Avrupa ülkelerinin (başta Almanya, Fransa ve Avusturya vb.) resmi işçi alımını durdurmalarından sonra, bu ülkelerde bulunan işçilerin, memleketlerinde kalan ailelerini almalarıyla yaşanan göç, ailevi nedenlere dayalı göçlere verilebilecek en canlı örnektir.

Sosyo-Politik Nedenler: Yukarıda belirttiğimiz beş nedenin yanı sıra, sosyo-politik nedenler de göç hareketlerine yol açmışlardır. Sosyo-politik nedeni göç hareketleri, genellikle irade dışı (zorunlu) ve kalıcı nitelikteki göçlerdir (Özdal, 2000; 10).

1.3.1. İş gücü Göçünün Sebepleri ve Etkileri

Bütün göç hareketlerinde olduğu gibi Türklerin göç hareketinin de hem mikro hem makro düzeyde birden fazla sebebi vardır ve genelde insanlar için bu sebeplerden birkaç tanesi aynı anda geçerlidir. Bu sebeplerin de daha net anlaşılabilmesi için sınıflandırılmasında fayda vardır. Bunlar:

Demografik Sebepler: Türkiye'nin mevcut kaynakları, alt yapısı ve coğrafyası nüfustaki bu hızlı artışa iş olanakları yaratmada ve sosyal olanaklar sunmada yeterli değildi. 1960'larda ve 1970'lerde dünyadaki ekonomik şartların sunduğu dış göç olanakları Türkiye'deki işsizlik baskısını önlenmesinde önemli rol oynamıştır. Bugün için işçi olarak Almanya'ya gitmek zorlaşsa da Türkiye'deki işsizlik nedeniyle insanlar hala bu kapıyı zorlamaktadırlar. Anadolu'nun üzerinde hızla artan insanların besleyemeyen toprakları, onları önce kıyı şehirlere ve büyük kentlere sonra da fırsat çıkarsa yurt dışına itmektedir (Göksu, 2000;41).

Türkiye'de sosyo-ekonomik kalkınma planlarından sorumlu olan, beş yıllık kalkınma planları hazırlayarak ülkenin kalkınma hedeflerini belirleme yönünde çalışmalar yapan Devlet Planlama Teşkilatı'nın (DPT) kuruluş tarihi olan 1960 yılı, aynı zamanda Türklerin Avrupa'ya olan iş gücü göçünün başlangıç zamanına denk gelmektedir. Dolayısıyla, Türkiye'nin dışa göçle ilgili devlet politikalarının anlaşılması bakımından beş yıllık kalkınma planlarının incelenmesi önem taşımaktadır. Birinci beş yıllık Kalkınma Planında (1963–67) özetle şunlar anlatılmaktadır: İstihdam politikasının bir başka yönü de yeterince işçiye sahip olmayan Batı Avrupa ülkelerine fazla iş gücünün gönderilmesidir; fakat Türkiye, iş gücü fazlasına sahip olmakla birlikte yeterli sayıda vasıflı iş gücüne sahip değildir. Çok sayıda yüksek vasıflı işçi gönderilmesi, Türkiye'deki vasıflı işçi açığını arttıracığından, bu problemi önlemek için çözüm yolları aranmalıdır (Yalçın, 2004:152).

Bu yıllarda, çok yoğun olmaması nedeniyle ilk Beş Yıllık Plan'da dış göçe çok fazla yer verilmemesine rağmen Türkiye'nin istihdam politikasında göçün önemli olduğu vurgulanmış, fakat vasıflı işgücünün ülkede kalmasının gerekliliği konusunun altı çizilmiştir.

Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) tanımıyla “uluslararası iş gücü hareketi” ise “göç yoluyla kişilerin iş bulmak veya daha iyi şartlar içinde çalışmak veya kendilerine, ailelerine daha iyi yaşama imkânları yaratmak amacı ile iki ülke arasında yer değiştirmesidir.” (Göksu, 2000:26).

Uluslararası iş gücü hareketlerinin, başka bir tabirle dış göçün, göç veren ülkelere ve göç alan ülkelere hem olumlu hem de olumsuz etkileri söz konusudur. Dış göç hareketi, en basitinden, göç alan ülkenin nüfusunu artırıp buna karşılık göç veren ülkenin nüfusunu ise azaltmaktadır ve her iki grup ülkenin nüfus, yaş ve cinsiyet yapısı ile birlikte, ülkelerin nüfus artış oranları (doğum ve ölüm oranları), nüfus yoğunluğu (kilometreye düşen kişi sayısı) ve genç nüfusun genel nüfus içerisindeki yapısını da (bağımlılık oranını) etkilemektedir.¹ Yani, göçün ilk etkisi demografik olmaktadır. Göçün ekonomik etkisini, iş gücü ithal eden ve iş gücü ihraç eden ülkeler bakımından ayrı ayrı ele almak, daha yerinde olacaktır. Göç veren ülke üzerindeki etkisi, işsiz iş gücü baskısını, tüketim malları ve hizmetleri üzerindeki talebin büyük ölçüde düşmesi ve yurt dışındaki iş gücünün ana vatana transfer edeceği dövizlerle ödemeler dengesinde bir ferahlığın görülmesidir. Hükümetler, yurt dışına fazla iş gücünün gönderilmesini, işsizliğe bir çözüm yolu olarak görmektedirler. Göçün kalıcı olması durumunda ise gönderen ülkeye yarardan çok zararının olduğu ileri sürülmüştür. Ülke, gönderdiği işçinin, iktisaden faal olmadığı dönemlerde onu besleyip büyütmüş, yani yatırım yapmış fakat ürün alma dönemlerinde ondan yararlanamamıştır. Bu duruma, bir çeşit sermaye transferi gözüyle bakılmaktadır. Ayrıca, zaten yetersiz sayıda olan vasıflı elemanların göçmesi, gelişmekte olan ülkelerde kalkınmayı yavaşlatabilecektir. Göçün göç alan ülkedeki etkileri ise şöyle özetlenebilir: Göç alan ülke, hiçbir yatırım yapmadan, maliyetine katlanmadan ekonomisinin gereksinim duyduğu iş gücünü elde etmektedir. Hedef ülke, kaynak ülkenin yetiştirdiği iş gücünü hazır olarak bulmaktadır. Bu ülkeler, işçi alırken seçim yapma olanağına sahip olduklarından dolayı sağlıklı işçileri de elde etmektedirler. Ayrıca, işçiler, hastalık, kaza, yaşlılık gibi nedenlerle bu üretkenlikleri

¹ http://www.eureptr.org/bilginotlari/ab'nin_nufusyapisi/htm, 25 Ocak 2006

düştüğünde geri gönderilirler. İş gücünün ithal edilmesi, iş gücü piyasasındaki ücretlerin artmasını da önlemektedir. Bu nedenle, işçi sendikaları, bu ithale pek hoş bakmazlar. Uluslararası iş gücü hareketinden hem gönderen hem de alan ülke yarar sağlamaktadır. Hangisinin daha çok yarar sağladığı ise uzun tahliller gerektirir. Abraham-Frois'e göre, maliyetine katılmadan iş gücünü hazır bulan işveren ülkenin daha fazla yarar sağladığı rahatlıkla söylenebilir. (Göksu, 2000:13,14,17)

Özet olarak, Avrupa ülkelerinin sunduğu iş, sosyal imkânlar ve görece yüksek gelir gibi çekici faktörler, Türkiye'nin yaşadığı işsizlik, yoksulluk, düşük gelir ve sosyal imkânların yetersizliği gibi itici faktörler nedeniyle binlerce insanı toprağından kopartarak uluslararası göçe zorlayan nesnel-ekonomik nedenlerdir (Pembe, 2005:64).

Sosyal ve Politik Sebepler: Türkiye'nin çok partili sisteme girişi ile ekonomik olarak dışarıya açılması nedeniyle ülkeye dış yardımların girmesi sonucunda, üretimde kullanılmaya başlanan teknolojik gelişmeler ve dolayısıyla insan gücünün üretimde, özellikle Türkiye için tarımda ana unsur olmaktan çıkması, Türkiye'de önce iç göçü ve devamında da dış göçü tetikleyen etkenlerin başında gelmektedir. Türkiye'nin tarımsal ekonomiden endüstriyel ekonomiye geçiş süreci, hem iç hem de dış göçü beraberinde getirmektedir. Sosyal ve politik faktörler içinde bahsedilebilecek bir diğer husus ise yetersiz olan ya da hiç olmayan sosyal güvenlik sisteminin bütün vatandaşları kapsamamasıdır. Ayrıca, işsizlik yardımı gibi konularda ise hiçbir düzenleme mevcut değildir. Türkiye'deki siyasal huzursuzluktan dolayı da insanlar yurt dışına göçmektedirler. Özellikle 1970'lerin anarşi ortamından ve 1980'lerin ilk yarısındaki askeri rejimden kaçanlar soluğu yurt dışında almışlardır (Göksu, 2000:45).

Sosyal nedenlerin içinde eğitim görmek ve bilgi düzeylerini yükseltmek için çıkanlar, aile birleşimi yoluyla yurt dışına çıkanlara oranla daha yüksek düzeydedir. Dış göçün yoğunlaşması ve yurt dışında kalma sürelerinin uzaması da aile birleşimi yoluyla yurt dışına çıkanların sayısını artırmıştır (Sen ve Koray 1993:22).

BÖLÜM 2: GÖÇMEN KİMLİĞİ ÜZERİNE TANIMAMALAR

Göç ile birlikte insanlar, değer yargılarını, kültürünü, kimliğini yeni çevrelerine götürmektedir. Göç eden insanlar, zaman içinde yeni çevreleri ile kültürel etkileşime girmektedir. Zaman içinde, kişilerde sorgulanması gereken bir aidiyet sorunu ortaya çıkmaktadır. Aidiyetin oluşması için gereken bazı faktörler vardır. Bunların en önemlisi, insanların çevrelerinde, mekânı içselleştirme sonucu bir egemenlik alanı oluşturabilmesidir. Güvenç'e göre kimlik; kişilerin, grupların, toplum veya toplulukların "kimsiniz, kimlersiniz?" sorusuna verdikleri yanıt veya yanıtlardır. Kimlikle ilgili olarak, aile yaşantısının, eğitim durumunun, sosyal sınıflandırmaların ve gruplanmaların, dini ve etnik farklılıkların, cinsiyet ve yaş farklılıklarının, kişisel kimlik, grup kimliğine bağlı olarak yerleşmeleri olduğu kadar mekânı da etkilediğini savunmaktadır (Güvenç, 1996; akt. Hacıhasanoğlu, 2006:47).

Benmayor ve Skotnes (1994) de her göç eden kültürel grup, vardığı ülkeye kendi gelenek, görenek ve değerleri ile birlikte yaşam tarzını taşıdığını ve göçmen grupların, baskın kültür içinde farklı kültürel kimlik ve değerleri temsil eden sosyo-kültürel adacıklar oluşturarak kurdukları dernek, okul ve ibadet yerleri vasıtasıyla kimliklerini korumaya, kendi gelenek ve inançlarını yaşatmaya çalıştıklarını belirtmişlerdir.

Bunu yaparken de parçası oldukları yeni toplumu belli ölçülerde yeniden şekillendirme sürecine katkıda bulunurlar. Fakat her yeni göçmen, parçası olduğu bu yeni toplumu şekillendirirken kendisi de değişir, dönüşür ve yeniden şekillenir. Buradaki en önemli olgu ise farklı ideolojiler, kültürel ve siyasal etkilerin etkisi altındaki bireylerin yaşadığı kimlik mücadelesidir. Bu olgu, farklı etkiler altındaki bireyin kimliğinin ve değerlerinin, sürekli bir mücadele alanına (battle ground) dönüşmesi şeklinde anlaşılabilir. Bir yandan "eski" değerlere sadakat, diğer yandan yeni ortamın sunduğu imkânlar ve değerler arasında tercihte bulunma, her göçmenin yaşadığı bir mücadeledir (Jackson, 1994, Palanithurai, Thandavan,1998, aktaran Kaya,2006:2).

Başka bir ülkede yabancı konumunda olmak ve azınlık haline gelmek, birinci kuşaklar açısından her ne kadar benzer problemler getirirse de kendi vatanlarında kazanmış oldukları kimlikleri kullanmak ve kültürel farklılıklarını çok kültürlü bir ortamda

yaşamak, sonraki kuşaklarla karşılaştırıldığında bu kuşak için pek de sancılı görülmemektedir. Sonraki kuşaklar arasında görülen fark, kazanılan Türk kültürünün Türkiye’de mi yoksa yabancı bir ülkede mi kazanıldığı sorunuyla kendisini göstermektedir. İkinci ve sonraki kuşak Türkler, yaşadıkları toplumun kültürünü ne kadar iyi kazanmış olsalar da o toplum içerisinde gene de yabancı konumdadırlar.

İkinci ve sonraki kuşaklarda görülen temel sorunlar, kısaca, kimlik bunalımı, eğitim, Türk kültüründen kopuş ve bir yere ait olamama hissi şeklinde özetlenebilir. Bu kuşakların sorunlarına çeşitli Türk araştırmacıları tarafından iki genel yaklaşım ortaya konmaktadır:

Birinci yaklaşım (klasik yaklaşım olarak da adlandırılabilir) yurt dışında yaşayan ikinci ve sonraki kuşak Türklerde görülen kültürel farklılıkların çok şanssız ve tehlikeli bir gelişme olduğu üzerinde durur. Bu yaklaşımı paylaşan araştırmacılar, daha çok bu durumdaki Türklerin çok az Türk kültürü aldığını, buna karşın yabancı kültürden fazlaca etkilenmeleri sonucu yabancı topluma daha fazla yaklaştıklarını iddia etmektedirler. Bu nedenle, bu yaklaşımda en önemli şey, ikinci ve sonraki kuşak Türklerin kaybedilmemesi için bunlara Türk kültürü eğitimini verecek koşulların bir an önce sağlanmasıdır. Bu yaklaşımı savunan araştırmacılar arasında Abadan-Unat (1976), Türkdoğan (1984), Kağıtçıbaşı (1987), Sezgin (1992), Kılıçarslan (1992), Seçmez (1992) ve Güler (1992) yer almaktadır. İkinci yaklaşım, daha çok melez kimlikler üzerinde yoğunlaşmaktadır. İkinci ve sonraki kuşak yurt dışında yaşayan Türklerin, hem yaşadıkları ülkenin kültüründen hem de Türk kültüründen parçalar taşıdıklarına ve dolayısıyla kendilerini tarif etmek için melez kimlikler geliştirdiklerine dikkat çekilmekte ve bu yeni gelişmenin aslında korkulacak bir şey olmadığı iddia edilmektedir. Bu yaklaşımı savunan araştırmacılar arasında ise Çağlar (1994), Necef (1996) ve Kaya (1997) yer almaktadır. Melez kimlikler, daha çok bireylerin kendilerini tanımlamalarında ortaya çıkmaktadır. Yabancı bir ülkede bulunan bir Türk çocuğuna, kendinizi nasıl tanımlarsınız diye sorduğunuzda ‘yarı Alman yarı Türk’, ‘yarı İngiliz yarı Türk’ vb. şeklinde cevaplarla, artan oranlarda karşılaşılmaktadır (Necef, 1996;) Elbette ki yurt dışında yaşayan Türklerden bazıları yabancı eşlerle evlenmiş ve çocuk sahibi olmuşlardır ve dolayısıyla bu çocukların melez kimlik geliştirmeleri beklenen bir

sonuçtur. Tamamen Türk ailelerinin çocuklarında da bu türden tanımlamalara rastlanması, ilk bakışta şaşırtıcı görünse bile gene de normal karşılanması gereken bir gelişmedir. Burada söz konusu olan şey, ikinci ve sonraki kuşak Türklerin yurtlarından uzakta yetişmeleri ve yabancı bir toplumda iki yönlü sosyalleşmeleridir. Kendi aileleri içerisinde alacakları Türk kültürü, en fazla o ailenin sahip olduğu kültür kadardır ve yaşadıkları toplumla ilgili gerekli bilgiyle kültür de okullarda ve diğer kurumlarda fazlasıyla verilmektedir (Yalçın, 2002:45-60)

2.1. Diaspora

“Diaspora”, eski Yunancada “dağınık ekmek” anlamına gelmektedir ve ilk kez, M.Ö. 800–600 yıllarında Anadolu ve Akdeniz havzalarının Yunanlılar tarafından kolonize edilmesini tanımlamak için kullanılmıştır. Bu dönemde, Yunanlıların dağılması baskı nedeniyle değil, tamamen ekonomik nedenlerle gerçekleşmiştir.

Kavramın yaygın ve bilinen kullanımı, Yahudilerin M.Ö. 586 yılında Babil Sürgünü sonucu dağıtılmalarını ifade etmektedir. Babillilerin, Yahudi Krallığı’nı yıkmasından sonra çok sayıda Yahudi tutsak alınarak Babil’e sürülmüştür. M.S. 70 yılında Kudüs’ün yıkılması, Yahudilerin çoğunluğunun sürgünde yaşamasına ve daha da dağılmalarına yol açmıştır. Daha sonra Yahudilerin Avrupa, Kuzey Afrika ve Amerika’ya göçleri, bu bölgelerde de Yahudi diasporasının oluşmasına yol açmıştır. Zorla dağıtılma ve baskı sonucu Yahudi diasporası olduğu için Yunan diasporasından farklı olarak, Yahudi diasporası kavramı olumsuzlukları, yani diasporanın zor ve baskı sonucu oluştuğunu ve diasporadaki yaşamın da zor ve baskı altında olduğunu ifade etmiştir. Bu dönemden itibaren “diaspora” kavramı olumsuz çağrışımlar yapmak için kullanılmıştır.

Cohen’e (1996) göre, Yahudi diasporasının oluşumuna benzer şekilde oluşan dört diaspora daha vardır: 19. yüzyıl ortalarında, zencilerin köle ticareti sonucu kitlesel halde Amerika kıtasına sürülmesi sonucu oluşan Afrika diasporası; 1915-16’dan sonra, Ermenilerin önce Orta Doğu ülkelerine, daha sonra da Fransa ve Amerika’ya dağılması sonucu oluşan Ermeni diasporası; 1845-52’deki kıtlık ve İngiltere’nin politikaları sonucu İrlandalıların Amerika’ya göç etmesi sonucu oluşan İrlanda diasporası; ve 1948’de İsrail Devleti’nin kurulmasından sonra Filistinlilerin çeşitli Orta Doğu

ülkelerine sürgün edilmesi sonucu oluşan Filistin diasporası (Cohen, Robin (1996;507-520). 1990'larda, diaspora kavramının yaygınlaştığını ve farklı konumdaki topluluklar için kullanıldığını görüyoruz. Bu konuda bir araştırma yapan Safran (1991), kavramın 30'a yakın topluluk tarafından kullanıldığını belirtmektedir. Safran'ın diaspora listesinde, Amerika'daki Kübalılar ve Meksikalılar, İngiltere'deki Pakistanlılar, Fransa'daki Faslılar, Almanya'daki Türkler, Güney-Doğu Asya'daki Çinliler, Kuzey Amerika'daki Yunanlılar, Polonyalılar, Filistinliler ve zenciler, "değişik ülkelerdeki" Karayipliler, Hindular ve Ermeniler, Fransa'daki Korsikalılar ve hatta Belçika'nın belirli kesimlerindeki "Fransızca konuşanlar" da yer almaktadır.

2.1.1 Diasporayı Tanımlamak

Toplumsal olguları tanımlamakta kullanılan pek çok kavramda olduğu gibi, "diaspora" kavramında da bir tanım birliği olduğunu söylemek zordur. Cohen'in tanımı, bu konudaki bir tartışma için başlangıç olarak kullanılabilir. Cohen'e göre (1996: 515) diaspora kavramı, dokuz özelliği içermektedir.

- Orijinal anayurttan, genellikle açlık ve baskı gibi trajik bir olay sonucu iki veya daha fazla yabancı bölgeye dağılmak.
- Bazı durumlarda, anayurttan iş, ticaret veya kolonyalist nedenlerle dağılmak.
- Konumu, tarihi ve başarıları dahil olarak anayurda ilişkin kolektif bir hafıza ve mit olması.
- Varsayılan tarihi yurdun idealleştirilmesi ve bu yurdun korunması, inşası, güvenliği, refahı ve hatta yaratılmasına yönelik kolektif taahhüt.
- Kolektif tasvip bulan bir dönüş hareketinin gelişimi.
- Farklılık, ortak tarih ve ortak gelecek düşüncesine dayalı ve uzun süre korunan güçlü bir etnik grup bilinci.
- İçinde yaşanan toplumlarla sorunlu ilişki, en azından kabul edilmeme veya grubun başına bir başka felaketin gelme ihtimali.

- Diğer ülkelerde yaşayan topluluk üyeleri ile dayanışma ve sempati.
- İçinde yaşanılan ülkede, çoğulculuğa geçit veren bir ortamda varlığı sürdürme olasılığı.

Cohen, bu listeyi, “ortak özellikler” listesi olarak tanımlamakta ve bir diasporanın bu özelliklerin hepsine birden sahip olamayacağını belirtmektedir. Bir başka deyişle, Cohen’e göre, bu özelliklerin çoğunluğunu sağlayan topluluklar, “diaspora” olarak tanımlanabilir.

Cohen’in, çeşitli “diaspora toplumları”nın benzer özelliklerinin listesinden oluşturduğu diaspora tanımı özcü ve öznel nitelikler taşımaktadır. Bu sorunlarına rağmen Cohen’in tanımını, anayurt dışında yaşayan Türklerin tanımlanmasına yönelik çalışmalar için bir başlangıç noktası olarak kullanabiliriz. Bu kapsamda, anayurt dışında yaşayan Türklerin bir diaspora oluşturduğu söylenebilir, çünkü Türkler, Cohen’in tanımında belirtilen özelliklerin hepsine olmasa da bir kısmına sahiptir.

2.1.2 Diasporanın Sürekliliği

Diaspora kavramı tartışılırken, bu kavramın kullanımında ortaya çıkabilecek bir soruna dikkati çekmek gereklidir. Yaygın olarak kullanıldığı biçimiyle diaspora kavramı, “bir topluluğun en az iki yabancı bölgede dağınık olarak” yaşadığını belirtmektedir. Bir toplumun diaspora olarak tanımlanmasını sağlayan temel nitelik, “anayurt dışında dağınık yaşama”, aynı zamanda, o toplumun diaspora niteliğini kaybetmesine yol açacak niteliklerdir. Bu nedenle “diaspora” kavramı, aslında (çok uzun sürebilecek olsa da) bir geçiş sürecini tanımlamaktadır. Diaspora olmanın bir geçiş süreci olarak değerlendirilmesinin iki nedeni vardır: İlk olarak, farklı bölgelerde yaşayan topluluğun üyeleri, farklı deneyim ve toplumsal ilişkiler sonucu birbirlerinden farklılaşacaklar, bunun sonucu, her bölgede yaşayan grup, kendi “öz”, “gerçek” kimliğini, aslında değişen yapısı ve kültürü ile tanımlayacaktır. Yukarıda tanımladığımız sürece paralel olarak, dağınık yaşayan topluluklar, dağınık yaşadıkları için kültürlerini yeniden üretemeyecek ve zamanla içinde yaşadıkları toplumla kaynaşacaktır, çünkü mekândan bağımsız olarak toplumsal-kültürel ilişkilerin sürdürülemediği açıktır. Bu durumda da

diaspora, bir bütün olarak ortadan kalkacak, yok olacaktır. Sonuç olarak, diaspora kavramı, söz konusu topluluğun aslında yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olduğunu göstermektedir. Bu nedenle, bir toplumu diaspora olarak tanımlamak, zorunlu olarak o diasporanın varlığını nasıl sürdürebileceği ve anayurtla ilişkilerinin nasıl olacağı sorularını da beraberinde getirecektir.

Diasporadan bahsedildiğinde, uluslararası toplum, uluslararası topluluklardan da bahsek faydalı olacaktır (Portes 1992;812). Uluslararası toplumlar (transnational communities), sosyal konumlarını güçlendirmek amacıyla, göçmenlerin farklı sınırlar içinde, iki farklı ülkede oluşturdukları sosyal, ekonomik ilişkiler ağı olarak tanımlanmaktadır. Bunun sonucunda, her iki ülkenin de dilini konuşabilen, sosyal statüsü güçlü ve bu ülkeler arasına rahatça geçiş yapabilen insan toplulukları oluşmuştur. Bu topluluklar, medyanın da yardımıyla, kendi öz değerlendiren kopmadan, sonradan yerleşilen toplumun da hayatına intibak ederek iki kimlikli yaşamlarını devam ettirirler.

2.1.3 Diasporik Kimlik

Modern diasporik kimlik, küreselleşmenin bir ürünü olarak ortaya çıkmış, zıtlıklar üzerine kurulmuş, sürekli değişen ve dönüşen kültürel bir kimliktir (Kaya, 2000:12). Diasporik kimliği ayakta tutan en önemli unsur, anavatan ile olan sıkı bağlılıktır. Medya, internet, ucuz sözleşmeli (charter) uçuşları diasporayı anavatana, anavatana diasporaya taşınmasını kolaylaştırır. (Kaya, 2000:12)

Türk gençleri, dışlanmayı ve ayrımcılığı aşmak için diasporik gündelik yaşam siyaseti geliştirirler. Bu siyaset, küresel gençlik kültürü ile geleneksel Türk kültürünü birleştirir. Böylece ortaya çıkan yeni kültürün sacayaklarını, diaspora, anavatan, kültürel gençlik kültürünün belli başlı merkezleri oluşturur (Kaya, 2000:18).

Zaman içinde değişerek farklı anlamlar taşıyan diaspora, günümüzde, diğer bir tanımlama ile sosyal bilimciler tarafından kullanılmaya başlanmıştır. Özellikle Güney Afrika ve Hindistan diasporasının işlevi ve amaçları, bu tanımlamayla ifade edilmiştir. Özellikle, koruyucu kültür ve üretici kültür işlevlerini üstlenmesi, bu diaspora tanımının en önemli özelliğidir. Martin Baumann'ın ifadeleriyle özel bir nedenle, aynı ortak geçmişe sahip olma ya da ortak inançlara sahip olma, siyasi ya da ekonomik

zorlamalarla yer değiştiren insanların oluşturduğu diyasporalarda oluşan koruyucu kimlik, mevcut inanış ve yaşantıyı korumaya çalışmaktadır. Bu süreçte, geçiş toplulukları oluşabilmekte, bu arada da önceki ile sonraki yaşam tarzı, inanışlar arasında farklı bir süreç ortaya çıkabilmektedir. Bu diyaspora tarafından kabul edilmekte, böylece ikili mekân, kültür ve sosyal yapı oluşmaktadır (Vertovec,1999:7).

2.2 Kimlik

Maalouf (Maalouf, 2008), kimlik kavramını, “beni başka hiç kimseye benzemez yapan Şey” olarak tanımlamaktadır. Her kişinin kimliği, resmi kayıtlarda grnenlerle kesinlikle sınırlı olmayan bir yığın ögeden oluşur. Elbette, insanların büyük çoğunluğu için dinsel bir geleneğe bağlılık söz konusudur; bir ulusa, bazen iki ulusa; etnik ya da dinsel bir gruba; az ya da çok geniş bir aileye; bir mesleğe; bir kuruma; belli bir sosyal çevreye ait olduğunu hissedebilir. Milli kimlik kavramını, Smith (Smith, 2004), “kolektif kişilik prizması ile onun ayırt edici kültürü iinden tanımladığı bireysel kendi'lere dünya üzerinde yer veren güçlü bir araç” olarak tanımlamaktadır. (Smith 2004; 55-76)'e göre, ağdaş dünyada “kim” olduğumuzu, müştereken paylaşılan eşsiz bir kültür aracılığıyla bilebiliriz. Bu kültürü keşfederek kendimizi, “otantik kendi”yi keşfederiz ya da modern dünyanın devasa değişiklik ve belirsizlikleriyle cebelleşmek zorunda kalmış, bölünmüş ve yolunu yitirmiş pek çok kişiden biri olabiliriz (Aksoy, 2010:24)

Kültürel kimliklerin oluşturulması tartışması, bizi kolektif kimlik tartışmalarına götürür. Morley ve Robins'e göre, “kolektif kimlik”, bireysel ya da toplumsal aktörlerin belli bir tutarlılık, bütünlük ve süreklilik kazanmalarını içermektedir. Buna göre, kolektif kimlik oluşumunun hassas bir süreç olduğunu, toplumsal eylemin kurumsallaşmış biçimlerine benzediği lde bir kurallar sistemine ve önderlik biçimlerine dönüşebileceğini; daha az benzediği durumlarda sürekli uyarılması gerektiğini ifade ederler. Morley ve Robins, kolektif kimliğin toplumsal aktörler tarafından inşa edildiği düşüncesinden yola çıkarak kolektif bellek kavramını vurgularlar. Ulusal kimliğin ve kültürün inşası için ortak toplumsal belleğin, ortak geleneklerin ve yaşanmış bir tarih duygusunun sürekli canlı tutulması gerekmektedir. Kolektif belleğin oluşmasında sınırın belirlenmesi, “biz” ve

“öteki” kavramlarının çağrıştırdığı içerme ve dışlama koşullarının sürekli olarak yaratılması çok önemlidir. Aksi halde, bütünlük ve süreklilik kesintiye uğrar ve parçalanma tehlikesi altına girer (Morley, 1995:18).

Morley ve Robins, Kimlik Mekânları kitabının önsözünde, Türkiye’nin AB üyeliği konusunda şunları belirtmişlerdir: “Avrupalılar arasında, Türklerin gerçekten Avrupalı olmadığı, onların yabancı, dışarıklı kişiler olduğu duygusu hala mevcuttur. Türk Kur’an okur, operaya gitmez” gibi basmakalıp bir inanç vardır. Avrupalıların gözünde Türkler, ‘garip’ bir millettir. Avrupa, Türkiye’nin Avrupalı özelliklerini tanımamakta ısrar etmektedir”. Morley ve Robins, Avrupa’nın kültürel kibirliliğinin, nasıl değişmez bir önyargı oluşturduğunu ve Türklerden Batılılaşmasını isterken bile Avrupa’nın bu isteğe inanmadığını ifade etmektedirler. Fedakârlık yapıldığında da bu fedakârlığı kabullenmeye yanaşılmamasını, kültürel kibirin, kültürel nefrete dönüşmesi olarak açıklamaktadırlar. Onlara göre, Avrupa’nın bu kendine düşkün narsist kimliği, Yahudi-Hıristiyan ve Grek-Roma gelenek ve mirasına dayanmaktadır. ‘Ötekiler’ (İslam ve Avrupa kökenli olmayan ülkeler), kolektif hafızadan çıkarılmıştır. Modernliğin Avrupa tekeline girmesi ve sadece Avrupa’nın yol göstericiliğinde ulaşılabilecek ince uzun bir yol olarak görülmesi, bütün ülkeleri aynı yolun yolcusu olarak gören “tarihin sonu” ve “ideolojinin sonu” fantezisi, Batının narsist kimliğinin yarattığı kendine özgü yorumlardır (Tekinalp, 2005:82)

Bir ulusu oluşturan insanların kimliği, çok tartışılan bir konudur. Tekinalp, kimliğin, bir insanın kim olduğunu ve hatta kendisi ile ilgili özelliklerin neler olduğunu gösterdiğini belirtir. Tekinalp’e göre tartışılması gereken konu, toplumu oluşturan diğer bireylerin, bu kimliği tanıyıp tanımadığı ya da ne kadar tanıdığı, eğer tanınmışsa ne derece doğru tanıdığı ile ilgilidir ve 20. yüzyıla damgasını vuran kültürel çoğulculuk, her türlü öznel kimliklerin tanınmasıdır. Ancak bu kavram, kendi içinde değişik anlamlar içermektedir. Yerleşik demokrasilerde kültürel çoğulculuk, değişik kimliklerin fiziksel ve sembolik sınırlar içinde tanınmasıdır. Kimlikler, ulus devletin sınırları içinde tanınır. Sembolik sınırlar ise kimliklerin türdeş yurttaşlık anlayışı ile sınırlandırılmasıdır. Kimlikler, sembolik olarak tanınır, ancak siyasal olarak temsil yoktur. Siyasal temsiliyet, ulus

devlet sınırları içinde ulusal kültüre mensubiyet çerçevesinde yapılır (Tekinalp, S. 2005:84).

2.3 Kültürel Kimliği Oluşturan Değerler

Bir toplum içinde yaşayan bir insanın kimliklerinden biri ya da diğerleri, eğer yaşamak olarak veya aidiyet olarak sürüyorsa insanın kişilik boyutlarından biri ya da bazıları oluşmuş demektir. Biri ya da bazıları diyoruz; çünkü bir insanın kişiliği, birçok kimlikten oluşmaktadır. Kimlikle kişiliğin hiçbir zaman birbirleriyle karıştırılmayacağını, birbirinin yerine hiçbir zaman geçemeyeceğini belirtmemiz gerekir. Bu iki kavramı birbirine karıştırmak, fotoğrafla gerçeği birbirine karıştırmak demektir. Kimlik, öznel bir bütünlük, tutarlılık ve süreklilik gösterir. Psikolojide ise kimlik, benlik ve kişilik ile birlikte ele alınmalı, çözümlenmeli ve öyle tanımlanmalıdır (Ergün, 2000: 9,43)

Kültürel kimlik, millete ait kimliktir. Milleti diğer milletlerden farklı kılan özelliklerin bütünüdür. Bir başka ifadeyle kültürel kimlik; ferdi, diğer milletlere mensup olan fertlerden farklı kılan; dil, din, tarih ve diğer kültür unsurlarının ferdin tutum ve davranışlarına yansımaları neticesinde oluşan; bir millete mensubiyeti gösteren özellikler bütünüdür. Her toplum, kendi içinde yaşayan ve yetişen bireylere, kendine özgü bir kişilik ve buna bağlı bir kültürel kimlik kazandırır (Aşkun, 1989:32)

2.3.1 Dil

Dil, insanlar arası iletişimin en doğal, en yaygın ve en etkili vasıtasıdır. Aynı zamanda dil, insan yığınlarını millet hâline getiren en güçlü bağıdır. Dil, bu gücü hem unsur hem taşıyıcısı hem de koruyucusu olduğu kültürden almaktadır. Yani dil, ait olduğu milletin kültürünü her yönüyle bünyesinde barındırmaktadır Dili öğretmek demek, dili konuşan milletin kültürünü de öğretmek demektir. Millete millet olma vasfını kazandıran dil, her ferdin, millî varlığın bir parçası hâline gelmesine de yardımcı olur. Zaten eğitimin amacı fertlerin ait oldukları milletin bir ferdi olarak yaşamasını sağlamaktır (Uyar, 2007:i).

İnsanlar arasındaki iletişim bozukluğu, dildeki farklılıkla doğru orantılı olarak artar. Hele tarafların farklı bir sosyo-kültürel ya da dini arka planı varsa ve dünyayı

gözlemleri bu değerlerin etkisindeyse iletişim tamamen farklılaşır. İletişimde taraflar, birbirlerinin değerlerini biliyor olsalar bile olaylara, kavramlara, değerlere bakış, her bir olay için farklılık göstereceğinden, aynı değerleri paylaşan insanlarınkine kıyasla iletişim, tam anlamıyla sağlıklı olmayacaktır.

Bugüne kadar Türk hükümetleri, yurt dışındaki yeni yetişen kuşakların ana dillerini öğrenmelerine ve bu yoldan onlarla kültürel bağlarını pekiştirmeye önem vermiştir. Bu amaçla, Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde beş yüzü aşkın Türk öğretmeni tarih, coğrafya ve Türk Edebiyatı dersleri vermektedirler (Abadan-Unat, N. 2002:196).

Amerika Birleşik Devletleri'ndeki uygulaması ise; elçiliklere bağlı bir şekilde hafta sonu okulu olarak götürülmektedir. Ancak bu dersler, okul müfredatının bir parçası olmadığı için notla değerlendirilmemektedir. Bu dersler, gönüllü olarak izlenmekte, genellikle Cumartesileri ya da hafta içindeki boş saatlerde verilmektedir. Bu derslere devam oldukça düşüktür. Nedeni, bu derslerin ancak belli okullarda verilebilmesi, velilerin çocukları uzak mesafelere göndermek istememeleri, bu derslerin birçok yerde Kur'an kursu ile çakışmasıdır (Abadan-Unat, 2002: 197).

Aileden sonra çocuğun sosyalleştirilmesi görevini yerine getirecek kurum, okuldur. Öğrencinin okula başlaması, sosyalleşme için bir dönüm noktasıdır. "Öncelikle evde ve mahallede ana, baba, kardeşler ve oyun arkadaşları arasında süregelen toplumsallaşma süreci, yeni bir ortama, yani okula taşınır." (Gander,1981:388).

Abadan-Unat'a göre göçmen çocuklar, bu ders yükü karşısında hemen hemen imkânsız bir işi başarmak zorundadır: Hem ana dillerinde hem de buldukları ülkenin dilinde sınırlı bir sözcük haznesine sahip olan bu çocuklardan, hem ana dillerini hem de buldukları ülkenin dilini yerli çocuklardan farksız akıcılıkta konuşmaları beklenmektedir. Bu da tabii ki çok mümkün olmamaktadır.

2.3.2 Din

Bir kültür unsuru olarak din, insanlar arasında birlik ve beraberliğin sağlanmasında önemli bir rol oynar. Özellikle İslam dini, birlik ve beraberliğe büyük önem vermiştir. "Bunu, bilhassa toplu ibadetlerle temin etmiştir. Bu yüzden ibadethanelerin, camilerin

İslam tarihinde ve kültüründe çok büyük bir yeri vardır. Bizim tarihimizde de cami ve medrese ile külliyelerin, tekkelerin cemiyetleşmeyi teminde cemaat ruhunu, kardeşliği, karşılıklı sevgi ve saygıyı kökleştirmede başrolü oynadığı da hatırdan çıkarılmamalıdır.” (Bolay, 1980:31,48).

Din, günlük yaşayışın şekillenmesinde diğer kültür unsurlarından daha etkilidir. Kültürün inançları, değerleri, bilgileri, his ve heyecanları maddi formlara bürünerek günlük hayatta gözle görünür nesnelere, tutum ve davranışlara dönüşür. Mesela; mabetler, ibadetlerdeki fiziki hareketler, dinî kıyafetler, dinî inançların maddi tezahürleridir (Güngör, 2003). Bir yerden ayrılırken ‘Allah’a ısmarladık’, selamlaşırken ‘Selamün aleyküm’, bir hastayla konuşurken ‘Allah şifalar versin’ diyerek farkında olmadan dinî inancın günlük hayattaki tezahürleri yaşatılmış olur. Bunlar, günlük hayatın bir parçası olmuş davranış kalıpları olduğu için hiç kimse düşünerek, bilinçli olarak bunları yapmaz ve bütün Müslüman Türklerin gündelik yaşantısında bu kalıpların yeri vardır. Sonuç olarak din, günlük hayatın her alanına girer ve bilinçli ya da bilinçsiz, herkes dinin etkisiyle tutum ve davranışlarını şekillendirir. Din ile ahlak anlayışı ve ahlak eğitimi arasında kuvvetli bağlar bulunmaktadır. İnsanları bir arada tutan şey, manevi değerler ve ahlak standartlarıdır. Bunlar, gözle görülemeyen, sadece inanılan şeylerdir. İşte bu ahlak ölçülerinin ve manevi değerlerin kaynakları arasında din de vardır. Manevi inançlar olmadan sosyal bir hayat da olmaz (Güngör, 2004:79).

2.3.3 Edebiyat

Edebiyat, insan topluluklarının millet hâline gelmesinde birleştirici, bütünleştirici rol oynar. Özellikle destanlar, tarihin en eski dönemlerinde milletlerin yaşadığı büyük felaketleri edebî bir üslupla dile getirerek milletin fertlerini birbirine yakınlaştırır. Türk milletinin millet şuuruna erişmesinde yaşadığı büyük felaketlerin ve esaret hayatının önemli etkisi vardır (Ögel, 2001:29).

Çok eski dönemlerde yaşanan bu olaylar, edebî eserlerimize konu olmuş, destanlar vasıtası ile nesilden nesile aktarılmıştır. Zamanla dilden dile yayılan bu eserler, milleti oluşturan nesiller arasında sağlam bağlar kurulmasını sağlamıştır. Edebiyat, yeni yetişen nesillerin kimlik ve kişilik kazanmasında etkili olan bir kültür unsurudur. Millî kültürü

genç nesillere aktararak onları kültürel özelliklerle donatırken fikrî ve ruhi olgunluğa erişmelerine yardımcı olur (Günay,1985:142,143).

Edebî eserler yoluyla toplumun ideal insan tipi, genç kuşaklara tanıtılır. İdeal insan tipinin özellikleri, yaşam şekli, tutum ve davranışları, düşünüş tarzı ve diğer erdemler, genç nesillere aktarılır. Böylece millet, yeni yetişen fertlerin karakterinin şekillendirilmesinde edebiyattan faydalanır. Edebiyat, bir kültür unsuru olarak fertlerin kültürel kimliklerinin gelişmesine katkı sağlar. “İnsan, edebiyat eserlerinde kendi milletinin özelliklerini bulur, tanır, benimser; çok sayıda düşünce /yargı kalıpları bulur, beğenir, yeni ufuklar kazanır; tarihten izler bulur, Türk’ün karakteristik vasıflarını öğrenir. Kendi milletine has sevmenin, gülmenin, ağlamanın, yardımlaşmanın, kalkmanın, konuşmanın örneklerini görür, öğrenir, sosyalleşir, millî kimlik kazanır.” (Karakuş, 2000;66).

Milletin her türlü değeri, edebiyatın içinde yaşar. Toplumumuzdaki norm ve değerlerde görülen çözüme, inanç sistemindeki zayıflama ve ortak yazılı eserlere önem verilmemesi ile alakalıdır. Türkiye’de her neslin okuduğu belli başlı eserler, maalesef yoktur. Oysa Batılı ülkelerde, kendi inanç ve kültürlerini aksettiren belirli edebî eserlere, eğitim sistemi içinde muhakkak yer verilir. (Günay, 1985; 142,143).

Yeni nesillerin belli değerlere sahip olarak yetişmeleri için devlet, halkın benimsediği eserleri desteklemeli, bunlar genç kuşaklara ulaştırılmalıdır. Özellikle halk edebiyatı ürünleri, halkın yaşayışının, inanç ve değer hükümlerinin aktarılması için en iyi kaynaklardır (Kaplan, 2001:19).

2.3.4 Tarih

Bir kültür unsuru olarak tarih, insan topluluklarının millet vasfı kazanmasında, millî şuurun oluşmasında, millî birlik ve beraberliğin sağlanmasında etkin rol oynar. Tarih, anlam itibari ile iki yönden incelenebilir. Birinci anlamı, milletin, en eski dönemlerden içinde bulunulan ana kadar yaşadığı bütün gerçekliklerdir. “Bir milletin algıladığı duygular, ortaya koyduğu düşünceler, uyguladığı davranışlar, gösterdiği beceriler, ürettiği bilgiler, müşahhaslaştırarak abideleştirdiği estetik değerler, şekillendirdiği sosyal yapılar, tatbik ettiği dinî, ahlaki, hukuki, iktisadi ve teknolojik sistemler, nihayet

kendi varlığı hakkında ulaştığı tarih şuuru gibi bütün bu unsurlar” (Yücel ve Yedi yıldız, 1990: 58), milletin yaşadığı gerçekliklerdir. Diğer anlamı ile tarih, milletin yaşadığı gerçeklikleri ortaya çıkışlarından günümüze kadar inceleyen bilim dalıdır. Yani tarih bilimi, konu olarak kültürü incelemektedir. Yaptığı incelemeler neticesinde tarih bilimi, “toplumların nereden geldiklerini ve nereye gitmekte oldukları şuurunu vermektedir” (Yücel ve Yedi yıldız, 1990:58).

Tarihin bu işlevi, gelecek nesillere geçmişte ne olduklarını, hangi şartlar altında buldukları konuma ulaştıklarını, konumlarını korumak için neler yapmaları gerektiğini gösterir. Bu da milletin bekası için oldukça önemlidir. İnsan, sosyal bir varlık olduğu için, içinde bulunduğu milletin bir parçası olarak ve ona uyum sağlayarak yaşamak zorundadır. Bunun için de millet ile bireyler arasında bir bağ olması gerekir. Millet ile birey arasındaki bağ, tarih vasıtası ile kurulur. “Fert, milletin, millet tarihin içinde yer alır ve mana kazanır. Ferdî benliği, sosyal benlikten ayırmaya imkân yoktur. Bundan dolayı fertler de hayatlarının manasını milletlerinin tarihi içinde bulurlar.” Millet olmak için sadece yukarıda belirtildiği gibi fertlerle toplumu oluşturan diğer fertler arasında bir bağın olması yeterli değildir. Fertlerin, aynı zamanda, geçmiş nesillerle de bağının bulunması gerekmektedir. Ancak burada önemli bir nokta vardır. Nesiller arasında oluşturulan bağda minnet, sevgi, saygı vb. samimi duygular olmalıdır ki milletin devamlılığını sağlayacak güç, mevcut nesilde oluşabilsin. Toplumu oluşturan fertler ile geçmiş nesiller arasındaki bu bağ da ancak tarih vasıtası ile kurulabilir (Kaplan, 2001;30).

Milletler bütün insanlığın içinde kendi yerini bilmek, hangi konumda bulunduğunu tespit etmek yani yaşamakta olduğu hayatı meşru temeller üzerine oturtmak ister. Tarih, geçmişten gelen bütün kültürel birikimi milletin yeni fertlerine aktararak onlara millet olarak ne olduklarını, insanlık içinde nerede olduklarını gösterir. Böylece tarih, yaşamakta olan hayatı geçmişle temellendirerek ona meşruluk kazandırır (Güngör, 2003;68).

2.3.5 Değerler ve Normlar

Değerler, toplumun tarihî birikimi ile ortaya çıkan, toplumun tamamı tarafından kabul gören, toplumun varlık, birlik ve devamının sebebi olarak görülen, tasvip ve teşvik gören, korunan kabulleniş ve inanışlardır. “Normlar, kaynağını değerlerden alan, varlık, birlik, işleyiş ve süreklilik sağlamaya yönelik hükümlerdir.” (Tural, 1992; 30).

Değerler, genel bakış açıları iken normlarda bir hüküm söz konusudur. Normlar, insana hangi durumda nasıl davranması gerektiğini gösterir ve arzu edilen davranış yapılmadığı zaman cezai müeyyide uygulanmasına sebep olur. Normlarda tipik davranışlar söz konusudur ve bu davranışlar, normların yaptırım gücü ile desteklenir. Sosyal yapı tarafından doğruluğu onaylanan bu davranışları, toplumu oluşturan her fert gerektiğinde uygulamak zorundadır. Mesela yalan söylememek, hırsızlık yapmamak, toplumu oluşturan diğer fertlere saygılı davranmak gibi doğruluğu kabul edilen davranışlar, birey tarafından sergilenmezse toplum, ferdi cezalandırır. Sosyal kontrol, değer ve normları yaşatma çalışması olarak tanımlanmaktadır (Tural, 1992: 30).

Örf ve âdetler, toplumsal hayatı düzenleyen normların bir kısmını teşkil eder. Örf ve âdetler, bir cemiyette yaşayan insanların neyi, nerede, ne zaman, nasıl yapmaları gerektiğini gösteren, önceden tecrübe edilmiş kaidelerdir. Her kültürün sosyal ilişkileri düzenlemek ve kendi toplumunu bir arada tutmak için bu türden kaideleri vardır. Örf ve âdetler, insanları bir cemiyet hâlinde, uyum içinde yaşatmak için vardır (Güngör, 2003: 88).

Âdet, bir milletin uzunca bir zaman dilimi içinde herhangi bir müeyyide uygulanmaksızın kendiliğinden yapmaya alışageldiği ve o topluluk tarafından yapılmasının gerekli olduğuna inanılan davranış kalıplarıdır, şeklinde tarif edilmektedir (Nirun, 1990:262).

Bir sosyo-kültür biriminde kanun ve ahlak kaidelerinin yerine geçebilecek kadar kuvvetli, fakat kanuni yaptırımla desteklenmeyen davranış kalıbına örf –töre denir” (Nirun ve Özönder, 1990:262). Örfler konusunda bir diğer görüş şöyledir: “Örfler, halk âdetlerinden başka bir şey değildir. Halk âdetlerine ‘doğru’, ‘yanlış’ standartları ilave edildiği zaman bunların örf karakteristiğine büründükleri ifade edilebilir. Mesela, çıplak

gezmek mecburiyeti, örfür, buna mukabil, Şu veya bu tarzda giyinmek mecburiyeti, halk âdetidir. Tecrübe edilmemiş Şeylere duyulan korku ve nefretle takviye edilen örfür, daima haklı telakki edilirler ve ferdin gruba uymasını, grupların da birbirlerine intibak etmesini sağlamaları itibariyle önem taşırlar” (Bilgiseven, 1986:14,15).

2.3.6 Müzik

Kültür değerlendirilirken ele alınması gereken önemli kültür unsurlarından bir diğer müziktir. Hemen hemen bütün kültürlerin kendine has bir müziği vardır. Müzik de dil gibi millî bir karaktere sahiptir. Bütün dünyada, halk sanatlarının ve folklorun önemli bir dalı olan müzik, sözü ve ezgisiyle ait olduğu milletin zevkini, tarihini, yerleşimini, sosyo-ekonomik yapısını, belirgin ve canlı bir biçimde yansıtır (Özbek, 1990;193).

Müzik, milletlerin duygu ve düşüncelerini, kendilerine has bir tarz ve yine kendilerine özgü müzik aletleri ile ifade etmesi şeklinde tarif edilebilir. En ilkel kabilelerden en gelişmiş toplumlara kadar her insan topluluğunun kendine özgü bir müziği vardır. “Müziksiz bir toplumu, tarih ve sosyoloji kaydetmiyor. Kendine has musikisi olmayan bir toplumun millet oluşturması da mümkün değildir. Millet seviyesine yükselmiş her toplumun, mutlaka kendine has bir musikisi vardır” (Atlığ, 1990:183).

Müzik, işlediği konularla milletin sosyal hayatına ışık tutan önemli bir kültür unsurudur. Türk halk müziği, muhteva yönünden oldukça zengindir. “Âşık ve sevda türküleri, oyun havaları, esnaf türküleri, zanaat havaları, sosyal olayları işleyenler, kahramanlık türküleri, ekin harman türküleri, sohbet havaları, maniler, koŐmalar, hoyratlar, düğün havaları, kına havaları, gelin-güvey türküleri, yiğitlemeler, koŐklamalar, destanlar, öğütler, ağıtlar, övgüler ve imece türküleri gibi çok geniş bir repertuara sahiptir. Bu da gösteriyor ki millet olarak musikiye, sadece bir zevk ve eğlence aracı olarak bakmıyoruz.”. Türk milleti için müzik, kendini kendince ifade etmenin yollarından biridir. Bu yolla ifade edilenler içinde sevinçler, mutluluklar kadar üzüntüler, acılar ve dinî inançlar da vardır (Toker, 1985:319).

BÖLÜM 3: GÖÇ SONRASI KÜLTÜREL DEĞİŞİM SÜREÇLERİ

3.1 Kültür

Kültür, insanoğlunun kazandığı bilgi, inançlar, sanat, ahlak, yasalar, görenekler ve tüm öteki beceri ile alışkanlıkları içeren karmaşık bir bütündür (Ells, 1984). Kültür, içgüdülere ve kalıtıma bağlı değildir, her ferdin doğduktan sonraki yaşantısı içinde kazandığı davranış ve tepki eğilimleridir. Topluluk hayatı olmaksızın kültür söz konusu olamaz. Kültürün unsurları, aynı topluluğun diğer üyeleriyle bir sosyal grup oluşturularak elde edilir. Bir grubun üyeleri tarafından paylaşılan alışkanlıklar, kabul edilen davranış, tutum ve değerler, o grubun kültürüdür.

Kültürün kesin sınırlarını çizmek, belli bir coğrafi sınır içine yerleştirmek mümkün değildir. Kültürün en önemli özelliklerinden biri, onun sınırlarındaki belirsizliktir. Siyasi ya da coğrafi açıdan sınırları kesin olarak çizilemeyen kültürler, birbirleri ile devamlı temas halindedirler ve sürekli olarak birbirlerini etkilemektedirler.

Kültür olgusunun dış dinamiğinin temelinde her kültürün yalnızca kendine benzemesi ilkesi bulunmaktadır. Hiçbir kültür, diğer kültürlerin ürünlerini kendi bünyesine uyum sağlayacak biçimde özümlemeden alamaz (Özönder, 1984:132,152).

Kültür açısından birbirlerinden belirgin farklılıklarla ayrılan iki topluluğun, birbirleriyle uzun süreli ve sıkı temas halinde yaşamaları sonucunda meydana gelen kültür değişimleri "kültürleşme" (acculturation) kavramıyla ifade edilir (Erdentuğ 1988:78). Kültürleşme, farklı toplumların karşılıklı olarak birbirlerinden etkilenmesidir. Kısacası, kültürleşme farklı kültürlere sahip fert gruplarının sürekli temasları neticesinde her iki grubun orijinal kültür kalıplarında meydana gelen değişimleri ihtiva eden bir fenomendir (Spicer, 1968;21,26).

3.2 Asimilasyon

Asimilasyon, Latince benzer (simt'lus) kelimesinden türetilmiş, Fransızca ve İngilizcede ortak olan bir kelimedir. Sözlük anlamı, bir şeyi değiştirerek kendine benzetme yahut bir şeyin değişerek başka bir şeye benzemesidir. Dilimize "özümleme" ve "özümseme" diye çevrilmekte ise de bu kelimelerin, sözcüğün Latince aslıyla ilişkisi

yoktur. Fransızca ve İngilizcedeki kullanımına göre asimilasyon, iki farklı anlam ifade eder:

1- Bir grup veya genellikle azınlıkta olan bir grubun kendi kültürlerinden farklı hakim bir kültür tarafından özümlemesi ve kendisine benzetilmesi. Buna eskiden "temsil", günümüzde ise "özümleme" denmektedir.

2- Bir grup ve azınlığın başka bir kültür içinde kendini eritmesi ve ona benzemesi. Bu anlamda önceleri "temessül" bugün ise "özümleme" kelimeleri kullanılmıştır.

Asimilasyon Süreci Teorisi, Milton M. Gordon tarafından geliştirilmiştir. Gordon (1964:71), bu teorisini, bir tablo yardımıyla açıklamıştır. Ona göre asimilasyon, aşağıdaki tabloda görüldüğü şekilde oluşmaktadır:

Tablo 1: Asimilasyon Süreci

Süreç ya da şart	Asimilasyon tipi veya aşaması	Özel kavram
Yerli toplumun kültürel öğelerine doğru değişim	Kültürel veya davranışsal asimilasyon	Kültürleşme (Acculturation)
Birinci grup bazında, geniş çaplı yerli toplumun kliklerine, kulüplerine evlilikle asimilasyon ve kurumlarına giriş	Yapısal Asimilasyon	-
Geniş çaplı karışık evlenmeler	Evlilikle asimilasyon	Karışım (Amalgamation)
Yerli topluma dayalı birliktelik anlayışının geliştirilmesi	Tanımlamaya dayalı asimilasyon	-
Önyarguların kaybolması	Kabullenilmiş hal asimilasyonu	-
Ayrımcılığın yok olması	Kabullenilmiş davranış asimilasyonu	-
Güç ve değer çatışmalarının yok olması	Yurttaşlık asimilasyonu	-

Gordon, asimilasyon teorisinin, Amerika'daki araştırmaları sonucunda ortaya çıkmasına rağmen, değişik kültürlü grupları barındıran ve benzer endüstrileşme sürecinden geçmiş diğer ülkelere de rahatlıkla uygulanabileceğini savunmaktadır (Gordon, 1964:3).

Toplumun komşu kültürlerden aldığı yenilikler, kendi kültürü tarafından benimsendiği anda süreç başlamış demektir. Bir toplum, bir başka toplum tarafından istila edildiğinde ya da ele geçirildiğinde geniş bir sahada kültürleşme meydana gelir. Kendi kültürlerine

düşkün olan toplumlar, kültürleşmeye karşı koyabilmek için sosyal ilişkilere engeller koyarlar, ancak bu teşebbüslerin çok azı başarılı olabilir ve hiçbir zaman amaçlarına tam olarak ulaşamazlar. Bir başka kültürle uzun bir zaman periyodu süresince sosyal ilişki içine giren toplumlarda kültürleşme daha çabuk olur (Biersted, Meehan, 1964). Bir topluma ait yenilikler ve kültürel formlar, bir başka toplumun kültürüne geçerken bunları kendi kültürüne adapte eden toplum, o fikir, gelenek ya da kurumları kendine göre geliştirir (Park, 1948;281,283).

Kültürün bir başka boyutu da asimilasyondur. Farklı etnik mirasa dahil fert ya da grupların toplumun hâkim kültürü karşısında erimesi süreci, “asimilasyon” olarak adlandırılır. Asimilasyon, iki ya da daha fazla kültürel sistemin birleşmesi ya da fertlerin orijinal toplumlarından ve kültürel ortamlarından yeni sosyo-kültürel çevrelere geçmeleriyle başlaması yönünden “kültürleşme” ya da “kültürel değişme”den ayrılır (Simpson, 1968;438,444) .

Asimilasyonun, biyoloji, fizyoloji, botanik, jeoloji, etnoloji, sosyoloji, psikoloji ve felsefede çok geniş bir kullanım alanı vardır. Biyolojideki anlamı, kavramın anlaşılması bakımından oldukça açıktır. Bir organizmanın aldığı besini, organik hale getirerek kendine mal etmesi, özümsemesidir. Herhangi bir besinin, organizma içinde eriyerek onun organik yapısı ile birleşmesi ve ona benzemesine de özümseme denir. Etnolojideki anlamı da şudur: Hakim bir topluluğun, kendisinden farklı bir topluluğu, bünyesinde eritmesi ve kendine benzetmesi. Sosyolojide de bir toplumun, kültür bakımından kendisinden farklı bir toplum haline dönüşmesine "özümseme"; bir toplumun, kültür bakımından kendisinden farklı bir toplumu kendi yapısına dönüştürmesine de "özümseme" denir.

Zorunlu uyum veya asimilasyon, Somersan'ın tanımlamasıyla, toplumdaki çeşitli azınlık grupların zaman içinde, kültürel olarak çoğunluğa benzemesi ve devlet politikaları ile bu yönde zorlanması anlamına gelmektedir (Somersan, 2004;84). Asimilasyon süreci içinde, azınlık konumundaki insanlar (ister yerli halklar, isterse sonradan gelen göçmenler olsun), giyim kuşamlarını, değerlerini, dinlerini, dillerini ve

hatta davranış ve tutumlarını zaman içinde, egemen çoğunluklara uyum sağlayacak şekilde kısmen değiştirebilmektedir.

Asimilasyon kavramının detaylı bir şekilde bahsedilişinde Chicago Sosyoloji Okulu, önemli bir rol oynamıştır. Chicago Okulu'nun çalışmalarında genel olarak, yabancı bir ülkeye göçün sonucunda, anavatandaki grup üyelerini birbirine bağlayan tüm toplumsal bağların çözülmesine yol açan kopuşun önemine değinilmiştir. Bu nedenle, eğer göç edilen ülkenin toplumu, kolektif bir yaşamın kendi ülkelerinde göçmenler tarafından tekrardan kurulmasına olanak verirse asimilasyonun gerçekleşeceğinden bahsedilmektedir. Chicago Okulu'na göre, gerçek asimilasyona götüren ilk adım, göçmenin terk ettiği ortamın, yerel toplumsal ilişkilerin canlandırılmasından hareketle, yeni ülkede tekrar kurulmasından geçer (Baaud & Noiriel ,2003;16).

Chicago Okulu, asimilasyon yaklaşımlarını, özellikle ırk konusu üzerinde durarak zenginleştirmiştir. Örneğin; Robert Park için, siyahların Amerikan toplumuyla bütünleşmesi, deri rengine bağlı farklılıkların görünürlüğünden dolayı özgün sorunlar ortaya çıkartmaktadır. Park, göçmenlerin, “iç” dünyalarında kendi kültürlerini korumakla beraber egemen normlara uyumun dışsal göstergelerini (dil,giysi) çok çabuk benimsediklerini söyler. Fakat farklılıklarını saklama olanağı olmayanların (dışarıda beyaz, içerde siyah olma gibi) bu stratejiden faydalanamadıklarını, dolayısıyla “deri renginin” asimilasyonu engelleyen ama kendilik bilincini geliştiren bir “ırksal üniforma” ya dönüştüğünü belirtirler (Baaud & Noiriel,2003:16).

Asimilasyonda iki temel hususun olduğu söylenebilir. Biri, hakim bir toplum veya kültür, diğeri, ona benzemek isteyen veya benzetilmek istenen kişi yahut toplum. İnsanlar veya toplumlar, durup dururken bir başka toplum yahut kültüre benzemek istemez, onu kendisi için ideal bir toplum ve kültür olarak tanımaz. Bilindiği gibi, her toplum, bütün problemlerini kendi kültürel yapısına göre halletmeye çalışır. Öyle bir an gelir ki kendi kültürü, problemlerini çözmek için yeterli olmaz. O takdirde yetişmiş, eğitim görmüş, kültürünü çok iyi bilen insanlar vasıtasıyla kendi kültürünü yeniden yorumlamak yahut başka kültürlerden ihtiyaçlarını karşılayacak unsurlar alıp onu kendi kültür potası içinde eritmek (asimile etmek) suretiyle problemlerine çare bulmak yoluna

gidilir. Şayet bunlar mümkün olmazsa her geçen gün çoğalan problemler karşısında bunalan toplumdaki unsurlar, kendi kültürlerinin artık işe yaramadığını, sosyal problemlerini çözmek için o dönemde hakim bir kültürü benimsemek gerektiğini düşünerek yahut da hakim dış güçlerin baskısıyla ki bu daha ziyade sömürge veya sömürgeleşmeye elverişli ülkelerde olur, o hakim kültürü, kendi kültürüyle uyuşup uyuşmadığına bakmaksızın iktibas etmeye (almaya) çalışacaktır. Bilindiği gibi, her kültürel unsurun gerisinde bir manevi yapı vardır. Kültürel unsurlar, ancak onlara dayanarak bir değer ifade eder, kendi kültürel bütünlüğü içinde bir fonksiyon yerine getirir. Yani her kültürel unsur, temelindeki manevi yapı dikkate alınmadan iktibas edilirse yeni kültür ortamında ya yerli unsurlarla uyuşamadığından ya da ona gerçek fonksiyonunu yerine getirme imkanı veren manevi cephesi benimsenmediğinden toplum tarafından kabul edilmeyebilir. Bunun farkında olan hakim kültür mensupları, toplumdaki muhalefeti kırmak, reddedilmeyi önlemek, başka bir yaklaşımla o toplumu hakim kültürün potası içinde eritmek amacıyla farklı asimilasyon safhaları takip ederler (Sosyal Bilimler Ansiklopedisi, 1990:1/84)

3.3 Entegrasyon

Entegrasyon, farklı parçaları, özelliklerini kaybetmeden yeni bir bütün haline getirmektir. Genel olarak ifade edecek olursak, toplumda azınlık ve çoğunluğun birbirine uyum sağlamasıdır. Entegrasyonun hedefi, azınlığın ve çoğunluğun aynı haklara sahip olduğu bir toplum ortaya getirmektir. Politik, psikolojik, sosyolojik ve ekonomik olarak farklı anlamlarda kullanılan entegrasyon, sosyolog Meissner'e göre, farklı parçaları, özelliklerini kaybetmeden yeni bir bütün haline getirmektir. Toplum bazında ele alırsak, azınlık ve çoğunluğun birbirine uyum sağlamasıdır. Entegrasyonun hedefi, azınlığın ve çoğunluğun aynı haklara sahip olduğu bir toplum ortaya getirmektir.

Tezcan'a (2000) göre entegrasyon, etnik grupların birbirlerini tümünden eritmeden, ancak etkileyerek bir senteze götürmeyi amaç edinen ve toplumda uyumlu heterojenlik biçiminde görülen bir politikadır. Entegrasyonun dayandığı temel ilkeler, eşitlik, seçme özgürlüğü ve dayanışmadır.

Greeley'e göre etnik farklılıkların yok edilmesi imkânsız olduğundan, ancak entegrasyondan bahsedilebilir. Yabancı grupların entegrasyon sürecini açıklamaya çalışan Greeley, bu sürecin altı aşamalı olduğunu belirtir. Bu aşamalar, kısaca şöyledir (Greeley, 1971:53,58):

1-Kültürel şok: Bir göçmen grubun yabancı bir ülkeye ulaşması ile bu grup üyeleri kendi kültürlerinin çok büyük ölçüde tehlikede olduğunu hissederler. Bu grup üyeleri, korkmuşlardır ve organize olmaktan uzaktırlar. Bunların neredeyse tamamı fakirdir ve çoğunlukla emek yoğun işlerde çok az ücret karşılığı çalışırlar. Onlar için temel sorun, bu yabancı ülkede yaşamlarını sürdürebilmektir.

2-Organize olma ve kimlik bilincinin gelişmesi: Göçmen grup, bu aşamada organize olmaya başlar. Bu işte, grup içindeki memurlar, yazarlar ve liderler önemli rol oynar. Çalışan işçiler, yarı vasıflı hatta vasıflı işçiler durumuna gelirler. Buldukları ülkenin dilini öğrenirler ve çocukları okullarda iki dili konuşmalarından dolayı melezleşme eğilimine girerler. Bu aşamanın başlaması ile grup içindeki elitler asimilasyon korkusuna kapılıp kendi dillerini, dinlerini ve kültürel miraslarını korumak için büyük bir çaba sarf ederler. Bu nedenle, bu aşamada kimlik bilinci ve etnik gurur ortaya çıkmaya başlar.

3-Elitlerin asimilasyonu: Bu safhada çelişkiler başlar. Grup içindeki elitler ve yetenekli bireyler, üyesi oldukları etnik grup piramidi içinde oynamaktansa içinde yaşadıkları topluma katılmayı tercih etmeye başlarlar. Bu aşamanın önemli bir özelliği, grup üyelerinin artık orta sınıf haline gelmeleri ve çalıştıkları işlerin, nitelik olarak yükselmesi nedeniyle çocuklarının daha iyi okullarda okumasına olanak sağlanmasıdır.

4-Militanlık: Bu safhada grup üyeleri, tamamen orta sınıf olmuş ve hatta bazıları üst sınıfa geçmeye başlamıştır. Artık grubun elinde eskide olmayan güç de vardır. Grup üyeleri, yaşadıkları şehrin kendilerine de ait olduğunu ve gerekirse yabancı toplum hoşlansın hoşlanmasın, istedikleri gibi yönetebileceklerini iddia etmektedir. İşte bu militan ruhu nedeniyle bu safhada etnik çatışmaların ortaya çıkma olasılığı bulunmaktadır.

5-Kendinden nefret ve anti-militanlık: Bu aşamada grup üyeleri, orta sınıfın üst kesimlerine gelmiş ve birçoğu da giderek profesyonelleşmiştir. Çok sayıda insan, yüksek öğrenim görmüş ve bu nedenle de yabancı toplumla entegrasyon başlamıştır. Önceki aşamaların tersine, artık grup içerisindeki elit sayısı çok daha fazla olduğundan bunların gruba yabancılaşması artmıştır. Bu yabancılaşma nedeniyle bir önceki safhada görülen militan ruhundan utanç duyma hisleri ortaya çıkmış ve yapılan şeylerin daha çok dar görüşlülükten kaynaklandığı şeklinde yargılamalar yapılmaktadır. Bir an önce modernleşmek gerektiği düşüncesi hakimdir.

6-Uyumun başlaması: Bu aşamada, etnik grup içerisinde yeni bir kuşak daha ortaya çıkmakta ve kendi etnik kimliklerinden geçmişteki olaylardan utanç duymadan haberdar olma eğilimi taşımaktadır. Bu yeni kuşak, atalarının geldiği ülkeyi, akrabalarını veya arkadaşlarını ziyaret etmek için değil, fakat büyükbaba ve büyükannelerinin bir zamanlar nasıl yaşadığını anlamak için gidip görmektedirler. Küçük çocuklar, bu gezilerde sınıf arkadaşlarına anlatacak bir sürü yeni şey öğrenmenin zevkini de tatmaktadırlar ve dolayısıyla etnik kimlik bilincinin kaybolmamasına rağmen içinde yaşadıkları topluma iyi bir entegrasyonun sağlandığından artık şüphe edilemez. Görüldüğü üzere, Greeley'in altı aşamada oluştuğunu ileri sürdüğü şey, sadece yabancı grupların birkaç kuşak sonrası bir ülke toplumu ile olan uyum sürecidir. Greeley, hiçbir zaman tam asimilasyon olasılığında bahsetmemekte ve farklılıkların sürekli olacağı düşüncesiyle çok kültürcü söylemlere yakın olduğunu göstermektedir (Greeley, 1971:53,58).

3.4 Sosyal Entegrasyonun Bir Boyutu Olarak Kültürleşme

Entegrasyon, 19. yüzyıldan itibaren sosyolojinin ilgi alanlarından biridir. Bu konuda Durkheim'ın (1986) sosyal uyum, sosyal çözülme ve uyumsuzluk konusundaki görüşleri, entegrasyon alanındaki çalışmalara temel oluşturmuştur. Entegrasyon konusuyla ilgilenen Weber (1970) ise konuya, dahil etme (inclusion) ve dışlama (exclusion) bağlamında yaklaşmıştır. Ancak bu konuda günümüzdeki entegrasyon ve sistem entegrasyonu çalışmalarını önemli ölçüde etkileyen, daha çok Parsons'un (1951) sosyal düzen konusundaki düşünceleridir. Sosyal düzen konusu üzerine odaklanan

Parsons, sosyal sistemin alt sistemlerini belirlemiş ve sistemler arasındaki denge üzerinde yoğunlaşmıştır. Sosyal sistemin uyumu üzerinde duran Parsons'un çalışmasında da bu konuda araştırma yapan fonksiyonalist bakış açısına sahip diğer sosyologların çalışmalarında da çatışma konusu üzerinde yeterince durulmamıştır. Bu nedenle devam eden çalışmalarda, çatışma teorisyenleri, özellikle toplumsal yaşam alanındaki çatışma kavramına yoğunlaşmışlardır. Ancak yapılan çalışmalarda uyum ve çatışma ikililiği, entegrasyon konusuna tek boyutlu bir yaklaşım getirdiği için sosyal durumu açıklamakta zaman zaman yetersiz kalmış ve farklı bir bakışa ihtiyaç duyulmuştur. Makro ve mikro bakış açısını birleştiren ve entegrasyon konusundaki çalışmalara önemli bir katkı sağlayan sistem entegrasyonu ve sosyal entegrasyon ayrımını yapan Lockwood (1964), günümüzdeki entegrasyon çalışmalarını etkilemiştir. Özellikle Habermas (1984), Esser (2000) gibi entegrasyon konusunda önemli çalışmaları olan bilim adamlarını etkileyen Lockwood'un sistem ve sosyal entegrasyon konusundaki ayrımı, entegrasyonun farklı boyutlarının ön plana çıkarıldığı çalışmalarda ele alınmıştır (Bilig, 2010:103,134).

Esser'e (2000: 56-66) göre, sistem entegrasyon, göç alan ülkede, yeni üyeler ile yerleşik üyeler ve gruplar arasında çok büyük bir gerilim olmadan göçmenlerin topluma dahil edilmesidir. Bu bağlamda, göçmenler, özellikle çalışma yaşamına buldukları katkıdan ve vergi ödemelerinden dolayı ekonomik yapıda yer almaktadırlar. Topluma yeni katılan üyeler bir işte çalıştıkları, ekonomiye katkıda buldukları, vergilerini ödedikleri ve yasalara uygun davrandıkları sürece sisteme entegre olmuşlardır. Bu üyelerin çok iyi dil bilmeleri ya da içinde buldukları toplumun kültür ve geleneklerine uyum sağlamaları ya da bu toplumun üyeleri ile bağlantı kurmaları ve etkileşim içinde olmaları da gerekmemektedir. Dil bilmeden ve iletişimde bulunmadan da bu göçmenler toplum içinde sistemle uyumlu olarak yaşamlarını devam ettirebilmektedirler. Fakat sistem entegrasyonundan farklı olarak, sosyal entegrasyon, göçmenlerin yeni topluma entegre olmasını sadece ekonomi kurumu ya da yasal sorumluluklar açısından değil, diğer alanları da kapsayacak şekilde ele almaktadır. Esser, sosyal entegrasyon alanını dört boyutta belirler: kültürleşme (acculturation), sosyo-ekonomik-politik konum (placement), etkileşim (interaction) ve kimlik (identity). Sosyal entegrasyon, bu dört

boyuta ve bunlar arasındaki etkileşime bağlıdır. Bu dört boyut ise kısaca şu şekilde tanımlanabilir. Kültürleşme, gelenekler, dil gibi çeşitli konularda yeni toplumun kültürü ile etnik kültürün etkileşimidir. Sosyal-ekonomik-politik konum, topluma yeni katılan bireyin sosyal, ekonomik ve politik konumu ve haklarını içermektedir. Etkileşim, topluma yeni katılan üyelerin kendi toplumu ve yeni toplumun üyeleri ile olan etkileşimlerini içermektedir. Kimlik ise kişinin toplumsal yaşam içinde kendisini nereye ait hissettiği bağlamında ele alınmakta ve kişi tarafından duygusal anlamda oluşturulduğu için de sosyal kimlik kavramına yakın bir anlam taşımaktadır (Esser, 2000;49,84).

Esser'e (2000: 58-61) göre, bu dört boyutun gerçekleşme biçimine göre de entegrasyonun dört farklı biçimi ortaya çıkmaktadır. Bunlar, etnik kültüre uyumun baskın olduğu durum 'segrasyon', yeni kültüre uyumun baskın olduğu durum 'asimilasyon', her iki kültüre de uyumun olduğu durum 'çoklu entegrasyon' ve her iki kültürün de reddedildiği durum 'marjinalleşme'dir. Ona göre, sosyal entegrasyon, bunlardan daha çok asimilasyon ve segrasyon şeklinde görülmektedir.

Sosyal entegrasyonun boyutlarından biri olan ve sosyolojik, antropolojik ve psikolojik çalışmalarda ele alınan kültürleşme, özellikle son dönemde göç çalışmalarında entegrasyon bağlamında incelenmeye başlanmıştır. İki farklı toplumun üyeleri bir araya geldiği zaman kültürel alanda yaşanan değişimleri içeren kültürleşmede yaşanan bu değişim iki boyutta ele alınmaktadır. Bunlardan tek boyutlu kültürleşmede göçmenin sadece kendi kültürünü devam ettirmesi ya da sadece yeni kültüre uyum sağlaması söz konusudur, iki boyutlu kültürleşmede ise göçmenin her iki kültüre ait unsurları bir arada devam ettirmesini içeren bir yapı vardır. Bu bağlamda, bazı çalışmalarda kültürleşme konusunda bu iki farklı düşünce, tek boyutlu model ve iki boyutlu model olarak teorileştirilmiştir (Berry 1992, 1997, Berry vd. 1997) ve göçmenlerin kültürel entegrasyonu konusunda çok sayıda araştırma yapılmış, (Güz / 2010, Sayı 55) ve sonuçları Esser'in çalışmasındakine benzer olarak, entegrasyon, asimilasyon, segrasyon ve marjinalleşme bağlamında yorumlanmıştır (Andriessen 2002:421).

Sosyal entegrasyonun boyutlarından biri olan kültürleşmenin entegrasyon şeklinde gerçekleşmesi için göçmenin etnik kültürünü koruması ve devam ettirmesinin yanı sıra yeni toplumun kültürünü benimseme düzeyinin de artması gerekmektedir ve bu ikinci, üçüncü ve sonraki kuşaklara doğru gittikçe artacaktır. Bu bağlamda da üçüncü kuşak ve sonrasında ev sahibi toplumun kültürünü benimseme düzeyinin yükselişi ile göçmenlerin sosyal entegrasyon düzeyleri de yükselecektir. Ancak, yeni toplumun kültürünü benimseme düzeyi artarken etnik kültürü devam ettirme düzeyi 1. kuşaktan 2. ve 3. kuşağa doğru gittikçe azalacak ve böylece genel olarak göçmenler kültürleşme açısından değerlendirildiğinde, 1. ve 2. kuşak göçmenlerden sonraki kuşaklarda entegrasyondan çok asimilasyona doğru bir gidiş görülecektir.

Entegrasyon ya da asimilasyon gibi süreçler, bir topluma sonradan katılımı olan grup ile toplumun tümünden dil, din ve daha birçok sosyo-kültürel nitelikleri bakımından farklılaşması nedeniyle oluşan durumları tanımlayan siyasalar ve süreçlerdir. Ev sahibi toplumun genellikle sonradan gelenler üzerinde etkisinin daha fazla olduğu düşünülmeyle beraber, yine de bu süreçler hem çok taraflı etkileşim sonucu oluşmakta hem de tüm tarafları etkilemektedir. Zira ne göçmenin kültürü, memleketinden geldiği günkü gibi kalacaktır ne de ev sahibi toplumun kültürü, kendini göçmenlerin kültürlerinden uzak tutabilecektir. Karşılıklı etkileşimler, süreç boyunca devam edecektir. Ancak, bütün bunlara rağmen her biri kültürünün kendine özgünlüğünü ve rengini koruma arzusunu yitirmemektedir. Göçlerle zorunlu olarak çok kültürlü duruma gelen toplumlarda, günümüzde artık açıktan ve görünür asimilasyon söylemleri terk edilmiş, bunun yerine çok kültürcülük ve entegrasyon, politika olarak benimsenmiş ve tüm taraflar açısından arzu edilir birlikte yaşama stratejileri halini almıştır (Özmen, 2011;4/19).

Asimilasyon ile entegrasyon arasında kesin bir sınır çizmek zor olmakla birlikte, entegrasyon, kesinlikle hâkim kültür içinde erimek, asimile olmak değildir. Ancak asimilasyon, entegrasyonun son evresi veya olası sonuçlarından biri olarak görülebilmektedir (Faist, 2003;307).

Bazı entegrasyon politikalarının nihai beklentisi, farklı kültürlerin uzun vadede birbirlerine yaklaşarak farklı kültürel öğelerden oluşan bir senteze ulaşacaklarıdır. Ancak entegrasyonu, asimilasyonun son dan önceki aşaması olarak görmek de mümkün olmakla beraber, entegrasyonun asimilasyondan ayırıcı temel nitelikli, azınlık mensubu birey veya grubun öz kimlik ve kültürünü kaybetmesi, terk etmesi hedefine sahip olmamasıdır. Kültürel azınlıklara, kültür miraslarına sahip çıkma ve geliştirme hakkının tanınması, entegrasyon politikasının gereklerindendir. Azınlıklardan kendilerini kültürel değerlerinden arındırmaları beklentisi içinde olabilecek bir tutumun entegrasyon olarak nitelendirilmesi de mümkün görünmemektedir. Asimilasyon, hâkim toplumun baskısını içermekte iken entegrasyonun gerçekleşmesi için de hâkim toplumun azınlık grupların kültürel değerlerine “yargı hoşgörüsü” etkili olmaktadır. Buna göre entegrasyon, göçmenlerin ve ev sahibi toplumun birbirleriyle etkileşimlerinin bir sonucu olarak gerçekleşen çift yönlü bir süreçtir. Genellikle entegrasyon, yapısal ve kültürel entegrasyon şeklinde sınıflandırılmaktadır. Ancak entegrasyon alanlarının ayırımı da sentetik kalmaktadır. Zira, kültürel veya yapısal olduğu tam ayırt edilemeyen veya her iki kategoriye de girebilen entegrasyon parametreleri de bulunmaktadır (Özmen, 2011:4/19).

3.5 Kültürel Gruplar Arası Etkileşim

Kültürel guruplar arasındaki etkileşimlerden doğan kültür değişimleri, farklı terimlerle adlandırılmıştır. Aşağıda sırasıyla bu terimler açıklamaya çalışılacaktır.

Genel olarak gücün farklı guruplar tarafından paylaşılması durumu, “Kültürel Çoğulculuk” olarak ifade edilir. Terim, orijinal kullanımıyla Hegel’ci anlamda "üniter devlet" in zıddıdır. En önemli anlamı ise batılı liberal demokrasilerde değişik gurupların ve elitlerin güç paylaşımı veya bu yönde yarışmalarıdır. Önemle vurgulanması gereken nokta, çoğulculuğun sosyal yapı açısından farklı birkaç kültürel unsurun veya alt gurubun mevcudiyeti değil, pek çok sosyal müesseseleriyle ayrı bir sosyal bünyenin varlığını ifade etmesidir. Çoğulculuk, her ne kadar siyasî bir tanımsa da sosyo-kültürel bir zemini gerekli kılmaktadır. Dolayısıyla, çoğulculuktan söz edilebilmesi için kültürel gurupların sosyal yapı içinde tabandan iktidar tavanına kadar paralel bir bünyeye sahip olmaları gerekir. Başka bir deyişle, kültürel çoğulculukta farklı birkaç kültürel unsurun

ötesinde, bir sosyal mesafe söz konusudur. Bu, bir bakıma siyasi, sosyal veya iktisadî boyutlarda mevcut olan ayrı bir sosyal bünye anlamını taşır (Dictionary of Sociology. 1991:367).

Ancak, bu sosyal bünyeler, çoğu yerde gerek coğrafi mekân, gerekse sosyal müesseseler itibariyle iç içe geçmişlerdir. Hâkim gurubun pek çok müessesesi etnik guruplar tarafından da kullanılmaktadır. Başka bir deyişle etnik guruplar rahatlıkla müşahede edilebilecek tarzda kendilerine yeterli karmaşık bir sosyal bünyeye sahip değillerdir(Lahjomri,1984:18,21).

Bir ideoloji olarak çoğulculuk, eşit olmayan gurupların birer çerçeve içinde eşitliklerinin sağlanarak ayrılmalarıdır. Ayrımcılığın olduğu bir toplumda kültürel çoğulculuktan söz edilmektedir. Amaç, farklı kurumlara ve sosyal yapılara sahip olan guruplar arasında eşitçi bir denge kurmak ve hükümet, ekonomik faaliyetler gibi ortak müesseselerde koordinasyon sağlamaktır. Kavram, büyük kültürel farkların ve çatışmaların yaşandığı, sosyal iletişimin olmadığı toplumlarda tartışılmaktadır (Howell,1978;5). Bu ülkelerden biri de A.B.D.'dir. Dünyanın hemen her yerinden pek çok milletin göç ettiği bu ülkede etnik bir yapılanma, tabii bir haldir. Beyaz Anglo-Sakson çoğunluğun, diğer etnik guruplar aleyhine hâkim olması, uzun yıllardan beri çok büyük sosyal mücadelelere sebep olmaktadır. Kuzey Amerika yerlilerinin soykırımına uğratılması; zencilerin yakın zamanlara kadar köle olarak çalıştırılması; İspanyol asıllıların dışlanması gibi hadiseler, zaman içinde kurumlaşmakta ve çoğulculuğu gerektiren bir yapı değişimini zorlamaktadır (Green,1982:10).

Genellikle bu kesimlere ait yazarlara göre, uzun yıllar “*melting-pot*” adı verilen bir sosyal politika uygulanmış olmasına rağmen, Amerikan toplumundaki ırk ve etnik kesimler, hemen tamamen refah, prestij ve güçten mahrumdular. Beyaz Anglo-Sakson hâkimiyeti, toplumun tüm yapısında imtiyazlı bir şekilde hâkimdi. 1950'lerden sonra yönetim, daha çoğulcu bir sosyal düzen politikası uygulamaya başladı. Yukarıya doğru mobilitiyi açmak zorunda kaldı, böylece gelecek için daha farklı bir kültürler arası iletişim yapısı kurulmaya başlandı. Azınlıklar konusunda yeni teoriler ihdas edildi ve nihâî amaç olarak da demokrasi içinde kendine has alt-bünyelerin (substructure) sağlandığı karmaşık kültürel çoğulculuk hedeflendi. Temel medenî haklar hareketleri

olarak başlayan bu değişmeler, ırkçı ve asimilasyoncu politikalarından plüralist bir yapıya doğru seyretmektedir. Özellikle zenci kesiminde, devrim niteliğinde değişmelerin kazanılması, kendi kaderini tayin hakkı, geçmiş hataların bir tazminatı olarak ayrı bölgeler talebi, kendi topluluk kurumlarını kontrol gibi yeni formlar arayışına sevk etmektedir (Howell,1978:5).

Çoğulculuğu, demokratik yapı içinde değişik faktörlerin katılımından ayırmak gerekir. Demokratik toplum yapısı, siyaset literatüründe çok seslilik olarak adlandırılan, toplumu meydana getiren kesimlerin düşünce ve ihtiyaçlarının toplumun bütününe ilgilendiren bir önem sırası çerçevesinde ortaya konulması ve temsil edilmesi anlamını gerektirmektedir. Çoğulculuk ise topluluğu meydana getiren ve bütünleşmesi mümkün olmayan unsurların ayrı ayrı iktidarlarını tanımayı gerektirir. Belirli bir zümreye sağlanmış imtiyazlar söz konusudur. Bunlar, bir gurup lehine olacağı için toplumun bütününe aleyhinedir. Bu durum, bir anlamda, millet yapısının sosyolojik olarak daha iptidâî bir sosyal yapı olan ulusçuluğa dönüştürülmesi demektir (Erkal, 1981). Nitekim siyaset biliminde çoğulcu demokrasi veya demokratik çoğulculuk deyimleriyle ifade edilen terimde çoğulcu ve çoğulculuk kavramları organizasyonel çoğulculuğa, yani devlet hâkimiyeti altında bazı organizasyonların izafî olarak özerkliğine işaret etmektedir (Dahl, 1982:4). Bütün demokratik ülkelerde bazı önemli organizasyonlar izafî olarak kendi sistemleri çerçevesinde özerktirler (meselâ ekonomik kuruluşlarla yargı gibi).

3.6 Kültürleşme/Akültürasyon

İki veya daha fazla kültürün etkileşimi sonucu değerler, inançlar ve davranışlardaki muhtemel değişme sürecidir. Özellikle kültürel antropoloji ve sosyal psikoloji sahalarında daha sık kullanılan bir terimdir. Dinamik bir süreçtir. Karşılaşan kültürlerin hepsinde de bir miktar değişme görülebilir. Literatürde iki mânâda kullanılmaktadır: (1) Bir kültürel gurubun, diğerlerinden etkilenecek onun kısmen veya tüm unsurlarını adapte etmesiyle yeni bir kültürel mecra oluşturması süreci; ve (2) kendi yapısı çerçevesinde gruplar arasındaki herhangi bir kültürel aktarım olarak. Meselâ; nesiller arasındaki kültür transferi bir akültürasyon vakasıdır. Bu anlamıyla, "sosyalleştirme" kavramına daha yakındır. Kültürleşme veya kültür edinme, en genel anlamıyla, bir

kültürün yeni unsurlar alma vakasıdır. Bu unsurlar, sayı itibariyle çok az olabileceği gibi, bir kültürün tamamen değişmesini sağlayacak kadar çok ve yoğun da olabilirler. Görüldüğü gibi, kavramda daha ziyade alıcı kültür veya değişen kültür açısından bir yaklaşım ve değerlendirme söz konusudur. Tanımdan anlaşılacağı üzere, dışarıdan içe doğru bir etkilenme vardır. Aynı süreci ifade etmekle birlikte, etkilenmenin kaynağı bakımından farklı manalarda kullanılmaktadır. Bu etki, yabancı bir kültürden kaynaklanabileceği gibi kendi içindeki gruplardan veya önceki nesillerden de olabilir².

Bogardus, iki veya daha fazla kültürel sistemin beşerî ilişkiler vasıtasıyla ayrı bir kültür sistemi geliştirmesi süreci olarak tanımladığı kültürleşmenin üç tipini belirtmiştir: (1) Körlemesine kültürleşme; insanların birbirine yakın yaşamaları mal ve hizmet ilişkilerine girmeleriyle kendiliğinden gelişen kültürel özelliklerin vuku bulmasıdır. (2) Empoze kültürleşme; bir kültürün diğerine baskı yaparak kendi özelliklerini empoze etmesidir. (3) Demokratik kültürleşme; her kültürün temsilcilerinin, diğer kültürleri kendi tarihi ve değerler sistemi içinde kabul etmesidir (Bogardus,1949:125).

Kültürleşmede edinilen yeni unsurlar, başlıca üç kaynaktan dinamik bir süreç içinde alınabilir. Kaynaklardan ilki, yabancı bir kültürdür. Toplumda daha önce mevcut olmayan yepyeni bir unsur, yerli kültür sisteminin tamamen dışındaki başka bir kültür sisteminden ithal edilir. Yeni unsur, müessir olabilmesi için eğer gerekiyorsa icap eden uyarlamalar ve alıcı kültürde de gerekli iç düzenlemeler yapılarak sosyal hayatta kullanıma sokulur. Batı'daki dinî kimlik, kurumlar, siyasi sosyal organizasyonlar itibariyle yayılmaktadır (Kesler, 1992:18). Bu duruma örnek olarak, Hıristiyan kültüründe dinî bir faaliyet olan Noel'in, bizim toplumumuzda bir yeni yıl kutlaması olarak yaygınlaşmasını gösterebiliriz. Bu âdet, yabancı kültürden bağlı bulunduğu Hıristiyan inanç sisteminin tümüyle birlikte gelmemiş, fakat uyarlanmıştır. Değişen kültür sisteminin içinde yeni unsurun genel kabul göreceği ve uygulanacağı tarzda sosyal yapı ile ilgili gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Kültürleşmede ikinci kaynak,

²<http://www.webmastersitesi.com/bilmediklerimiz/250200-kültürel-değişme-nedir.htm>

kültürün bizzat kendisidir. Mevcut unsurlar, üretilen yeni unsurlar, unutulmuş olanlar veya özellikle yeni nesiller arasında yaygın kullanımı olmayan eski unsurlar, sistemde uygulanmayabilir. Bu süreç dahaziyade sosyalleştirmeye benzetilmektedir. Meselâ; eski uygulamalardan nevrüz bayramının veya hicrî yeni yılın birer sosyal âdet olarak tekrar yerleşmesi ve yeni nesillere aktararak devam etmesi, birer örnektir. Genç nesillerin henüz bilmedikleri, fakat kültürel sistemde mevcut olanların transferleri ile ilgili her konu, buna bir örnektir. Kültür edinmede son kaynak, o kültür sistemi içindeki herhangi bir alt kültür grubudur. Bunlara ait olan herhangi bir kültürel öge, diğer gruplar veya toplumun bütünü tarafından genel kabul görerek kültür edinme meydana getirilir. Yukarıdaki tanımda, bir kültürün kısmen veya tamamen değişebileceği belirtilmişti. Büyük değişmeler, büyük sosyal hadiselerle ve uzun sürelerde meydana gelmektedir. Karşılaşan kültürler arasında fonksiyonlitede bakımından bariz dengesizlik söz konusu olabilir. Bu durumda, artık “değişen kültürün” değil, “değiştiren kültürün” varlığı ve hâkim kültür olma özelliği söz konusudur (Erkal, 1993:141).

Sosyal kimlikte, tarihî boyut içinde devamlı olarak bir kültürleştirme (acculturation) süreci işlemekte ve böylece hâkim kimlik (millî kimlik) doğrultusunda alt kültürlerin veya etnikliğin ürettiği kimlik tipini törpülemektedir. Kültürleşme, hâkim kültür açısından da yeni bir mecra oluşturmaktadır. Çünkü kültürel yapılar kompleks birer sistemdirler ve bu nedenle söz konusu olan vaka, bir unsurun basit bir transferi değil, birçok unsurun bu girift yapıya paralel olarak aktarımı ve sistemde meydana gelen büyük değişmedir. Başka bir deyişle, kültürel sistemin içindeki -yeni unsurun dahil edilmesiyle bozulan- hassas dengelerin yeniden kurulması gerekmektedir. Yukarıdaki örneğe tekrar dönecek olursak, sadece sosyal hayatta değil, inanç sisteminde de yeni düzenlemelerin ve kabullerin yapılmış olması gerektiğini görürüz. Esasında, kültürel transferlerde sadece bir tek unsur yer almamaktadır. Ona bağlı başka unsurlarla birlikte aktarılmaktadır.

M. Newman tarafından asimilasyon ve kültürleştirme (acculturation) vakaları, aşağıdaki her harfin bir millî grubu gösterdiği bir formüle dönüştürülmüştür (Newman,1979:49,96).

Asimilasyon: $A+B+C=A$

Karışım(MeltingPotve/yaAmalgamation): $A+B+C=D$

Kültürel Çoğulculuk=(CulturalPluralism):

$A+B+C=A+B+C$

Uyarlanmış Çoğulculuk (Modified Pluralism):

$A+B+C=A_1+B_1+C_1$

Uyarlanmış çoğulculuk, göçmen grupların, kendi kültürel özelliklerini tamamen yok etmeden mevcut kültüre entegre olarak fonksiyonel olması anlamında kullanılmıştır. Ward'a göre (Ward, 2001) akültürasyon, sonradan gelenlerle ev sahibi kültürün dinamik olarak ilişkide oldukları sosyal bir süreçtir. Sonradan gelenlerin sosyal statüleri ve kültür yapıları ne olursa olsun etkin kültürün değişimi altına gireceklerdir.

20. yüzyıl boyunca, sosyal bilimciler, Amerika'ya göç eden göçmenlerin Amerikan kültürü içerisine girme sürecinin sistematik olarak yaşandığının teorilerini kurmuşlardır. Bunu, ilk olarak, teorisini ortaya atıp savunan Chicago Üniversitesi'nden Robert Park, melting pot teorisıyla gerçekleştirmiştir. 1914 yılından itibaren farklı sosyo-kültürel ve dile sahip olarak Amerika'ya göç eden insanların farklı kültürden insanlarla bir araya geldiklerinde ortaya çıkan ilişkileri incelemiştir. Sonuç olarak Park, Chicago Okulu'nun ekol olarak ortaya çıkardığı üç basamaktan oluşan irtibat-uyma-asimilasyon teorisini kurmuştur. Bu modele göre, farklı kültürden insanlar, farklılıklarını en aza indirebilmek amacıyla irtibata geçerler. Bu irtibat ve iletişim, gruplar arası ilişkileri ortaya çıkarır ve şekillendirir. Sonradan gelenler, hakim kültürün öğelerini, farklılıkları ve çelişkileri en aza indirmek için kendi hayatlarında istihdam ederler (Persons, 1987:45).

Antropologlar, bu üçlü modeli bir basamak ileriye götürmüşlerdir. Redfield, Linton ve Herskovits (1936), bu uyma sürecinin akültürasyon için önemli bir referans olduğunu belirterek akültürasyonun, özellikle farklı kültürel yapıya sahip kişilerin ya da grupların bir araya geldiklerinde kendi kültürel değerlerinde değişmelerin başlaması şeklinde olduğunu ifade etmiştir (Padilla, Perez , 2003:35,55).

Bunlardan farklı olarak Padilla ve Perez (2003), çok yönlü ve siyasal bir model olarak akültürasyonu tanımlamışlar ve iki önemli unsurunun olduğunu belirtmişlerdir. Kültürel farkındalık, bilinç ve etnik bağlılık. Bu modele göre, kültürel farkındalık, ya kültürel

bilinç dediğimiz kavram; bireyi ya da toplumu diğerlerinden ayıran, yaşamın her alanını şekillendiren, düşündüren değerlerin bütünüdür. Eğer grubun bu değerlere bağlılık ve bilgisi ileri seviyedeysen akültürasyon, çok daha az ve yavaş işlemektedir. Zıddı olarak eğer grup ev sahibi kültür ile alakalı fazla bilgiye sahipse bu süreç daha hızlı olmaktadır. Etnik sadakat ise grubun değerlerine bağlı olarak ifade edilebilir. Özellikle ilk nesillerde akültürasyon çok yavaştır (Padilla, 1980:35-55).

Yine akültürasyonu etkileyen önemli faktörlerden bir tanesi, hakim kültürün sonradan gelenlere göstermiş olduğu yaklaşımdır. Eğer hakim kültür, yeni kültürün farklılığını kabul edip kendi öz kültürlerini yaşama hakkı verirse karşılıklı ilişkiler devam etmekte, akültürasyon süreci hakim kültürün etkili olduğu bir şekilde devam etmektedir. Eğer hakim kültür, baskıcı bir yol izliyorsa iki kültür arasındaki ilişkisi yavaşlar, doğru orantılı bir şekilde akültürasyon süreci de yavaşlamaya uğrar (Ogbu, 1990).

3.7 Eritme

Önceden farklı olan kültürlerin, grupların veya fertlerin kültürel özelliklerinin homojen bir bütünlüğe doğru birleşmesidir. Eritme (assimilation), benzeme veya özümseme kelimeleriyle anlamlandırılabilir. Canlı bir organizmanın çeşitli dış maddeleri sindirerek kendi vücut hücrelerine çevirmesi sürecine benzetilmektedir. Bu süreç sonucu, yeni görünümün bütün birleşen unsurların her özelliğini sergilemesi gerekmez. Ancak, yabancı kaynağın karakteristikleri bertaraf edilerek ve yeni kültürel bileşimin tipik yapısına ve fonksiyonlarına tümüyle uyacak şekilde bir kimlik ortaya çıkar. Asimile olan grubun eski kültürel özellikleri artık görünmez olur. Böylece sonuçta, toplumun yeni üyesinin edindiği kimlik, grubun eski üyeleri tarafından tefrik edilebilir olmaktan çıkar. Söz konusu uyum veya erime, kültürel olarak nispeten zayıf veyasayı bakımından az olan grupta meydana gelir (Fairchild,1967:267).

Diğer yazarların konuya nasıl yaklaştıklarını ele almakta fayda vardır. Bunlardan Park ve Burgess'in analizlerinde asimilasyon, şahısların ve grupların, diğerlerinin hatıralarını, duygu ve düşüncelerini, tutumlarını edindikleri, onlarla yaygın bir kültürel hayatta birleşerek tecrübelerini ve tarihlerini paylaştıkları bir nüfuz etme, yayılma ve nihayet benzeşme sürecidir (Park, Burgess, 1921:457). Onlara göre, birleşen topluluklar

birbirlerini tamamlayıcı farklılıklar temeline dayanmaktadırlar. Kavram, diğer bazı yazarlar tarafından ise özellikle sosyal antropolojideki "acculturation" kavramıyla oldukça yakın anlamda kullanılmaktadır. Bu manasıyla asimilasyon, azınlığın, büyük topluluğu yapılandıran sosyal ilişkiler sistemi içinde bütünleşmesi, akültürasyon ise azınlığın kültürel karakteristiklerinin çoğunluğa bir cevap olarak nasıl değiştiğidir (Vallentine, 1955:240).

3.7.1 Erime ve Etkinliğin Kayboluşu

Toplumlara göre etnik doku değiştiğinden, kendi toplumlarındaki bu realiteyi müşahade eden bilim adamları da farklı analizlere ulaşmaktadırlar. Orijinal ve değişken asimilasyon teorilerine Amerikan sosyolojisinde rastlanmaktadır (melting pot). Bu sosyologlar, etnikliği zaman içinde önemi giderek azalan tek bir toplumsal karakteristik olarak değerlendirmişlerdir. Ana düşünce, farklılığın yeni nesillerle birlikte giderek kaybolacağı ve toplumdaki mevcut hâkim kültür çerçevesinde bütünleşileceği yönündeydi. Birkaç nesil içinde etnik unsurlar fark edilemez, toplumun diğer unsurlarından ayırt edilemez olacak ve her etnik kökenli fert, diğerleri gibi aynı standartlara ve modellere göre inanacak, konuşacak, düşünecek ve hareket edecektir.³ Bilahare, asimilasyonun çok boyutlu bir süreç olduğunu ortaya koyan daha detaylı çalışmalar yapılmaya başlandı. Bunlardan biri, Milton Gördon'un yapısal asimilasyonla kültürel veya davranışçı asimilasyonu değişik süreçlere sahip birer boyut olarak birbirinden ayırmasıdır. Esasen, asimile etmek, sosyal yapının bir karakteristiğidir. Yapının temel unsurları arasında bu süreç, hızlı veya yavaş işleyebilir. (Gordon, 1978:158)

3.7.2. Eritme ve Kültürleşme Karşılaştırılması

Eritme (asimilasyon) ve kültürleşme kavramları, çoğu zaman birbirinin yerine kullanılmaktadır. Teske ve Nelson, literatür analiziyle bu kavramların nitelikleri arasındaki ilişkiyi belirlemişlerdir (1974). Sekiz karakteristik tespit edilmiş ve kıyaslanmıştır.

³<http://www.webmastersitesi.com/bilmediklerimiz/250200-kültürel-değişme-nedir.htm>

Ortak niteliklerde olanlar:

- (1) Dinamik bir süreç olması;
- (2) Bir grup ve/ya ferdî süreç olarak değerlendirilebilmeleri;
- (3)Grupların doğrudan ilişkiye girmeleridir.

Farklı nitelikleri ise şunlardır:

- (1) Asimilasyonda sadece çoğunluk grubun değerlerine doğru bir değişme vardır. Kültürleşmede ise değişme iki yönlü olabilir (çoğunluk veya azınlık gruplarından birine doğru). (2) Asimilasyon, kültürel değerlerde bir değişmeyi ifade eder, kültürleşmede ise bu gerekli değildir. (3) Asimilasyon, referans guruplarında da bir değişmeyi gerektirir, kültürleştirme gerektirmez. (4) Asimilasyonda içsel değişmeler (meselâ; kendini çoğunluk grubun özellikleriyle kimliklendirme gibi) söz konusu olmasına rağmen kültürleşmede yoktur. (5) Asimilasyon, çoğunluk grup hakkında müspet telakkiyi doğurur, fakat kültürleşmede bu gerekli değildir.

Bu yazarlar sonuç olarak dört noktayı işaret etmektedirler:

- (1) Kültürleşme ve asimilasyon ayrı ayrı süreçlerdir;
- (2) Kültürleşme, asimilasyondan bağımsız olarak vuku bulabilir;
- (3)Asimilasyonun olabilmesi için kültürleştirme şart olmamakla birlikte gereklidir;
- (4)Asimilasyondan önce bir kültürleştirmenin olup olmadığı belirgin değildir (Teske ve Nelson,May,1974:365).

3.8 İntibak

Accommodation kelimesi, sosyal bilimlerde ilk olarak J. M. Baldwin tarafından kullanılmıştır (Burgess, 1930:403). Türkçede kelime olarak "intibak, telif, uzlaşma, ödünç" gibi anlamlarla karşılanmaktadır.

Literatür incelendiğinde, kavramın, aslında birbirine oldukça uzak geniş bir anlam yelpazesi içinde ele alındığı görülür. Bir grubun kültürel değerlerinin, diğer bir kültürün içerisinde erimesi ve çatışma sonucunda kendi kültürel değerlerinden feragat edip hakim kültür öğelerinden alma bir yönüdür. Diğer yönü ise hakim kültürde olan değişikliklerdir. Hakim kültürün diğer kültürden bir kısım değerleri özümsemesidir. İki

kültürün bir kısmın ortaklarda birleşmesi de denebilir. İlk başlarda, özellikle yukarıda belirtildiği gibi, özellikle Chicago Okulu'nun başı çektiği bir grup tarafından tekrarlanan asimilasyon kavramı, tekrar edilegelmişti. Fakat zamanla bu kavram, kültürel bütünleşmeye doğru kaymıştır.

Farklı kültürel öğelere sahip azınlık grup, hâkim kültüre bir tür uyum sağlamaktadır; ancak bu da asimilasyon yoluyla olmaktadır. Eritme (assimilation) ve intibak (accommodation) kavramları arasında hâkim kültürün esasiyeti ve belirleyiciliği açısından herhangi bir fark yoktur. Her iki durumda da tek bir kültür kalıbının bütünselliği görülür. İşleyen toplum düzenindeki uyum, hâkim kültürün temellerine göredir. Ortak olan toplumsal hayatın bütün safhalarında, gruplar arası sosyal ilişkilerde de hâkim kültürün kalıpları fonksiyoneldir. Kısaca özetlemek gerekirse ilk anlamındaki intibak daha ziyade tek yönlüdür. Kavramın ikinci anlamında ise karşılaşan kültürlerin kendi bünyelerinde birbirleriyle uyumlu bir şekilde yaşayabilecek tarzda yapılan değişiklikler ağırlıklı anlam taşır. Bu bakımdan, her kültür kalıbı kendi bünyesinde gerekli düzenlemeleri yaptığından, uyum karşılıklıdır. Bu bakımdan sosyolojik manada, şahıslar veya gruplar arası fonksiyonel ilişkilerdeki çatışmayı giderici nitelikteki ve karşılıklı düzenlemelerin oluşturduğu bir sosyal değişme süreci olduğu söylenebilir (Hart,1967:2).

Ancak, düzenlemelerin miktarı, asgari olarak sosyal düzeni sürdürmeye yetebilmelidir. Bu süreç, gruplar açısından bilinçli veya bilinçsiz olarak işleyebilir. Mevcut etnik gruplar arasındaki bu tür değişimde temel farklılıklar ve çatışmaların tümüyle çözülmüş olması da gerekmemektedir. Ancak farklılıklar, büyük ölçüde bir arada yaşama hedeflerini tatmin edici şekilde çözülmüş olmalıdır. İntibak eden toplum, neticede bu tür çatışma yaratıcı temel farklılıklardan vazgeçmekte ve bunların yerine adapte olduğu grubun özelliklerini ikame etmektedir. Nitekim, kavram, Chicago Okulu tarafından biyolojik adaptasyon ile benzetme yapılarak toplumların veya fertlerin çevrelerine karşı ayarlanmaları anlamında kullanılmıştır (Rose, 1964:5,6).

Bazı yazarlara göre intibak (accommodation), özellikle ırk ilişkilerinde, etnik gurupların birbirlerinin varlıkları ile ilgili yaptıkları uyumlamalardır. Kültürler arasında birbirine

zıt sosyal normlar olacağı tabiidir. Herhangi bir sosyal durumda karşılaşılan bu zıt normlar, bir çatışma sürecine girerler. Bu tür bir rekabet ve mücadelenin dört ayrı mantıkî neticeyle sonuçlanması mümkündür. İlk beklenebilecek sonuç, hâkim kültürün önerdiği normların, toplumun tüm fertleri tarafından uygulanmaya konulmasıdır. Bu durumda, esasen azınlık kültür değişmekte ve asimile olmaktadır. İkinci mümkün sonuç, çoğunluk kültürünün, azınlık kültüründen aldığı normlarla değişerek sosyal bir bütünlük meydana getirmesidir. Üçüncü olarak, her iki kültür esasta çatışma yaratan normlarından vazgeçerek birlikte sosyal düzen kurabilecekleri yeni bir kültürel norm sistemi üretebilirler. Dördüncü sonuç, literatürde yaratıcı intibak olarak adlandırılmaktadır. Yaratıcı intibak, her iki tarafın temel menfaatlerini kurban etmeden mümkün olan en yüksek ölçüde gönüllü olarak kabul edilebilir çözümler aramaktadır. (Hart,1967:2)

J. L. Gillin ve J. P. Gillin'e göre, intibak (accommodation), kurallarla ve örneklerle bir nesilden diğerlerine devredilen alışkanlıklar, tutumlar, davranış tarzları, teknikler, kurumlar, gelenekler, ve sairedir. Bir toplumda bu değişik nitelikler ve davranışlar, sosyal öğrenme yoluyla aktarılmaktadır (Gillin ve Gillin, 1948:505).

Pek çok yazar, kavramın kullanımında küçük farklılıklarla, ancak sosyal organizasyonların gelişimindeki merkezi önemini fazla değerlendirmeyerek Park ve Burgess'in takipçisi olmuştur. Burgess'e göre "sosyal organizasyon, geçmişe ve şimdiye olan intibakın (accommodation) bir özetidir. Bütün sosyal miraslar, gelenekler, duygu ve düşünceler, kültür ve teknik, birer intibaktır (accommodation). Esasen intibak, çatışan durumlara, fertler ve gruplar arasındaki sosyal mesafe korunarak yapılan sosyal ayarlama sürecidir"(Burgess,1930:457).

BÖLÜM 4: AMERİKADA'DA TÜRKLER

4.1 Amerika Birleşik Devletleri'ne Türk Göçü Tarihi

Türklerin Amerika'ya göç hareketini, sosyal bilimcilerin 3 kısma ayırdığını görmekteyiz. İlk göçler, 1880'li yıllarda başlamıştır. 1900'lu yılların başında 1950 kadar kalan zaman aralığında 360.000 Türk, Amerika'ya giriş yapmıştır (Amerikan Yabancılar Bürosu, 2004). Fakat bu göç hareketinde, özellikle ilk zamanlardaki göç edenlerin Osmanlı Türkü pasaportlarıyla giriş yapan ve Osmanlı topraklarında yaşayan Yunan, Ermeni ve Yahudi asıllı insanlardan oluşmuştur. Dolayısıyla, Türk göçmenlerinin sayısı, bu rakamın daha da altındadır.

Tablo 2. Amerika' da ki Türk Göçmenleri (1820–1950)*

Yıl	Göçmen Sayısı
1820.....	1
1821–1830.....	20
1831–1840.....	7
1841–1850.....	59
1851–1860.....	83
1861–1870.....	131
1871–1880.....	404
1881–1890.....	3,782
1891–1900.....	30,425
1901–1910.....	157,369
1911–1920.....	134,066
1921–1930.....	33,824
1931–1940.....	1,065
1941–1950.....	798
Toplam	362,034

1920'ye kadar Amerika'ya giriş yapan Türklerin sadece 20.000 kadarı, Türkiye Türküdür (Karpat, 2006:169)

İkinci Dünya Savaşı'nın hemen arkasından başlayıp 1990'li yıllara kadar olan zamanı, ikinci devre olarak sıralayabiliriz. Bu dönemde, fiziki insan gücüne dayalı, ekonomik kaygı kaynaklı bir göç hareketi yaşanmıştır. Amerika'daki hayat standartlarının yüksekliği, bu yönü ile bu zaman diliminde Türkiye'de gerek siyasi gerekse ekonomik olarak çok zor yıllar yaşayan Türkler için yepyeni bir alternatif olmuştur. Bu dönemde göç edenlerin büyük bir kısmı, sanayi sektöründe vasıfsız işçi olarak Amerika'ya göç etmişlerdir. Bu devrede göç edenlerin gaz istasyonlarında, marketlerde, daha çok hizmetli sektöründe çalışan, büyük şehir merkezlerinde sosyo-ekonomik yapısı düşük yerleşim yerlerinde yaşadıklarını görüyoruz. Amerika'ya göç edenlerin belirli bir bölümünü, illegal yollardan bu ülkeye gelmiş olan ve legalitesini buradayken kazanmaya çalışanlar oluşturmaktadır. Resmi legaliteleri olmaması sebebiyle insanlar, gerek sosyal gerekse ekonomik olarak yaşam şekillerini değiştirememiş, hayat standartları düşük bir şekilde uzun yıllar yaşamak zorunda kalmışlardır. Bu da beraberinde birçok problem getirmiştir.

Bir önceki göç dalgasındaki Türklerle kıyaslandığında, çok büyük farklılıklar arz eden ikinci göç dalgasını oluşturan Türkler, Türkiye dışına yaşanan beyin göçünün de öncüleri olmuşlardır. Oldukça ulusçu ve seküler olan bu gruptaki Türkler, doktor, mühendis, mimar ve akademisyenlerden oluşan yüksek eğitimli profesyonellerdi (Karpat, 1995:231,252).

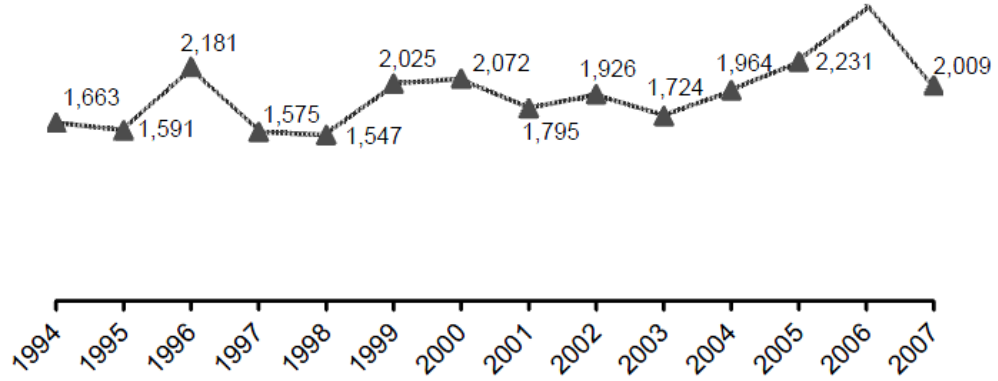
Kendilerini, dini kavramlar yerine ulusçu kavramlar ile tanımlıyorlar, Türklüklerini ön plana çıkarıyorlardı. Ağırlıkta erkeklerden oluşan bu profesyoneller arasında, önceki göç dalgasına nispeten daha fazla kadın göçmen vardı. Çeşitli profesyonel meslek gruplarından gelen bu göçmenlerin bir kısmı, ailelerini beraberlerinde getiriyorlardı. Bu grubun üyeleri, bugün aynı zamanda aktif halde çalışan birçok Türk derneğinin de kurucularıdır (Kaya,2003:27).

Bu dönemdeki Türk göçü, sadece yüksek eğitimli profesyonel insanlarla sınırlı değildi. 1965 yılı göçmenlik yasasındaki yeni düzenlemeler ile birlikte, bir kısım teknik bilgilere

sahip meslek kollarından da göç edenler vardı. Rochester şehrine gelen terzi grubu, buna güzel bir örnek teşkil eder. ABD tekstil endüstrisindeki işçi ihtiyacından dolayı gelen terziler, dikiş atölyelerinde çalışmaya başlamışlardır. Bugün Rochester'daki Türk toplumu, büyük ölçüde göçmen terzi grubunun kurduğu bir topluluktur. Bunlar, profesyonel grubun aksine, daha muhafazakâr kültürel arka-planlardan geliyorlardı.

Başlıca yerleşim yerleri, New Jersey eyaletinin Passaic bölgesi, New York eyaletinin Brooklyn, Queens ve Long Island bölgeleri ve New York eyaletinin Rochester şehri ile Kaliforniya ve Massachusetts eyaletlerine dağınık bir şekilde olmuştur. 2000 yılı Amerikan İstatistik Bürosu verilerine göre, Amerika'ya göç eden Türklerin 60.7'si New York, California, New Jersey, Florida ve Massachusetts eyaletlerinde yaşamaktadırlar. Yine Amerikan yabancılar bürosu verilerine göre, 1880-2004 yılları arasında Amerika'ya giren Türklerin sayısı, 465,771'dir. Yalnız, daha önce de ifade edildiği gibi, bu sayı içerisinde Türk pasaportu taşıyan, fakat Türk olmayan nüfus da vardır.

Özellikle 1980'li yıllarda Türkiye'de başlayan yeni global ekonomik uygulamalar, Türkiye'nin farklı alanlarda da kapılarını dışarıya açmaya başlamasına vesile olmuştur. İşte bu yıllardan sonra başlayan ve 2000'li yıllara kadar olan zaman dilimindeki göç hareketini de üçüncü devre olarak sayabiliriz. Bu devrenin diğerlerinden çok belirgin bir farkı vardır. Türkiye'de ekonomik olarak hareketlenme ve gelişmeler yaşanmaya başlamış, bu da sosyal ve eğitim alanlarında müspet bir açılım başlatmıştır. Sadece ekonomik ya da yüksek hayat standartları doğrultusunda değil, eğitim sebebi ile ya da büyük firmalara transfer olma gibi sebeplerle vasıflı insan göçü başlamıştır. Bu devrede, Amerika'ya göç eden Türkler, üniversite bünyelerinde çalışan araştırmacılar, yüksek gelirlili ve yüksek statülü işlerde çalışan insanlar olarak Amerika toplumu içerisinde yerlerini almaya başlamışlardır.

Şekil 1: Amerika’da yaşayan Türk vatandaşları (1994-2009)

Kaynak: Amerikan Yabancılar Bürosu, yıllık veri, 2007

2010 yılı Amerikan resmi nüfus sayımı sonuçlarına göre, Amerika Birleşik Devletleri’nde yaşayan Türk vatandaşlarının sayısı, 195,283’tür (Amerikan İstatistik Bürosu). Yukarıda belirttiğimiz gibi, Amerika’ya gayri resmi yollardan giriş yapmış ya da resmi yollardan giriş yapmış, fakat oturma süreleri dolunca çıkış yapmadan gayri resmi şekilde yaşayan Türk vatandaşlarının sayısı, bu sayıya dahil değildir. Ayrıca, Amerika Birleşik Devletleri’nde nüfus sayımı, posta yoluyla yapılmaktadır. Ülkede yaşayan insanlar, her eve gönderilen formları düzenli bir şekilde doldurup geri göndermek durumundadır. Nüfus sayımı formları, uzun ve detaylı bir şekilde hazırlanmıştır. İnsanların bu formları, sağlıklı bir şekilde doldurup geri göndermeleri, yaşanan en büyük zorluklardan birisidir. İkincisi ise ülkede resmiyetleri olmayan, zamanında belirli sebeplerle gelmiş fakat geliş resmi statülerini kaybedip kaçak duruma düşmüş olan göçmenlerin, yerlerini deşifre etme korkusuyla bu sayımlara katılmamaları da diğer bir zorluk olarak gösterilebilir. Bu sebeplerden dolayı, resmi rakamlarla gayri resmi rakamlar arasında büyük farklılıklar olabilmektedir. Amerika’da ki dernek yöneticilerinin belirttiklerine göre Amerika’da yaşayan Türk vatandaşlarının sayısı 500.000 civarındadır.

1965 yılında, Hikey-Freeman Co. & Bonds isimli tekstil fabrikası, Türkiye’den yetenekli terzi statüsünde göçmen alımı ile istekte bulunmuştur. İlk olarak 25 aile ile

başlayan ve günümüze kadar devam eden bir göç hareketi başlatmıştır. Bugün Rochester civarında 3000 üzerinde Türk yaşadığı tahmin edilmektedir.

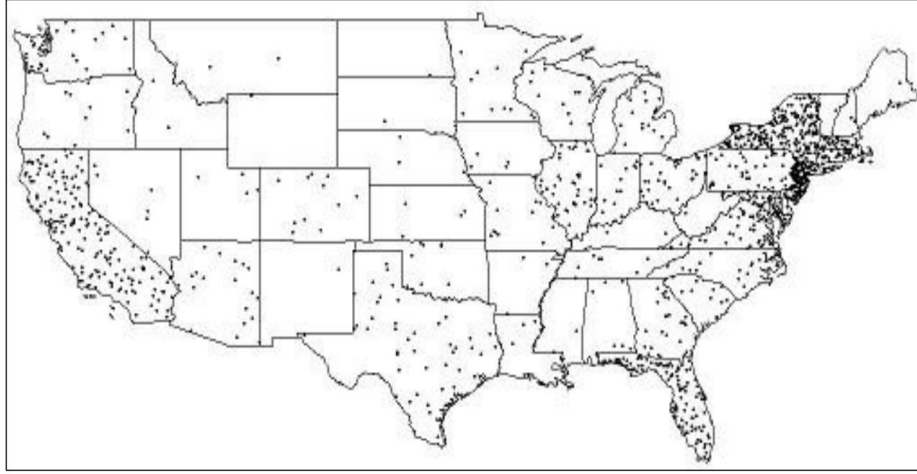
Özellikle 1990'lerden sonra Amerika'daki üniversitelere yüksek lisans ve doktora amaçlı göç hız kazanmıştır. Amerika Birleşik Devletleri'nin 2005 verilerine göre uluslararası öğrencilerden bütçeye gelen katkı, 13 milyar dolar civarında olmuştur. Türkiye, devlet olarak Amerika'ya en çok öğrenci gönderen 10 ülke arasında yer almaktadır⁴.

Nisan 2006 itibariyle Amerika Birleşik Devletleri'nde öğrenci statüsünde bulunan kişi sayısı 15 bin civarındadır⁵. Özellikle beyin göçü ile akademik amaçlı Amerika Birleşik Devletleri'ne göç eden ve sonrasında geriye dönmeyip buralara yerleşen Türklerin önceki göçmen kuşaklardan farklı olarak sosyo-kültürel yapılarını koruma ve sonraki nesillerin kimlikleri muhafazası adına daha bilinçli oldukları gözlenmektedir. Bu bağlamda, beslenmelerini sağlama adına atılan adımlar, yılın belirli günlerinde ya da ayın belirli günlerinde bir araya gelip “pasif eğitim” diyebileceğimiz şekilde bir beslenme değil, daha aktif, sistemli, gerek kültürel gerekse dinsel beslenmelerin yapılmasını sağlayan yapılanma ve organizasyonların hayata geçirilmesinde önemli rol oynamışlardır.

Türkler, ABD'ye dağılmış durumdadırlar. Büyük bir çoğunluk, New York, New Jersey ve Connecticut eyaletlerinde yaşamaktadır. California, Florida, Texas, Illinois, Massachusetts ve Pennsylvania gibi eyaletler, Türk göçmenlerin en yoğun olduğu eyaletler arasındadır. Buna rağmen hemen hemen tüm eyaletlerde Türk izine rastlanmakta bunların sayılarının çok az olması sebebiyle herhangi bir kurumsallaşma, dernekleşme ye gidemediğinden dolayı araştırmalarda çok fazla dikkate alınmamaktadır. (Şekil 1)

⁴Open doors, international educational exchange, 2005

⁵US immigration and Custom enforcement, Students and exchange visitor program 2006)

Şekil 2. Türklerin eyaletlere göre dağılımı. Kaynak: United States Census Bureau, 2000.

4.2 Amerikan Kültürüne Genel Bakış

Türkiye, kuruluş tarihinden beri yurt dışına göç veren bir ülke olmuştur. Özellikle Avrupa'ya, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra çok fazla sayıda insan göç etmiştir. Gidilen ülkelere uyum süreçleri, ülkelere ve göç eden halkın yapısına göre farklılıklar göstermiştir. Amerika'ya göç eden Türklerin entegrasyonu, diğer ülkelere yapılan göçlerden farklılık göstermektedir. Yukarıda bahsettiğimiz gibi, bunda ülkeye göç edenlerin etkisi olduğu gibi, göç edilen ülke de etkili bir faktör olmuştur.

Kuruluşundan günümüze, her yıl göç alan, göçmenler ülkesi olan Amerika Birleşik Devletleri, gerek resmi gerekse gayri resmi uygulamalarıyla farklı din ve kültürlerle sahip insanları kucaklayıp kendi potasında eriten bir yapıya sahiptir. Toplum içindeki farklılık, Amerika'nın bir sembolü olmuştur. Bu, sadece çok farklı sosyo-ekonomik yapıya sahip insanların, bu ülke içinde yaşıyor olmasından değil, zaman içerisinde toplumsal tüm kuralların da bu bağlamda değişime uğrayıp yeni bir hal almasındandır (Varenne, 1998:305). Arjantin ve Avustralya da büyük göçler almıştır. Fakat toplumsal kuralların şekillenmesi, Amerika ile aynı olmamıştır. Varenne'e göre, insanlar ne zaman coğrafi değişiklikler yaşasa farklı kültürlerle ilişkilere girmiş, bu da kaçınılmaz farklılıkları ortaya çıkarmıştır. İnsanlar, zorunlu olarak sosyal hayat içindeki ilişkilerde belirli bir yere geldiğinde kendi öz kültürlerine göre hareket etmişlerdir.

Yukarıda da belirtildiği gibi, Amerika, sosyal bilimciler tarafından, etkin erime potası olarak tanımlanmıştır. Amerika'ya gelen göçmenler, sadece birkaç nesil sonra hızlı bir şekilde değişerek, Amerikanlaşarak diğer insanlardan farkı ayırt edilemeyecek bir hal almışlardır. Fakat bu, kültürden kültüre farklılık göstermiştir. Din, müessesesi farklı kültürlerin erimesini zorlaştıran, bazı istisnai durumlarda imkânsız hale getiren bir faktör olarak rol oynamıştır. Amerika'da yaşayan Türklerin gerek Müslüman dinine sahip olmaları gerekse ilk olarak diğer Avrupalı beyaz göçmenlerden ayrılmaları, hızlı bir şekilde Amerikalılaşmasını bir nebze de olsa engellemiştir. Müslümanların Amerikalılardan çok farklı dinsel ve kültürel özellikleri vardır. Avrupalı göçmenler ise Müslümanlara kıyasla Amerikalılarla benzer dinsel ve kültürel değerler taşıdıkları için Amerikanlaşmaları çok hızlı olmakta, Müslümanların entegrasyonu, diğer göçmenlere göre çok yavaş olmaktadır.

Her ne kadar Asya ve Avrupa ülkelerine oranla köklü bir geçmişe sahip olmasa da Amerika da son yüzyıl içerisinde kendi kültürel öğelerini oluşturan bir devlet olmuştur. Aynen sahip olduğu federe yapısı gibi kişileri arasında da ırk, etnik kimlik gibi bireysel özellikleri farklı olan Amerika Birleşik Devletleri, zamanla kendi kültürünü oluşturmuş, başlıca göç aldığı İngiltere, İspanya, Fransa ve Portekiz gibi farklı ülkelerin kültürlerini potasında eritebilmiştir. Bu anlamda sınır komşusu Kanada'dan fark taşır: Kanada, göç aldığı ülkeleri direkt olarak ayrı bir kültür olarak görür, çok kültürlülük/ çoğul kültürlülük olarak çevirebileceğimiz 'multiculturalism' ilkesini benimser. Bu yüzden de örneğin tanışırken Kanadalılar 'French-Canadian' , 'Indian-Canadian' gibi etnik özelliğini de belirtirler. Çünkü ülkelerini, tüm kültürlerin farklı özelliklerini içinde barındıran, çeşitli kültürlerden oluşan bir bütün olarak görürler. Amerika için bu durum tam tersidir, farklı kültürlerin bir araya gelip aynı potada erimesi ve dolayısıyla da 'Amerikalı olmak' söz konusudur.

Amerikan kültürünün en önemli özelliklerinden biri ferdiyetçiliktir. Ferdiyetçilikte kişi, fikirlerinde ve eylemlerinde kendi başına hareket eder ve kendi başarıları/başarısızlıkları ile değerlendirilir. Ülkenin özgürlükleri ve özgür düşüncüyü destekleyen ve koruyan yapısı ile bu öge, iç içe geçmiş durumdadır. Bireyin iradesi, toplum içerisinde her şeyden önce gelmektedir. Ancak etnik farklılıklar bu konuda farklılıklar gösterebilir:

Siyahî Amerikalılarda birlik oluşturma, birlikte hareket etme önemli özelliklerdendir. Bunda en önemli faktör olarak, yıllarca, günümüzde de açıktan olmasa da devam eden ırkçılığın etkisi büyüktür.

Bireysel hakların önem kazanması, kişilerin devlete karşı kayıtsızlığı anlamına gelmemelidir; aksine devlet, devlete bağlılık ve yurttaş olma bilinci, Amerikalı olmak, oldukça önem verilen öğelerdir. Bireysel yaklaşımın bir uzantısı olarak sadece kendine bağımlı olma, yani bağımsız hareket edebilme ve fırsatları değerlendirebilme, önem arz eder. Zaman da kişinin elindeki bir fırsat olarak görülmektedir. Dolayısıyla, zamanı etkin kullanma, oldukça önem verilen bir konudur. Zaman, para olarak değerlendirilerek önemi vurgulanmaya çalışılmaktadır.

Kişiler arasında belirli bir psikolojik ve fiziksel mesafenin bulunması gerekliliği ve bu kişiler arası mesafenin korunması önemli bir başka konudur. Dolayısıyla hem vücut dilinde hem kullanılan sözcüklerde temkinli yaklaşmak, sık veya uygunsuz temastan kaçınmak önem taşımaktadır. Yabancıların Amerikan kültürüne uymada zorlandıkları noktalardan biri de budur. Aksi durumlar, uygunsuz hareketler, hatta sözlü ifadeler, günümüzde yasal yaptırımlarla sonuçlanabilmekte, 'taciz' olarak adlandırılıp dava konusu olabilmektedir.

Kişiler arası iletişim, her ülkede olduğu gibi, şehirler, bölgeler, eyaletler arasında, hatta kişiden kişiye farklılık gösterebilir. Bireysel olarak Amerikalılar, arkadaş canlısı, kolay iletişim kurabilen kişilerdir.

Amerikan sosyal yaşantısı, ortaya özgürlükçü yapıda yeni ve diğer ülkelerde ayrı, kendine özgü kültürü oluşturmuştur. Ekonomik rahatlığın şekillendirdiği Amerikan kültürü, hızla, özellikle tüm göçmenleri içinde eriten ve onları Amerikalılaştıran bir kültür halini almıştır. Özellikle teknolojik gelişmelerin yükselttiği hayat standardıyla ortaya çıkan asimilasyon süreci, ülkede yaşayan çok farklı sosyo-ekonomik yapı ve inançlara sahip insanları değiştirerek ortak değerleri paylaşan Amerikalılar haline getirir (Geason, 1980).

4.3 Amerika'daki Türk Kuşaklarının Değişen Sosyal Yapıları

Amerika'ya gelen tüm göçmenler, hemen hemen aynı süreçlerden geçerek kültürel değerlerinde değişmeler, kaybolmalar sonrasında doğal Amerikalılaşımlar yaşamıştır ve yaşamaktadır. Özellikle yukarıda belirttiğimiz nedenlerden dolayı Amerikan kültürü, herkesi kucaklayan bir özgürlük ve seçim şansı vermesiyle kültürler ne kadar sağlam olursa olsun düzenli bir şekilde beslenmedikleri takdirde Amerikan kültürü içerisinde erimeye yüz tutmuşlardır (Harrigan and Ronald 2003).

Özellikle sosyo-ekonomik yapıları düşük olan toplumlardan Amerika'ya göç eden göçmenlerin, zaman içerisinde kendi kültürlerini terk edip hakim kültür içerisinde eriyerek başkalaşmaları kaçınılmazdır. Göçmen aileler ise hem kaldıkları ülkenin çocuklarına her şeyin en iyisini sunmalarını beklemekte, hem de çocuklarının kendi etnik miraslarını da en iyi şekilde devralmalarını istemektedirler. Ancak, kaldıkları ülkenin kültüründen hiçbir şey almasını istemeyen veliler varken kendi kültürünü tamamen reddeden ve çocuklarının tam olarak asimile olmasını isteyen veliler de vardır (Zimmermann, 1999:57)

Rochester şehrinde yaşayan Türk göçmenlerin özellikle birinci neslinde korumacı tavır, eğitim seviyesinin düşük olmasıyla da doğru orantılı bir şekilde olmuştur. Aileler, çocuklarının hayattan kopmamasını isterken, diğer taraftan da kendi öz kültürlerine bağlı kalmalarını istemişlerdir. Ancak zaman geçtikçe bunun mümkün olmadığını anlamışlardır. Bölgede artık Türk göçmenler, üçüncü kuşağa gelmiş durumdadır. Karşılaşılan en büyük problem, sonraki nesillere kültürel değerlerin aktarılamaması olmuştur. Gençlerin kendi değerlerini inşa etme ve onları muhafazası adına çok ciddi zorluklar çektiği görülmektedir.

Araştırma bölgemizde yaşayan Türkler, ilk geldikleri zamanlarda yakın semtlerde yaşamaya çalışmış, özellikle sosyal yaşantıya ait ihtiyaçları karşılama amaçlı bir araya gelmeye başlamış, sonrasında bu bir araya gelişler, yine başta belirttiğimiz gibi daha organize bir hal alarak dernekleşmeye gidilmiştir. Fakat insanlar, zamanla Amerikan hayatına alışmaya başlamış, gelir düzeyleriyle de doğru orantılı olarak şehrin daha elit semtlerine taşınmaya başlamış ve bu da ayrılıklara sebep olmuştur. Zamanla dağınık

halde yaşamaya alışan Türkler, sosyo-kültürel değerlerini koruma adına organizasyonlara katılmalarının sıklığının azalmasına neden olmuş; bu durum, özellikle ikinci kuşaktan sonra kimlik kaybı ve asimilasyon sürecini hızlandırmıştır. Bölgede yaşayan Türklerle yapılan mülakatlarda, diğer Türk gruplarından uzak yerlere taşınmalarının, bilinçli bir ayrılma isteğinden kaynaklandığını belirtmişlerdir. Özellikle ebeveynlerin, çocuklarının dillerini çok daha iyi geliştirip gündelik hayata daha iyi ve hızlı uyum sağlayacağını düşünmelerinden dolayı diğer Türk grupları ile birlikte, yakın bölgelerde yaşamaktansa dağınık yaşamayı tercih ettiklerini belirtmişlerdir.

Türk sosyal bilimcilerin hem fikir olduğu konulardan birisi de eğitimsel donanımlarındaki zayıflık ve geleneksel değerlerine bağlılıklarının güçlü olduğu bilinen Türk göçmenlerin, göç ettikleri ülkelerindeki modern hayata uyumda zorlandıklarıdır. Amerika'ya gelen birinci nesil Türkler, geldikleri kültüre ve dile sadık kalabilmişlerdir. Fakat ilerleyen zamanlarda özellikle ikinci ve üçüncü nesile doğru gelindiğinde durum değişmiştir. Avrupa'nın milliyetçi toplumsal baskıları ile oralarda göç eden Türk toplumunda savunma mekanizması oluşmuştur. Kendi içine kapanmış, göç ettikleri ülkenin dilini, kültürünü öğrenmek bile istemeyecek şekilde kendilerini korumaya çalışan göçmen gruplar ortaya çıkmıştır ve bu durum günümüzde de varlığını sürdürmektedir.

Amerika'da ise durum çok daha farklıdır. Amerikan kültürünün vermiş olduğu serbestiyetçi zihniyet, gerek dinsel gerekse kültürel yaşamları ile alakalı herhangi bir toplumsal ya da hukuksal baskının olmayışı, göçmen Türklerin kendi öz dilleri ve kültürlerini koruma adına daha az hassas hale getirmiştir, herhangi bir baskı olmayınca onları kaybetme kaygılarının da ortadan kalktığını düşünmüşlerdir. Daha önemlisi, çocukların okulda daha başarılı olacaklarını düşünerek İngilizceyi daha iyi öğrenmeleri adına evde çocuklarıyla İngilizce konuşmayı tercih etmişlerdir.

Evlerde, Türk televizyon kanalları, yeni nesiller için her geçen gün daha az çekici hale gelmiştir. Zira, dil farklılığı oluşmaya başlamıştır. Medya, farkında olarak ya da olmayarak bireylerin sosyalleşmesini engelleyici doğrultuda bir etki de yapabilmekte, hatta toplumun kültürünü yozlaştırıcı, bireylerin kişiliklerini bozucu etkilere yol

açabilmektedir. Konu, bu boyuttan ele alındığında, medyanın, kültürü geliştirmek-yaşatmak, bireylerin sağlıklı kişilik geliştirmelerine katkıda bulunmak şöyle dursun; tam tersine, ulusal kültürü yıpratıp zayıflatmak, bireylerin kişiliklerini ve ruh sağlıklarını bozmak doğrultusunda bir etkisinin olabileceği gerçeği ile karşı karşıya kalınmaktadır: Okulda eğitimcilerin, ailede ebeveynlerin ve öteki toplumsal kontrol (sosyalizasyon) ajanlarının öğrettikleri-aşladıklarının tam tersini ön plana çıkartıp aşılıyarak özellikle çocukları ve gençleri çelişkiler içine sürükleyebilmektedir. Bunlar da toplumun mevcut değer ve normlarından sapma olarak tanımladığımız sapkın davranışları körükleyip arttırıcı bir etki yapabilmektedir. Bütün bu olup-bitenler ise bireyler arası ilişkileri düzenleyen toplumsal değerleri, normları, davranış kalıplarını yıpratarak, hatta yok ederek toplumun ve kültürün varlığını ve geleceğini tehdit edici sonuçlara yol açabilmektedir (Arslan, 2005:s5). Özellikle Amerikan medyası, Amerikan kültürünü, sadece ülke içinde değil, aynı zamanda ülke dışında içine kapalı, çok farklı sosyo-ekonomik dünya görüşlerine sahip ülkeleri bile değiştirmeyi başarmışken ülke içindeki göçmenlerin değişmesini de çok daha kolay sağlamıştır.

Bir taraftan kendi kimliklerini korumaya çalışırken bir taraftan da yeni gelinen ülkeye çok hızlı bir uyum sağlama sürecine girmek isteyen birinci nesil Türk göçmenlerin bir taraftan kendi kültürlerinden kopmak istememesi, diğer taraftan yeni kültüre hızlı bir şekilde adapte olmaya çalışmaları, melez bir yaşam şekli ortaya çıkarmaya başlamıştır. İlk defa 1937’de Stonequist tarafından kullanılan “Cultural Hybrid” kavramıyla, kimi zaman kendiliğinden, kimi zaman da istemli olarak yeni girilen kültürün kısmen ya da tamamen öğeleri alınıp ortaya melez bir kültür çıkması şeklinde tanımlanmıştır. Özellikle Almanya’ya göç eden Türklere çok sıkça rastlanan bu melez kültürel başkalaşımın örnekleri, Rochester şehrindeki ilk Türk göçmenlerde görülebilmektedir. Amerika’daki Türklerin açık bir farkla ayrıldığı nokta, bu işin istemli yapılmış olması ve sonraki kuşaklarda öz kültüre ait değerlerin tamamen terk edilmese de büyük ölçüde bırakılarak Amerikan kültürü içinde erimeleri olmuştur. Bu süreçte, Türk kimliklerini korumaya yönelik çok fazla yardımcı aile, sosyal ve kültürel müesseselerin olmaması; ikinci kuşakta tamamen olmasa da temele ait kültürel ve dinsel öğelerin dışında büyük

ölçüde Amerikanlaşmayı beraberinde getirmiştir. Genel ifade ile, gönüllü bir asimilasyon sürecine girilmiştir.

Göçmenlerin Amerika'da doğan çocukları, kendi sosyal yapılarına tepki göstermeye başladıklarında ikinci kuşak sorunları ortaya çıkar. Çocuklar, anne-babalarına ait kültürün izlerini kaybettiklerinde ve Amerikalılar tarafından bütünüyle kabul edilmediklerinde korumasız, güvensiz, melez ve kaybolmuş bir kuşak olduklarını anladıklarında problemleri artmaktadır.

W. O. Brown, özellikle Japon ve Filipinli göçmenler üzerinde çalışma yaparak modellere uygun bütün ırk çatışmalarını tanımlamış fakat ırk ilişkilerinin, bir dizi safhalardan geçen doğal bir tarihi olduğunu belirtmiş ve gelişmelerin bazı devrelerini göstermiştir. Bu aşamalar şöyledir (Berry ve Tischler 1978:152,153):

1. Ortak yaşamın ilk temasları: Bu basamakta, malların ve hizmetlerin değiş tokuşu, çok az düzeyde güncel sosyal temas, çok az misafirperverlik ve bir takım şüphe, korku ve merak duyguları vardır.

2. Çatışmanın ortaya çıkması: Uyuşmazlık, ilk önceleri sadece statü ile ilgili değil, ancak, fiziksel yaşam mücadelesi, var olan ekonomik kaynaklar ve sahip olunan arazi içindir.

3. Kısa süreli uyum: Nadiren de olsa, zayıf olan grubun yıkılması ile bir önceki basamak sonuçlanabilir, ancak, genellikle bu karşıt iki grup, zorla ikincil grup olmayı kabul ettirecek ve kabul edecek bir aşamaya gelirler. Eğer yeni gelen grubun üye sayısı az ise bu durum, devrenin sonunu getirebilir. Sonuçta, eğer zayıf olan grup, kuvvetli olanların tehdidine maruz kalmaya devam ederse veya sonraki erime aşamasına mukavemet ederse uyum, kısa süreli olabilecektir ve dördüncü aşama ortaya çıkacaktır.

4. Statü mücadelesi: Hâkimiyet kurulan, kuşatılan ve zorla tecrit edilen bir sosyal sistemin yaşama şansı az olduğundan dolayı, bu aşamada, kuşatılan grubun kültürü parçalanmaya başlar. İkincil grubun seçim şansı yoktur. Böylelikle, hâkim durumda olan toplumun önde gelenleri içine katılmaya, onların kültürüne uymaya ve onların medeniyetlerinin gerektirdiği ihtiyaç ve meselelerden memnun olmaya çalışırlar. Böyle

bir istila, mukavemet eden Amerika'da yaşayan ikinci ve üçüncü kuşak Türklerin kimlik algılamaları ve buna bağlı olarak karşılaştıkları ayrımcılık sorunları, ikincil grubun bazı haklar, statüler, sosyal düzen içindeki ayrıcalıkları elde etmek istemeleriyle ortaya çıkan çatışmanın sonucudur.

5. Sosyal hareketlilik: Statü için mücadelede şiddet arttığında her bir grup, kendi gücü doğrultusunda hareket eder. Baskın olanlar, var olan düzeni korumak için bazı söylemler ve ideolojiler geliştirir ve yeni programlar ve politikalar oluşturarak statüyü savunurlar. İkincil durumda olan ırk içindekiler, ırkî gurur ve bilinçlerini ortaya çıkarmaya başlarlar ve planlanmış organizasyonları ve hareketleri daha az imtiyazlı olan statü ve hakları elde etmek için desteklerler. ırkî ön yargı ortaya çıkar ve ırk konusu her iki grup için bir saplantı olmaya başlar.

6. Çözüm: Teorik olarak Brown, ırkî çatışmanın olası üç sonucu olduğunu düşünür. İrkların birbirlerinden tecrit edilmiş yaşantılarına son vermek, en iyi çözüm yolu olabilecektir. Ancak, bunu uygulamak zordur. Çünkü tecrit edilme, kuvvetli grubun menfaatlerini tehdit etmekte ve daha zayıf olan grubun öfkelerini arttırmaktadır. İkinci grup oluşturmak bir diğer ihtimaldir, ancak bu durum, demokratik fikirlerin yayılması ile ikincil grupların uyum ve barış içinde diğerleriyle birlikte yaşamasını engellemekte ve gittikçe zorlaştırmaktadır. Üçüncü çözüm yolu ise asimilasyon ve birini diğerinin içinde eritme şeklindedir. (Berry ve Tischler 1978; 152-153).

Brown, bu sonuncu çözümün, nihai olarak bu devrelerin sonucu olabileceğini düşünür ancak bu durum, hemen gerçekleşmemektedir. Buradan, ırk problemlerinin insanlığın huzurunu kaçırmaya ve sosyologların merakını çekmeye devam edeceğini söylemektedir. Türklerin göç etmelerinden itibaren iki farklı kültürün karşılaşması sonrası meydana gelen kültürel temas ve kültürel ilişkileri, Bogardus ve Brown'ın modelleri çerçevesinde şu şekilde açıklamak mümkündür:

Göçün ilk yıllarında, birinci kuşak Türk işçileri, ev sahibi toplum tarafından çok fazla olmasa da merakla karşılanmıştır. Bu durumun esas sebebi, Türk işçilerinin bütün kültürel kurumlar açısından, tamamıyla farklı sosyo-kültürel yapıya sahip olmalarıdır. Bu farklılıklar, inançta, dilde, dinde, adetlerde, geleneklerde, eğitim sisteminde ayrı

yaşamalarından dolayı ortaya çıkan davranış örüntülerinde görülmektedir. Bu birinci kuşağın, içine girdiği farklı kültür ile olan kültürel temas ve ilişkileri son derece sınırlı olmuştur, çünkü bu kuşak, ev sahibi ülkelerin dillerini “kulaktan dolma” (spontaneous learning) öğrendikleri için iş yerinden eve, evden iş yerine gidip gelerek içinde yaşadıkları topluma mesafeli bir hayat yaşamışlardır.

Sonraki yıllarda toplum, “hayatı idame ettirme” adına yerleştikçe insanlar, kısmen de olsa hayatlarını şekillendirmeye başlamışlardır. Sonucunda mülk edinmeler, kısa vadeli hedefler ortaya çıkmaya başlamıştır. Dolayısıyla Türkler, belirli ölçülerde içinde buldukları toplumda rekabet ortamlarına girmeye başlamışlardır.

Belirli bir şekilde, gerek maddi gerekse sosyal edinimler kazandıkça hayata daha fazla intibak etmeye başlanmış, sonradan gelen nesillerin ilk nesillerin çekmiş olduğu çekilen sıkıntıları çekmemeleri adına sosyal hayatın sunduğu her fırsattan yararlanma yoluna gidilmiştir. Bu konuda da yeri geldiğinde kendi dünya görüşleri, yaşam tarzlarında adına bir kısım fedakârlıkta bulunmalarını gerektiren durumlar olduğunda da bundan çekinilmemiştir. Daha önceleri yaşam tarzlarında olmayan bir kısım kültürel değerler, kabul görerek hayatın birer parçası haline gelmeye başlamıştır. Gerek iş ortamlarında gerek arkadaş ortamlarında, içinde bulunulan gruptan ayrı düşmemek için önceleri çekimser olarak katılan programlarla başlayan bu yeni değer ve yaşam biçimlerinin kabulleri, sonraki safhalarda artık yadırganmayan, çekinmeden uygulanan yaşam tarzı haline gelmiştir. Bu safhadan sonra sosyo-kültürel kayıplar başlayarak asimilasyon-entegrasyon başlamış olur.

Gözlemlere göre, gençlerde izlenen sosyo-kültürel değişimler, çok yönlü bir gelişim sürecine girmiştir. Özellikle kültürel değerlere yansıyan ideolojik tutumlar (dini, siyasi görüşler) ve sosyal davranışlar (yabancı dil bilgisi, evlilik türleri vs.), izlenilen gelişmelerin, ayrı ayrı kültür kalıplarının (Batı, Türk) birbirleri ile bağdaştırma yolunda zorlandıklarını göstermektedir. Dolayısıyla bu gençlerin kimlik oluşumu, öncelikle hâkim kültür ile kendi kültürleri arasında oluşan bir gerilim hattı üzerinde gerçekleşmektedir. Bu kimlik oluşumu, sancılı ve gençler üzerinde derin yaralar açan bir süreçte gerçekleşmektedir. Bu gerilim hattında yaşamlarını sürdürmeye çalışan

gençler, eğitim durumlarına, referanslarına ve çevresel etmenlere bağlı olarak ya batı ya da geleneksel İslami ve sağ milliyetçi yaşam tarzı ekseninde güçlü bir kimlik geliştirmektedir (Gökçe,2006:9,17).

Özellikle dilde başlayan değişme, anadil kaybı, İngilizceye tam manasıyla hakim olamayan ebeveynlerle çocukları arasında iletişim sorunu yaşanmasına sebep olmuştur. Bilindiği üzere, kültürel değerlerin aktarımında en önemli faktörlerden birisi de dildir. Dil hâkimiyetini kaybeden nesillere, kültürel ve dinsel değerlerin aktarılması da çok zor olmaya başlamıştır. Kültürel değerlerin ve kimliğe ait unsurların sonraki nesillere öğretilmesi ve aktarılmasındaki en önemli unsur olan dil hâkimiyeti kaybedilince diğer sosyo-kültürel ve dinsel değerler de beraberinde otomatik ve çok hızlı olarak kaybolmaya başlamıştır.

4.4 Sosyal Müessese Olarak Dernekler

Benmayor ve Skotnes (1994) de her göç eden kültürel grubun, vardığı ülkeye kendi gelenek, görenek ve değerleri ile birlikte, yaşam tarzını taşıdığını ve göçmen grupların, baskın kültür içinde farklı kültürel kimlik ve değerleri temsil eden sosyo-kültürel adacıklar oluşturarak kurdukları dernek, okul ve ibadet yerleri vasıtasıyla kimliklerini korumaya, kendi gelenek ve inançlarını yaşatmaya çalıştıklarını belirtmişlerdir. Bunu yaparken de parçası oldukları yeni toplumu belli ölçülerde yeniden şekillendirme sürecine katkıda bulunurlar. Fakat her yeni göçmen, parçası olduğu bu yeni toplumu şekillendirirken kendisi de değişir, dönüşür ve yeniden şekillenir. Buradaki en önemli olgu ise farklı ideolojiler, kültürel ve siyasal etkilerin etkisi altındaki bireylerin yaşadığı kimlik mücadelesidir. Bu olgu, farklı etkiler altındaki bireyin kimliğinin ve değerlerinin, sürekli bir mücadele alanına (battle ground) dönüşmesi şeklinde anlaşılabilir. Bir yandan “eski” değerlere sadakat, diğer yandan yeni ortamın sunduğu imkânlar ve değerler arasında tercihte bulunma, her göçmenin yaşadığı bir mücadeledir. Etnik kişi ya da gruplar tarafından kurularak üyeleriyle zaman ve mekân ortaklığı içinde sınırları belirli ilişkiler kurarak üyeleri arasında ilişkiler ve bir kısım değerlerin oluşması ve korunmasına yardımcı olarak kurulan müesseselerdir sosyal kurum ve müesseseler.(Cornell ve Hartmann, 1998, ;169). Sosyal müesseseler, toplumun temel ve önemli bir

ihtiyacını gidermek amacıyla bir araya gelmiş, örgütlenmiş, bütünleşmiş insanların tüm inançlar, kurallar, simgeler, kalıp davranışlar, değer ve normlar bütünüdür. Başka bir ifade ile kurum, toplumda yaşayan bireylerin ihtiyaçlarından doğan toplumsal yapının ve değerlerin korunması için zorunlu, bazı yönlerden sürekli, bazı yönlerden ise geçici kurallar bütünüdür.

Amerika Birleşik Devletleri'nde yüzlercesi bulunan Türk derneklerinden Rochester şehrinde on civarında bulunmaktadır. Bunların bir kısmı, sadece bölgede yaşayan Türklere hizmet verirken bir kısmının kuruluş amaçları arasına, bölgede Türklerle Amerikalılar arasındaki ilişkileri geliştirmek, böylelikle Türk diasporasının nüfuzunu artırma da girmiştir. Rochester'da bulunan Türk dernekleri, kültürel dernekler, bölge üniversitelerdeki öğrenci dernekleri, iş adamları derneği ve camilerden oluşmaktadır.

4.5 Amerika'daki Türk Derneklerinin Tarihçesi

ABD'de bilinçli olma, örgütlenme ve imkânları birleştirerek kolektif hareket etme, bu ülkeye ait önemli özelliklerden birisidir. Bu durum, siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel alan başta olmak üzere hayatın her safhası için geçerlidir. Sivil toplum kuruluşları (STK) olarak adlandırılan kuruluşlar, dünyanın pek çok yerinde olduğu gibi ABD'de de çok etkin ve önemli bir konumdadır. Sivil toplum kuruluşları, amaçları doğrultusunda teşkilatlanma, üyeleri, taraftarları veya mensuplarının haklarını arama ve kazanılmış haklarını koruma, onlara daha iyi imkânlar hazırlama, gelişmeler konusunda onları bilgilendirerek alınacak önlemler hakkında yönlendirme yoluna gitmektedirler (Keyman, 2004:4). Bu kuruluşlardan bazıları, dar ve spesifik amaçlar ile ilgilenirken bazıları, daha geniş ve daha kapsamlı ulusal veya uluslararası konumda bir rol üstlenmektedir.

ABD genelinde yaşayan Türkler, sorunlarını çözmek, ihtiyaçlarını karşılamak, birlik, beraberlik, yardımlaşma, dayanışma ve kaynaşmalarını gerçekleştirmek, yasal haklardan daha iyi yararlanabilmek ve kazanılmış haklarını korumak gibi ihtiyaçları karşılamak amacıyla dernekler kurmuşlardır. Yapısal ve fonksiyonel bakımdan birbirinden farklılık gösteren bu dernekler, değişik isimler altında çalışmalarını devam ettirmektedir.

Günün ihtiyaç ve şartlarına göre kurulmuş bu dernekler, zamanla ve ortaya çıkan şartların etkisiyle, gelişen şartlara göre işlevlerini de artırmışlardır. Amerika'daki Türklerin hayata uyumlarını sağlama, buradaki resmi, gayri resmi işlerinde yardımcı olma gibi amaçlarla ortaya çıkmış olan dernekler, ilerleyen zamanlarda, Türk ve Amerikalıları kaynaştırmak, Türkiye ile Amerika arasındaki ikili ilişkilerin gelişmesine katkı sağlamak, Türkiye'nin tanıtımı ve Türkiye ile ilgili kamuoyu oluşturmak, gibi farklı amaçlar da bu derneklerin gündemine girmiştir. Türkler, diasporik manada hareket etme amacıyla daha sistemli organize olmaya başlamışlardır. Bunun sonucu olarak da daha geniş kapsamlı organize kuruluşların çatısı altında birleşerek seslerini duyurma, imkânlarını birleştirerek hedeflerine daha çabuk ve kolay varma yoluna gitmişlerdir. Bu hedeflerine ulaşabilmek için daha güçlü dernekler kurarak veya kurulmuş dernek çatısı altında birleşerek hareket etmeye başlamışlardır. Bunun en açık örneği New York'taki The Federation of Turkish American Associations (TADF) ve başkent Washington DC'de yer alan Assembly of Turkish American Associations (ATAA) gibi şemsiye kuruluşların ortaya çıkması olmuştur. Ayrıca 1990'lı yıllardan sonra kurulmaya başlayan ve hemen hemen her eyalet ve şehirde şubeleri bulunan Türk Kültür Merkezleri (Turkish Cultural Center, TCC), eğitime önem vermesiyle diğer derneklerden farklı bir yapı göstererek Amerika'da yaşayan Türklerin yeni yetişen nesillerinin sosyo-kültürel beslenmeleri ve aynı zamanda ülkeye de uyum sağlamaları adına önemli bir ihtiyaca karşılık veren bir müessese olarak ortaya çıkmaktadır.

4.6.Türk Derneklerinin Kuruluş Amacı ve Etkinleri

Egemen kültürün etkisi ve hızlı sosyal değişme, bunun sonucu olarak ortaya çıkan değerler çatışması, göçmenlerin kimlik dünyasının yıpranmasına neden olabilmektedir. Özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nin sadece kendi vatandaşlarına değil, ülke ilerisinde kurmuş oldukları tam özgürlükçü ve ferdiyetçi yaklaşımları göz önüne alınınca; karşılaşılan çelişkilerde hakim kültürün değerleri, çoğu zaman tutulmuştur. Türk göçmenler, karşı karşıya kaldıkları bu ve benzeri sorunlara çözüm bulmak ve yaşanılan topluma uyum sağlayabilmek için çeşitli alanlarda faaliyet yürüten sivil organizasyonlar etrafında örgütlenme yoluna gitmişlerdir.

Türk göçmenler tarafından tesis edilen bu sivil örgütlenmeler arasında milli ve dini kimliğin muhafazasında önemli bir misyonu üstlenen dini organizasyonlar da bulunmaktadır. Bu organizasyonlar etrafında gelişen dini ve kültürel hayata yakından bakmak ve bu hayatı geliştirici ve zenginleştirici tedbirler üzerinde durmak, hem göçmen topluluğun asimilasyonun etkilerinden korunması, hem de sağlıklı bir entegrasyonun yaşanmasına yönelik katkıların oluşturulması açısından önem arz etmektedir.

İlk dernekler, o günkü şartlarda Türkleri bir araya getirmek, tanıştırmak, kaynaştırmak ve sorunlarının çözümüne yardımcı olmak amacıyla kurulmuştur. Bu derneklerin ilk yıllardaki faaliyetlerine baktığımızda daha çok sosyal, kültürel ve eğlenceye yönelik aktiviteler dikkat çekmektedir.

Türklerin kurduğu ilk dini örgütler, cami dernekleridir. Camilerin çoğu, Diyanet'e bağlı olup din görevlileri Türkiye'den görevlendirilmektedir. Ancak diğer dini grupların da kendilerine ait camileri bulunmaktadır. Camiler, ibadet dışında, çeşitli sosyal etkinliklerde de rol almaktadır. Cami lokallerinde sorunlarını tartışmakta, birbirlerinden haberdar olmakta, birlikte geziler, spor turnuvaları düzenlemektedirler. Bu yönleri ile cami, göçmen Türkler için kendi yurttaşları ile bir araya gelme mekânı ve yaşadıkları toplum içinde yabancılıklarını bir nebze olsun unutturan bir ortamdır. Ayrıca, göçmen kuşakları arasında da bir iletişim ortamı sağlayarak aralarındaki farklılaşmayı aza indirgeyen bir alandır (Turan, 1992:30).

Anavatana geri dönme ihtimalleri büyük ölçüde ortadan kalkmış olan bu Türklerin buldukları ülkelere entegrasyon süreçleri, çok kolay olmamaktadır. Her ne kadar Türklerin buldukları ülke vatandaşlığına geçişleri, hukuki açıdan bir takım kazanımları beraberinde getirirse de dini ve milli kimlik çözülmesi, kuşaklar ve kültürler arası çatışma ve yabancılaşma şeklinde kendini gösteren pek çok sorun çözüm beklemektedir. İlk önceleri, kaybetme endişesi taşınmayan kültürel değerler, artık, hâkim kültür değerlerinin hayatı çevrelemesiyle birlikte, daha fazla korunur hale gelir. İnanç ve yaşantıya ait değerler bir anlamda daha da önem kazanır ve hassasiyet oluşur. Ancak bu hassasiyet, baştan beri olmadığı, sonradan başladığı için uygulamalarda

problemler yaşanmaktadır. Özellikle sonraki nesiller, ilk önce (henüz baştan) bu değer yargılarıyla örülmüş aile içi ilişkiler ve dini inanışlardan uzak yaşamaları sebebiyle belirli bir süre sonra kendi içlerinde bile olsa ebeveynler tarafından yapılmaya çalışılan değişikliklere karşı intibak gösterebilmektedirler. Bu manada bir uyum zorluğu baş göstermektedir. Henüz küçük yaşlarda temeli alamayan genç ve yetişkinler, sonraki zamanlarda doğal olarak ebeveynlerin ana kültürüne yabancı kalmakta, yaşanan yerin kültürü, bunlar için ana kültür halini almaktadır.

Türk diasporası tarafından 1960 ve 1970’li yıllarda bölgedeki Türk toplumunun dini hayatı, bazı bireysel gayretler dışında çok fazla organize bir yapı sergilememekteydi. O yıllarda, ilk kuşak göçmenlerin dini yaşantısı, bazı temel dini pratikleri yerine getirmekle sınırlıydı. Türk derneklerinde yönetici olanlar, bu işe ilk defa sahip çıkanlar diyebileceğimiz Türklerin, herhangi bir pedagojik bilgiye sahip olmamaları dolayısıyla, yeni yetişen nesillerin hangi doğrultuda yetiştirmesi gerektiği, kurulan derneklerde onlar için ne tür desteğin verilebileceği gibi önemli konular ilk önceleri gündemde bile olmamıştır. Din ve kültüre ait bir kısım ritüellerin yerine getirilmesi, daha önemli görülmüştür (sünnet düğünü, boş zamanlarını değerlendirme, özel günlerde yemek verme, vs.). Daha da öteye gitmek gerekirse, yeni yetişen nesil de kendileri gibi zorluk çekeceği düşüncesiyle, bir an önce arkadaş guruplarına katılmaları, ev içinde bile İngilizce konuşulması, bunun için çaba gösterilmesi gibi yanlış uygulamalar desteklenmiştir. Bütün bunlar, beraberinde çok hızlı bir çözülme getirmiştir. Anavatana geri dönme ihtimalleri büyük ölçüde ortadan kalkınca ve ikinci ve üçüncü kuşak nesiller yetişince yeni bir takım yapılanmalar içine girilmesi, zorunluluk haline geldi. Bu bağlamda, özellikle milli, dini ve kültürel değerlerin yeni nesillere aktarılacağı ve göçmenlerin kendi anlam dünyalarını inşa edebilecekleri bir takım örgütlenmeler tesis edilmeye başlandı.

Sonuç böyle olunca, dernekler kurulmuş, amaçlarını çeşitlendirme ihtiyacı hissetmiş, diğer tüm diasporaların karşılaştığı gibi, Türk diasporasının karşılaştığı bu olumsuz durumu ortadan kaldırma, çok hızlı bir şekilde devam eden kültür kaybını bir an önce durdurma çabaları başlamıştır.

İlk önceleri, etkinlikleri haftanın belirli günlerinde Türk kanallarını izleme ya da özel günlerde Türkiye'den getirilen sanatçı, tanınmış kişilerle vakit geçirme gibi sınırlı aktiviteleri olmasından dolayı, Türklerin bir kısmı, bu aktiviteler vesilesiyle bir araya gelip tanışma ve kaynaşma yoluna giderken, değişik sebeplerden dolayı bazı insanların bu tür faaliyetler içerisinde yer almadıkları dikkat çekmektedir. Bu nedenle, TSOR, uzun yıllar, dar bir çevrede ve sınırlı sayıda insana hitap eden tek dernek olarak faaliyetlerini yürütmüştür. İlerleyen zaman içerisinde bünyesine küçük bir mescidi açan TSOR, bir taraftan kendi bölgede yaşayan halkın dini ihtiyaçlarına cevap vermeye çalışırken; diğer taraftan milli bayramlar, özel günler, düğün merasimleri ile Türklerin sosyal ve kültürel ihtiyaçlarına hizmet sunmaya çalışmıştır.

Camiler, içinde bulunduğu toplumun sosyal yapısını oluşturan aile, ekonomi, eğitim, siyaset, hukuk gibi kurumlardan biridir. Bir kurum olması yönüyle de diğer kurumlarla sürekli bir ilişki içindedir. Bu noktada, bir kurum olarak caminin toplumsal fonksiyonu nedir ve Türklerin buldukları ülkelere entegrasyon süreçlerinde ne gibi roller icra etmektedir şeklinde bir takım sorular akla gelebilmektedir. Bu ve benzeri sorulara, Ataman'ın da işaret ettiği gibi, net bir cevap vermek zor görünmektedir. Çünkü değişen sosyal, kültürel, coğrafi, siyasi ve benzeri değişkenlere göre camiler, değişik fonksiyonlar icra edebilmektedirler (Ataman, 2005:532,533).

Türkler için camiler, sadece ibadet mekânı olmanın yanında farklı sosyal işlevler üstlenmişlerdir. Cami, anavatandan taşınan kültür ve değerlerin paylaşıldığı, bir takım kurs ve eğitim hizmetlerinin sunulduğu, karşılaşılan sorunların çözümüne çalışıldığı, ev sahibi toplumla dinsel ve kültürel ayrılıkların sembolize edildiği mekânlar olmuştur. Mekânsal birlikteliğin odağında yer alan cami, bir yandan ibadet mekânı olma fonksiyonunu yerine getirirken, öte yandan kitapevi, çay ocağı, bakkal, market, dil ve eğitim kursları, hanımlar ve gençler lokali, seyahat acentesi, düğün ve konferans salonu gibi iç içe geçmiş yapılarla göçmen Türklere sosyo-kültürel bir ortam sunmaktadır. Kısacası, dini ve sosyo-kültürel organizasyonların simgesel ve yapısal çevresinin bir ibadet mekânı olan 'cami'de somutlaştığını söylemek mümkündür (Çelik, 2008:105).

Rochester bölgesinde hizmet veren camiler, son 10 yıllık dönem içerisinde, faaliyetlerini sadece dini aktivitelere sınırlandırmamış, insanları müesseselerine çekebilmek amacıyla festivaller, çocuk günleri, gibi aktivitelere de ağırlık vermeye başlamışlardır. Yine bunun yanında, özellikle yaz aylarında, okul çağındaki çocuklara okulların tatil olmasıyla birlikte uzun süreyle ve daha sistemli olarak yaz okulları organize etmeye başlamışlardır. Bu yaz okulları, yatılı olmakta ve öğrenciler, hafta içi bu müesseselerde kalabilmekte, hafta sonları da evlerine gidebilmektedirler. Çocuklar, okullarına bu yurtlardan gitmektedirler. Dolayısıyla hafta içi akşamları, bu müesseselerde dini eğitimleri ile alakalı öğrenim görmüş olmaktadır. Yine Ramazan aylarında düzenlenen iftar çadırı programlarıyla geniş kitlelere uzanmaya çalışmaktadırlar. Kimi camilerin, Türk göçmen cemaatlerinin yanında Müslüman diğer ülke göçmenlerini de içlerine aldığı ve bu aktivitelere onlara da hizmet vermeye başladığını görmekteyiz.

İfade edildiği üzere, çeşitli dernek ve vakıflar bünyesinde örgütlenen cami merkezli yapılanmalar, oldukça çeşitli dini ve toplumsal fonksiyonlar icra etmektedirler. Ancak, bu yapılanmaların hizmet alanlarının bir takım dini ve sosyal değişkenler nedeniyle farklılaştığı görülmektedir. Bu farklılaşmaların temel nedenleri, şu şekilde ifade edilebilir: Yukarıda verilen örneklerde ifade edilen aktiviteleri, dinsel ve sosyo-kültürel etkinlikler düzenleyen organizasyonlar, büyük oranda Türkiye'deki dinsel grupların ya da oluşumların uzantısı olarak ve sahip olunan temel felsefelerine göre faaliyet yürütmektedirler. Bu bağlamda, Türkiye'de dini ağırlıklı ve Kur'an öğretimi merkezli faaliyet yürüten bir grubun, bölgedeki hizmetlerini de büyük oranda bu doğrultuda sürdürmesini, buna karşın Türkiye'de dinsel hizmetlerin yanı sıra eğitsel ve sosyo-kültürel faaliyetler yürüten grubun ise bölgede benzer etkinliklere ağırlık vermesini örnek olarak verebiliriz.

Derneklerin sosyo-kültürel hizmet alanlarını, şöyle sıralayabiliriz: Hafta içi ve hafta sonu okulu (Sunday School); üniversiteye hazırlık kursları (SAT), Türkçe dersleri, Türkiye gezileri, gençlere yönelik sanatsal etkinlikler (folklor, tiyatro, saz dersleri gibi), uyuşturucu ve alkol kullanımı gibi kötü alışkanlıklar karşısında Türk gençlerini bilgilendirmeye yönelik sosyal ve eğitsel içerikli programlar; yetişkinlere yönelik

İngilizce, bilgisayar, ney kursu, iş bulma ve kariyer programları; bayanlara yönelik dikiş-nakış kursları, seramik ve takı tasarımı kursu, ev idaresi ve yemek pişirme kursu, ebru kursu gibi çeşitli bilgi ve beceri kursları; sosyal aktiviteler (geziler, sportif faaliyetler vb.); kültürel ve sosyal içerikli toplantılar, seminerler; hukuki alanlarda danışmanlık programları; kermesler; basılı yayım dağıtımı (dergi, tanıtıcı broşür, dini içerikli kitaplar vb.) gibi hizmetleri içermektedir.

Bir arada yaşayan farklı toplumların, birbirlerinin kültürlerinden etkilenme veya o kültürlere adapte olma düzeyi, bireyden bireye göre değişiklik göstermektedir. Her bireyin farklı kültürleri sentezleyip fonksiyonel bir kültür oluşturarak hayatını bu kültüre adapte etmesi beklenemez. Ayrıca bu olumlu bir tutum olarak da kabul edilmeyebilir. Parekh, hiçbir kültüre bağlılık göstermeyen ve kültürler arasında dolaşan böyle kişilerin durumunu, kültürel açıdan başıboşluk olarak nitelendirmekte ve böylece geliştirilen kültürü, “uyumsuz seslerden oluşan bir uğultu”ya benzetmektedir. Ancak kendi kültürüne bağlı kalmakla birlikte diğer kültürlerden de bazı unsurları akıllıca ödünç alarak kendi kültürünü zenginleştirenler, bu gruba girmemektedir (Parekh, Bhikhu, 2002:193). Amerika’ya yapılan ilk göçler ve sonraki neslin, bu doğrultuda bir asimilasyon geçirmiş olduklarını görmekteyiz. Rochester bölgesindeki dernek yöneticilerinin belirttiklerine göre, bölgede üç bin kadar Türk yaşamakta ve bölgedeki dernek ve camilerle irtibatlı olanların sayıları, 1000 civarındadır. Derneklerle irtibatlı olan insanları, kendileri ve arkadan gelen nesiller ile alakalı kaygılı olanlar olarak sınıflandırabiliriz. Bunun dışında, derneklerle irtibat halinde yaşayarak dernekler vasıtasıyla sosyo-kültürel ve dinsel öğrenme sürecinde yaşamaktadırlar. Dolayısıyla derneklerle çok az irtibatlı ya da hiç irtibatlı olmayan Türklerin çocuklarının ve kendilerinin içinde buldukları kültürde eriyip kaybolmaları, kaçınılmaz bir gerçek olarak karşılına çıkacaktır.

Dilin kültür aktarımındaki rolünü, önceki kısımlarda aktarmıştık. Sonraki nesillerin Türkçelerinde başlayan gerileme, özellikle son dalga ile göç eden Türklerin en birinci gündemlerinden birisi olmuştur. Hafta sonu okulları, Türkçe derslerini belirli bir müfredat takip ederek vermektedir. Türkçe eğitiminin sadece hafta sonları ile yeterli şekilde sağlanamayacağını düşünen dernek yetkilileri, çevre okullarda Türkçeyi,

seçmeli ders olarak sunmaları adına girişimlere başlamışlardır. Türkçe, yabancı dil olarak Amerika Birleşik Devletleri'nde çok fazla bilinen bir dil değildir. Ülkenin büyüklüğü, bu konuda geç kalınması; daha önce bu iş ile alakalı herhangi bir çalışmanın yapılmaması gibi nedenlerden dolayı başlarda zorluklar çekilmiş, fakat şu an hali hazırda bir devlet okulunda Türkçe, seçmeli ders olarak verilmeye başlanmıştır. Örneğin; her yıl Türkiye'de düzenlenen Türkçe Olimpiyatları'na da son 3 yıldır Rochester şehrindeki Amerikalılar da katılmaya başlamıştır. Derneklerin, Türkçeyi sevdirmeye ve çocukların derslere devamını artırma adına milli ve dini bayramlarda büyük programlar düzenleyerek aileleri buralara davet edip müfredatları içinde öğrencileri şiir, şarkı, kompozisyon gibi dallarda hazırlamaları da yine başka bir aktivite olarak devam etmektedir. Ödüllü Türkçe kitap okuma yarışmaları yapılarak hem Türkçenin geliştirilmesi hedeflenmekte hem de kendi tarihimize ve kültürümüze ait bilgiler öğretilmeye çalışılmaktadır.

Türk göçmenlerin yaşadığı zorluklardan bir tanesi de yukarıda yine belirtildiği üzere, Amerikan kültürü içinde çok yoğun olarak bulunan kutlamalar ve özel günler, cadılar bayramı, sevgililer günü, Hz. İsa'nın doğum günü ve benzeri hakkındadır. Türk aileleri, çocuklarının bu günlerdeki programlara katılmalarını çok fazla istememektedir. Bölgede bulunan Türk derneklerinin, bunlara alternatif olarak kendi dini ve milli bayramlarımızı ön plana çıkarmaya çalışmaları, yine son yıllarda başlamıştır. Hemen hemen tüm özel dini ve milli bayram ve günlerde kutlamalar düzenleyip insanların eğlenme tarzlarını, kendi değerlerimizle ikame etme yoluna gitmeye çalışmaktadırlar. Tüm bu özel günlerde, bol hediyeler dağıtarak bu programların taşıdığını yapmakta ve katılımı artırmaya çalışmaktadırlar. Türkiye'den ve Amerika'dan eğlence grupları getirilerek özellikle çocuklara yönelik özel programlar tertiplenmektedir.

Ramazan ayında kurulan Ramazan çadırları ve verilen iftarlara çok yoğun ilgi olmaktadır. Hemen hemen her dernekte muttat olarak düzenlenen iftar programlarında insanlar bir araya getirilmeye çalışılmakta, bunu araç olarak kullanıp Türk göçmenlerin arasındaki yardımlaşma ve dayanışma gibi Türk kültürüne ait duygular da geliştirilmeye çalışılmaktadır. Bayramlaşma programlarına palyaço, sihirbaz davet edilerek çocukların bayramları, buradaki özel gün kutlamalarına benzer bir tarza hissetmeleri için

çalışılmakta, böylelikle bize ait değerlerin, yaşandığı takdirde, Amerikan kültürüne ait değerlerin alternatifi olabileceği gösterilmeye çalışılmaktadır.

Derneklerin Türk kültür ve tarihini öğretme adına yaptıkları aktivitelerden bir tanesi de Türkiye’den yazar, şair, sosyal bilimci ve tarihçileri getirerek seminerler düzenlemeleridir. Bu seminerlerden sonra kitap satışları da yapılarak yine Türk göçmenlerin formel olmasa da informel olarak eğitimine yardımcı olmaya çalışmaktadırlar.

Kadın kolları, bölgede aktif olarak çalışan dernek kollarından biridir. Haftada belirli bir ders programı öncülüğünde düzenli olarak bir araya gelerek, yemek, eliş gibi kurslar devam etmektedir. Bu kurslarda, dönem bitiminde düzenlenen mezuniyetlerde yine ödüller verilerek bir araya gelmeler artırılmaya çalışılmaktadır. Kadın kollarının aktivitelerinden bir tanesi de hafta sonu İngilizce kurslarıdır. Amerika Birleşik Devletleri’ne orta yaşlarda gelmiş ve İngilizce öğrenimlerini tamamlayamamış Türk göçmenler, bu kurslar yardımıyla İngilizce öğrenebilmekte ya da kırık olan İngilizcelerini düzeltme fırsatı bulabilmektedirler.

4.7 Rochester Şehrinde Dernekleşme

1960’lı yıllarda Rochester şehrine gelen ilk Türk ailelerinin bir araya gelmesiyle 1967 yılında Rochester Türk Derneği kurulmuştur (TSOR, Turkish Society of Rochester). Bu dernek, Rochester şehrinde kurulan ilk dernek olmuştur. İlerleyen zaman içinde, ülkeye intibak süreci aşıldıktan sonra, ihtiyaçlar farklılaşmış, gerek dini gerek sosyal ve kültürel ihtiyaçları karşılayabilmek üzere camiler, üniversitelerde öğrenci dernekleri ve farklı kültür merkezleri de açılmaya başlamıştır.

ABD’ye ve çalışma bölgemiz olan Rochester şehrine ilk gelen Türk nüfus, o günün şartları içerisinde bir süre herhangi bir organize faaliyet içerisinde yer alamamış ve bir teşkilat kuramamıştır. Bu dönemde, milli ve manevi değerler, en büyük güç kaynağı olmuş, bu değerler, bu nesli ayakta tutan ve kaybolmaktan kurtaran en önemli faktörler olarak yerini almıştır. Bu süreçte insanlar, hemşerilik, Türklük ve Müslümanlık duyguları etrafında birleşerek varlıklarını devam ettirme ve dayanışmalarını geliştirme konusunda adımlar atmışlardır. Bu adımlar, ev buluşmaları ya da çalışılan yerlerde

birbirlerini ziyaret edip boş zamanlarda buralarda zaman geçirmek gibi çok aktif olmayan bir tarz ile sınırlı kalmıştır. Takip eden yıllarda, teşkilatlı bir örgütlenmeden ziyade toplanılıp bir araya gelinebilecek, hasret giderilecek bir yer temini için uğraş verilmiştir.

Çalışma alanımız olan bu bölgede ilk kurulan Türk sivil örgütü, 1967 yılında Rochester Türk Derneği (TSOR, Turkish Society of Rochester) olmuştur. TSOR başlarda sadece insanların hafta sonu biraya geldikleri bir mekân olmuştur. Derneğin kurulmasıyla birlikte Türkler, bu dernek çatısı altında toplanmaya başlamışlardır. Dernek yönetiminin gayretleri ile belirli yol kat edilmiş, Türklerdeki yılların sahipsizlik duygusu yıkılmaya çalışılmıştır. Türklerin de bir yere sahip ve organize olmasının mutluluğu yaşanmıştır. Türkler, bu dernek çatısı altında tanışma, kaynaşma ve birbirlerine yardımcı olabilmenin yollarını aramışlardır. Türk göçmenlerin gelişlerinin devam ettiği bu yıllarda, insanların temel yaşam ihtiyaçları adına yardım aldıkları, danışmanlık merkezi vazifesini görmüştür.

İlerleyen yıllarda kendi bünyesinde cami açarak, Türkiye Cumhuriyeti Diyanet İşleri Başkanlığı'nda bu camiye resmi statüde imam atanması için istekte bulunulmuş ve bu istekleri karşılanmış ve karşılanmaktadır. Mübarek gün ve gecelerin idrakı, belli vakitlerde namaz kılınmasının yanında hafta sonları Kur'an kursu ile özellikle burada doğan çocukların dini yetişmelerine yardımcı aktiviteler düzenlemektedirler. Ramazan ayı boyunca hafta sonları iftar davetleri vererek bölge halkını bir araya getirmesi işlevi de yine TSOR'un bünyesindeki cami faaliyetlerindedir.

TSOR, milli bayramları da çeşitli faaliyetlerle idrak etmektedir. Bölgede yaşayan Türklerin yine evlenme ve sünnet düğünü gibi merasimleri, TSOR çatısı altında organize edilmektedir. Hafta sonu okulu olarak hizmet veren eğitim kolu, Türk çocuklarının sosyal, kültürel ve tarihsel beslenmelerine de yardımcı olmaya çalışmaktadır. Özellikle milli bayramlarda ve bahar ayında organize ettikleri Türk festivaliyle, Türkiye'ye ait, müzik, yemek, vb. kültürel değerleri, bölgede yaşayan Türklere ve civarda bulunan Amerikalılara sunmaktadırlar.

TSOR bünyesinde bir adet kahvehane bulunmaktadır. Türkiye'deki kahvehanelerle aynı şekilde çalışmaktadır. Türk kanalları, özellikle milli maç zamanlarında, bölgedeki halkın genel uğrak yeri haline almıştır.

TSOR'un faaliyetlerini yeterli bulmayan TSOR üyesi bir grup Türk, TSOR'dan ayrılarak Hamidiye camisini kurmuştur. Cami bünyesinde yatılı Kuran kursunun yanında bir de ilkokul hizmet vermektedir. Hamidiye camisi, daha resmi ve düzenli bir programı olan ve özellikle dini değerlere yönelmiş bir müessesedir. Çalışma ve faaliyetleri, daha sistematik bir şekilde giden Hamidiye Camisi, sadece Türklerin değil, diğer Müslüman milletlerden insanların da özellikle Cuma günleri, Cuma namazı için geldikleri bir camidir. Hamidiye Camisinde geleneksel olarak düzenledikleri Türk festivaliyle yılda bir, hafta sonu, bölge halkını Türk kültürüne ait yemek, müzik, el işi, vb. değerlerde buluşturmaktadır.

Türkiye'de meydana gelen fikir ayrılıklarına benzer, siyasal, dinsel fikir ayrılıkları bölgede de belli ölçüde hâkimdir. Etraftaki derneklerin faaliyetlerini fikir ayrılıklarından dolayı beğenmeyen bir grup, birleşerek Sabır Mescidini kurmuşlardır. Üyelerinin diğer derneklere göre daha sınırlı olduğu bu dernek, sadece dinsel ihtiyaçlara cevap veren bir kurum konumundadır.

Özellikle beyin göçü ile akademik amaçlı Amerika Birleşik Devletleri'ne göç eden ve sonrasında geriye dönmeyip buralara yerleşen Türklerin, önceki göçmen kuşaklardan farklı olarak sosyo-kültürel yapılarını koruma ve sonraki nesillerin kimliklerinin muhafazası adına daha bilinçli oldukları gözlenmektedir. Bu bağlamda, beslenmelerini sağlama adına atılan adımlar, yılın belirli günlerinde ya da ayın belirli günlerinde bir araya gelip pasif eğitim diyebileceğimiz şekilde bir beslenme değil, daha aktif, sistemli gerek kültürel gerekse dinsel beslenmelerin yapılmasını sağlayan yapılanma ve organizasyonların hayata geçirilmesinde önemli rol oynamaktadırlar.

Daha sonraki dönemde, Türklerin ABD'ye ve içerisinde buldukları ortama uyum sağlamalarına yardımcı olmak, Türkler ile Amerikalıları kaynaştırmak, Türkiye ve Türk kültürünü tanıtmak, Türkiye'nin menfaatine faaliyetlerde bulunmak, Türkiye ve Türkler aleyhine olan çalışmalara engel olmak, Amerika'da doğan Türk çocuklarına Türk

kültürünü öğretmek şeklinde amaç ve faaliyetlerini genişletme gibi ihtiyaçlar ortaya çıkmaya başlamıştır. Özellikle üçüncü dalga göç hareketi ile gelen Türklerin bu konulardaki faaliyetlerini artırma çalışmaları, Türk Kültür Merkezi'nin Rochester (Turkish Cultural Center Rochester, TCC) şubesinin açılmasına vesile olmuştur. Bu dernek, diğerlerinden farklı olarak eğitimi ön plana çıkarmış, gerek dinsel gerekse kültürel değerleri korumaya yönelik çok yoğun ve sistemli programlar yapmaktadır. Yine bu dernek altında bölgedeki üniversitelerde kurulmuş Türk öğrenci dernekleri, iş adamları derneği, kadınlar kulübü gibi gerek bölgede yaşayan Türk halkının ihtiyaçlarını gidermek, gerekse de Türkiye ile Amerika arasında köprü vazifesi görüp bölgedeki Amerikalıları Türk varlığından haberdar etmeyi ve bölgedeki Türklerin nüfuzunu artırmayı amaçlamaktadır. Hafta sonu okullarıyla sadece Türk kültürü ve dinsel ihtiyaçlar değil, aynı zamanda Amerikan eğitimi ile ilgili özel derslerle bölgedeki Türklerin eğitim ihtiyaçlarına cevap vermektedirler.

Bünyesindeki kadın kolları, yıla yayılmış düzenli Türk kahve günleri, Yemek kulübü, vb. faaliyetlerle hem bölgede yaşayan Türk kadınlarının sosyalleşmesi ve ülkeye uyum sağlamasını hızlandırma hem de bölgedeki Amerikalı bayanlarla aynı ortamları paylaştırarak çevre edinimi gibi aktiviteleri amaç edinmiştir. Ülkeye yeni gelmiş ya da dil öğrenmeye fırsat bulamamış bayanlara İngilizce kurslarıyla hizmet vermek de faaliyet alanlarından birisidir.

Türk Amerikan Ticaretini Geliştirme Derneği (Turkish American Business Improvement and Development Council, TABID), bölgede yaşayan Türk iş adamlarının etkinliklerini artırmak amacıyla kurulmuş diğer bir dernektir. Bölgedeki Amerikalı yatırımcılara ulaşarak Türkiye gezileri düzenleyip, Türkiye ile ticaret yapmayı da hedefleyen TABID, Amerika'da ticaret yapmak isteyen Türklerin her konuda yardım aldıkları bir dernektir. Uzun yıllardır bölgede bulunan iş adamlarını da seminerlerle yetiştirme ve güncel ticari olaylardan haberdar etme, yine bu derneğin faaliyetleri arasındadır.

Bölgede faaliyet gösteren bir başka dernek de Rochester Üniversitesi ve Rochester Teknik Üniversitelerinde (RIT) Türk Öğrenci Dernekleridir. Bu dernekler, bu

üniversitelerdeki Türk öğrencilerin sosyal ve kültürel ihtiyaçlarını giderme faaliyetlerinin yanı sıra sunulan akademik yardımlarla Türk öğrencilerinin üniversitelerinde başarılı olmasını hedef edinmiştir. Yine öğrenci dernekleri bünyesinde Amerikalılara Türkçe dersleri vermek üzere akşam kursları açılmakta, yılın belirli zamanlarında Türkiye gezileri yapılarak Türklerin bölgedeki nüfuzları artırılmaya çalışılmaktadır.

Rochester şehrinde yaşayan, özellikle son dalga ile göç etmiş Türk ailelerinin bölgedeki derneklerin hizmetlerinden çok daha fazla oranda yararlandıkları, aktivitelere katıldıklarını ve organizasyonların yapılması ile alakalı aktif rol aldıklarını görmekteyiz. Dernek yöneticileri ile yapılan mülakatlarda ortaya çıkan ortak kaygılardan bir tanesi de önceki dalga ile bölgeye göç etmiş Türklere ulaşmak adına yaşanan zorluklar olmuştur. Ulaşılabilen Türk göçmenlerin ise programlara ve faaliyetlere çok az katıldıkları görülmektedir. Araştırmamızın temel konularından biri olan Rochester şehrine göç etmiş Türklerin asimilasyon ya da entegrasyon sonucu kimliklerine ait değerleri kaybetmekte olmaları gerçekliğinin sağlam göstergelerinden biri olarak, önceki göç dalga hareketleriyle bölgeye göç etmiş Türk insanının kendi sosyo-kültürel değer yargılarını kaybetme kaygısının bile olmadığı, bölgedeki dernek faaliyetlerine katılma noktasında gösterdikleri isteksizlikleri ile daha açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Bir grup Türk göçmenin de hususi olarak bölgedeki Türk diasporasından istekli bir şekilde uzak durduğu belirtilmiştir.

Aktif üyesi olduğumuz Rochester Türk Kültür Merkezi'nin adres bilgi sisteminden örneklem yoluyla seçtiğim 20 adrese bizzat gidip ailelerle derneklerin faaliyetleri hakkında konuşma ve dernek aktivitelerine davet etme amacıyla yaptığım ziyaretlerden üç adreste artık Türklerin yaşamadığını öğrendim. Geriye kalan adreslerden ise sadece 3 tanesinin, derneklerin ilerideki faaliyetlerine katılmaları yönünde istekli olduklarını, kalan 14 ailenin ise iş yoğunluğu gibi gerekçelerle derneklerin faaliyetlerine katılmadıklarını ve katılmakta zorluk çekeceklerini tespit etmiş oldum. Yaptığım ziyaretlerde dikkati çeken diğer bir olay, çoğu evde ilk kapıya çıkan 7-15 yaş grubundaki çocukların Türkçe konuşamamaları olmuştur. Çocuklarla yapılan görüşme, İngilizce olarak devam etmek zorunda kalmıştır.

Türk Kültür Merkezi, Rochester direktörü Fuat Bey ile yaptığımız mülakatta, yapılan aktivitelerin nasıl ortaya çıktığını, katılımın nasıl olduğunu ve hizmet götürülen göçmenlerde görülen değişiklikleri sorduk.

“Derneğimiz yönetim kurulu, yapılan aktivitelerin onaylandığı yerdir. İhtiyaçlara göre bölgede yaşayan insanlardan alınan fikirler, toplantıya gelir ve orada değerlendirilir. Daha sonra, ulaşılması gereken yaş grubu, cinsiyet grubu vs. belirlenip haftalık programlar ayarlanarak programlara katılım artırılmaya çalışılır. Aklıma ilk gelen örnek; hafta sonu ilkokul dönemi çocuklar için düzenlenen hafta sonu okulu çokça talep edilen ve açıkça ihtiyaç olan bir programdı. En büyük zorluk, öğrencilerin derneğimize ulaşımıydı. Bunu da dernek gönüllü üyelerimizin vasıtalarıyla servis sağlayarak giderme yoluna gittik. Katılım da arttı, program da düzenli olarak devam etmekte. Son beş yıl içerisinde derneğimizde yapılan sosyal, kültürel ve dini kurslar ile programlara katılımın her geçen gün daha da artarak devam ettiğini gördük. Programlardan istifade eden Türk göçmenler, haberdar olmayan çevrelerindeki insanlara da ulaşmak amacıyla katılımı da artırdı. Halen programlar, normal sayıda devam eden katılımcılarımızla devam etmekte. İnsanlardan aldığımız değerlendirmeler de çok güzel. Örneğin; Ramazan çadırı uygulamamız ilk defa 2008’de 100 kişilik bir çadırla başladı. Bu sene, sekiz gün boyunca, 500 kişilik çadırla bölgedeki halkımıza hizmet götürmeye çalıştık. Seneye çadır boyutlarını daha da büyötmeyi planlıyoruz.”

Son on yılda derneklerin faaliyet alanını genişletmeleri, aktivitelere katılan Türk göçmenlerin sayısında bununla doğru orantılı bir şekilde hızla arttığı aşikar bir şekilde görülmektedir. Dernek aktiviteleri bölge halkı arasında kendi reklamını ağızdan ağıza şeklinde yapmaktadır.

BÖLÜM 5: SONUÇ

Bulgular ve Yorum

Türk göçmenlerin yaşamış oldukları sosyal, kültürel ve ekonomik değişim süreçlerini yapmış olduğumuz mülakat örneklerinde görebilmekteyiz.

Araştırma bölgemize 15 yıl önce gelmiş olan Zehra Hanım, bu zorlukları yaşayanlardan birisidir. Rochester şehrinde, sayıları iki tane olan Türk marketlerinden birinin sahibi olan Zehra Hanım'ın liseyi henüz bitirmiş bir kız çocuğu var. Zehra Hanım, kızının kültür değerlerindeki kaybını, şöyle dile getirmiştir: "...Kızım küçük yaşlarda televizyondan öğrendiği az sayıdaki İngilizce kelimeleri kullanmaya başladı. Bu durum, bizim de hoşumuza gidiyordu. Zaman ilerledikçe kullandığı kelime ve cümle sayıları artmaya başladı. Okula başlamasıyla birlikte çok daha hız kazanmış oldu. Bizim için bu normal bir durumdu. Kendimizde İngilizce yetersiz olduğundan dolayı kızımın okulda zorluk çekmesini istemiyordum. Evde ben Türkçe konuşuyorum, kızım İngilizce cevap veriyor. Şu anda kızım üniversiteye başlayacak, İngilizcesi Türkçesinden çok daha iyi. Türkçesini tamamen kaybetmemesi için burada bulunan derneklerin ve camilerin hafta sonu okullarına, yaz kurslarına göndermeye çalışıyoruz. Ben ve eşim çalışıyoruz. Kızıma çok fazla vakit ayıramıyoruz."

Rochester bölgesinde yaşayan Yaşar Bey, yaklaşık 20 yıl önce Rochester şehrine göç etmiş, Rochester'da esnaf olarak yaşayan Türklerden biri olarak mülakatımıza katılmıştır.

"...Üniversite ikinci sınıfta okuyan bir oğlum ve Türkiye'de üniversite son sınıfta olan bir kızım var. Çocuklarımın ilkokula başladığı yıl, arkadaş edinmede ve okula alışmada zorluk çektiğini gördük. Evde mümkün mertebe İngilizce konuşmaya çalışıyordum. Fakat ilerleyen zamanlarda arkadaş edinmeye başlamalarıyla birlikte İngilizceleri çok iyi oldu. Daha sonraki zamanlarda "Biz neden cadılar bayramını kutlamıyoruz, yılbaşında bize Noel Baba neden gelmiyor" gibi sorularla karşılaşmaya başladık. Açıkçası ne yapabileceğimizi bilemedik. Çünkü okulda bu tür özel günlerle ilgili kıyafet baloları gibi kutlamalar düzenleniyordu. Çocuklarımın arkadaş ortamlarından

dışlanmalarını da istemiyordum. Dolayısıyla bu tür şeylere katılmalarında çok bir mahsur görmedim. Amerikan kültürüne ait özel günleri evde de kutlamaya başladık. Yaşı ilerledikçe isteklerin artması ve daha da karmaşıklaşması, doğum günü partileri, hafta sonu partilerine dönüşmüş, arkadaşlarıyla okul çıkışı beraber boş zaman değerlendirme istekleri hafta sonu kalmalarına, daha sonrasında da evden henüz lise yıllarında ayrılıp arkadaşlarıyla yaşamasına dönüşmüştü. Kızımı Türkiye’de üniversiteye gitmeye razı edebildim. Oğlum ise burada yaşıyor. Aktif olarak derneklerin faaliyetlerine katılmasını sağlamaya çalışıyorum.”

Sosyal çevre, bir toplum organizasyonunun kurucu unsurları bütünüdür ki onlar kendisini terkip eden insanlara etki yaparlar ve onlara bir kişilik modeli verirler. Özellikle onuncu yaşlardan sonra çocuğun soyut kavramları anlamlandırmaya başlamasıyla, hayata içinde yaşadığı toplum penceresinden bakmaya başlayınca Amerika’da yaşayan Türk ailelerinin problemleri daha belirgin olmaya başlamıştır. Artık yeni yetişen nesil, basit kutlamaları, günlük hayata dair bir kısım yaşam şekillerini taklit etme pozisyonundan çıkıp hayatın her alanını bu değer yargılarıyla yorumlamaya ve bunlar doğrultusunda yaşamaya başlamıştır. Bu da kendi öz kültürlerinden uzaklaştıklarının en belirgin işaretlerinden olmuştur. Belirli yaşları geçen çocuklarda köklü değişiklik yapmak isteyen aileler de artık önceki yıllardan çok farklı tepkilerle karşılanmaya başlanmış; sonu evden ayrılan ve kendi istediği şekilde ve değerlerle yaşamaya başlayan Türk göçmen grubunu ortaya çıkarmıştır. Yaşadıkları yerin değerlerinin benimsenmesi, kendi değerlerine olan ilgiyi zamanla azaltmış, daha da ilerleyen yaşlarda tamamen kaybolmasına neden olmuştur. Özellikle ilk ve ortaokul çağındaki çocukların, zamanlarının büyük bir kısmının okulda geçtiğini düşünürsek, arkadaş ortamında devamlı olarak yaşanan bölgenin sosyal yapısına dair şeyler konuşulduğunda gruba yabancı kalmak, dışlanmak, gruptan kopmak yerine, konuşulan değerleri uygulayıp grubun bir parçası olmayı tercih etmeleri, zamanla bu değerleri, hayatlarının bir parçası haline getirmelerine sebep olmaktadır. Bu durum, aslında sadece genç Türk göçmenlerini etkileyen bir durum değildir. Son dönem göçmenlerde de buna benzer çatışmalarla karşılaştığımız zaman zaman olmaktadır. Amerikan filmlerini orijinal hali ile izlemeye alıştıktan sonra kendi ülkemize gittiğimizde aynı türden

filmleri Türkçe seslendirmeleri olarak gördüğümüzde onları garipsediğimiz, hatta izlemek istemediğimiz durumlar olabilmektedir. Günün belirli bir vaktinin medya araçları ile geçirildiği düşünüldüğünde, medyada hakim olan dil, dolayısıyla da diğer kültür öğeleri, istemli bir şekilde benimsenmeye başlanmaktadır. Bir süre sonra artık hayatın bir parçası haline gelmektedir.

Araştırmamızda, bölgedeki Rochester Türk Derneği'nin aktif üyelerinden olan ve 1970'li yıllardan beri bölgede yaşayan Mehmet Bey, hem kendi yaşadığı hem de etrafında yaşanan benzeri bir çok hadiseyi bizimle paylaştı; “ Biz buraya ilk geldiğimiz yıllarda etrafımızda hiç kimsecikler yoktu bize yardımcı olan. Bize destek olan fabrikanın görevlendirdiği insanlarla resmi işlerimizi, çocukların okul durumu, sağlık problemlerimizi zor bela halletmeye çalışıyorduk. Resmi ya da günlük hayatta herhangi bir zorlukla karşılaşılırsa o tecrübeyi belirli zamanlarda bir araya geldiğimizde insanlar anlatıp birbiriyle paylaşmaya çalışıyor, sonrakiler de aynı hatayı yapmasınlar diye. Tabi günlük hayata dair karşılaşılan her zorluk, doğru halledilemeyebiliyordu. Bazen insanlar yanlış şeyleri doğruymuş gibi birbiriyle paylaşıp başkalarının da aynı hataya düşmesine sebep oluyordu. Belli bir zaman geçtikten sonra eski bir ev alıp hafta sonları buluşma, özel günleri kutlama amaçlı bir dernek gibi bir şey kuralım dedik. Çünkü insanlar hızlı bir hayatın içine girmişti. O zamanlar buralar Türkiye'den çok daha ileriydi. Bizim Türkler, çok sevmişti buraları. Her şeyine uymaya çalışıyorlardı. Tabi çocuklarımızda uymaya başladılar. Sonraları düşünmeye başladık, böyle giderse bu çocuklar Amerikalı olup çıkacaklar diye, nitekim öyle de oldu. Dernek diye kiraladığımız yerde bir şeyler yapmaya çalışıyorduk hafta sonları ama çok da düzenli gitmiyordu...”

Buraya gelen ilk nesil aileler, çocuklarının bir an önce topluma entegre olması için çocukların gerek dil gerekse diğer kültürel aktivitelere katılmalarına razı olmuşlar, hatta desteklemişlerdir. Hususiyetle günlük yaşantıya ait karşılaşılan problemler, sonradan yetişen nesiller de aynı güçlüklerle karşılaşmanın düşüncesiyle bu istek çok daha artmaktadır. Fakat bununla doğru orantılı bir şekilde kendi değerlerimize, dilimize ait gerekli besleme yapılamadığından dolayı çocuklar zaman içerisinde ana dillerine ve

kültürlerine yabancı birer fert haline gelmiş, her ne kadar kendilerinin Türk Amerikan olarak tanıtılsalar da Amerikan kültürü içerisinde eriyip gitmişlerdir.

Ahmet Bey, bölgede yaşayan ilk nesil göçmenlerden dört çocuk babası olarak mülakatımıza katılmıştır: “İş hayatımın yoğunluğundan dolayı çocuklarımla şahsen ilgilenemedim. Eşimle anlaştık, çalışmayıp çocuklarla ilgilenecek diye. Ekonomik durumumuz çok şükür iyi. Çocuklarımı özel okullara gönderdim. Elleri çok ciddi özgürlükler vermişim. Her şeyleri tam olsun istedim. Şu anda, en küçük çocuğum üniversitede. Türkçeleri yok denecek kadar az. İki büyük oğlum, kendi şirketimizde çalışıyor. Kız arkadaşlarıyla yaşıyorlar. Ortanca oğlumu burada bulunan Türk okullarına gönderdim. Oradayken iyiydi. Türkçeyi daha fazla kullanmaya başladı. Bize ait özel günlerde ailece bir şeyler yapmamızı istemeye başladı. Önemli günlerde mesajlaşıyoruz. İlk zamanları bu tür küçük şeylerin bile önemli olduğunu düşünmüyorduk. Çok fazla da imkânımız yoktu zaten. Yaz aylarında Türkiye’ye göndermeye çalıştım her sene, imkânımız vardı, ben yapabiliyordum. Ama burada birçok insan 3-4 yılda bir ancak Türkiye’ye gidebiliyor. Onların böyle şansları bile olmadı...”

Türk göçmenlerin yaşadıkları süreç, diğer örneklerden çok farklı işlememiştir. Onlu yaşlarda başlayan erime ve öz kültüre ait değerlerle düzenli beslenememe, içerisinde yaşanılan kültürel değerleri kabullenme ile sonuçlanmıştır. Ailelerin, günlük hayatın yoğunluğundan fırsat bulamamaları, çocukların etkisi altında kaldığı bu değişim sürecini durdurma ya da yavaşlatma adına bir alternatif olabilecekken bu da mümkün olmamıştır. Zira göç edildikten bir süre sonra, günlük hayatlarını idame ettirecek kadar İngilizce öğrenmeye başlayan ebeveynler, çalışmaya başlamışlardır. Sabah çocuklar okula, ebeveynler de işe gitmektedirler. Okuldan eve gelen çocuklar, büyük kardeşlerle akşama kadar, ebeveynler işten gelene kadar evde televizyon ya da bilgisayar karşında vakit geçirirler. Bu arada kardeşler arasında da diyaloglar, İngilizce olarak geçmektedir. Akşam işinden yorgun bir şekilde eve gelen ebeveynler, çocukların günlük temizlik, beslenme ihtiyaçları derken çocukların uyku vakitleri gelir. Dolayısıyla günlük beraberlik, sadece birkaç saati geçmemektedir. Çocuklar, ana kültürlerine ait değerleri adına beslenme yapabilecekleri ortamı, günde sadece birkaç saatliğine bulabilmektedir. Oysa Amerikan kültürü etkisini, bunun birkaç katı fazla olmak üzere her gün yaşarlar.

Burada doğmuş ve büyümüş, lise son sınıf öğrencisi olan Elif, üçüncü nesil bir Türk göçmenidir. Babası Fatih Bey ile yaptığımız mülakatta, küçük yaşlarda çocukların kültürel beslenmelerini, aile içerisinde yapmaya başladıklarını belirtmiştir. Ailesi de burada yaşayan Fatih Bey, kardeşlerinden de yararlanarak Elif'in kültürel değerleriyle ve Türkçe ile alakasını kesmemeye çalışmış. "Biz, uzun bir zamandır Rochester'da yaşıyoruz. Kardeşlerim, annem ve babam da buradalar. Ben de eşim de çalışıyoruz. Dolayısıyla Elif'e annem ve kardeşlerim baktı diyebilirim. Elif, tek çocuğumuz olması dolayısıyla her dediğini yapmaya çalıştık. Biraz el bebek gül bebek yetiştirebiliriz. Boş zamanlarını kardeşlerim, yeğenlerimle geçirirdi. Evimizde Türk kanalları da var. Türk dizileri izlerlerdi. Lisede biraz daha farklılaşmaya başladı. Arkadaş çevresi zannedersem bunda etkili oldu. Şu anda mesela hiçbir şekilde Türk kanallarını izlemek istemiyor. Annesi ve benim iş hayatımız da yoğun. Çok şükür ki son yıllarda buradaki camimiz, derneklerimiz iyi programlar yapıyorlar. Türk Kültür Merkezi'nin tüm programlarına göndermeye çalışıyorum. Yıl içinde okul olduğu için programlar daha çok hafta sonu oluyor. Ama yazın eğer Türkiye'ye gitmiyorsak mutlaka yaz okullarına gönderiyorum. Burada çok fazla Amerikalılaştan gencimiz var. Biz biraz şanslıyız. İlk buralara geldiğimizde Elif henüz bebektir..."

Elif, ortaokul yıllarına gelmesiyle, evde informal olarak yapılmaya çalışılan eğitime eskisi kadar cevap vermemeye başlamış. Yukarıda da belirttiğimiz gibi, günlük hayatın yoğunluğu içerisinde kaybolan ebeveynler de çocukların yaşları ilerleyip kendi başlarının çaresine bakacak hale gelmeleriyle doğru orantılı bir şekilde çocuklarına ayırdıkları vakit giderek azalmaya başlar. Rochester bölgesindeki dernekler, son on yılda ciddi bir faaliyet ve aktivite çeşitliliği göstermiş, daha planlı çalışmaya başlamaları da Elif gibi üçüncü nesil ve sonrası için bir umut ışığı olmuştur. Bölgede bulunan derneklerin, özellikle hafta sonu diğer Türklerle derneklerde bir araya gelinerek düzenli bir hafta sonu okuluna geçilmesi, bu işi profesyonel bir şekilde takip edecek öğretmenlerin bulunması, aileler için çok önemli bir hale gelmiştir. Daha sonra başlatılan hafta sonu okulu, sosyal aktiviteleri artırılmak suretiyle, bölgedeki Türk göçmenler için daha cazip hale getirilmeye çalışılmış. Çocuklarında gözle görülebilir bir netice aldıklarını belirtmişlerdir.

Ali Bey, burada doğmuş, evli ve bir çocuk babasıdır. Kendisi, lise yıllarına kadar New Jersey bölgesinde yaşamış. Rochester'a sonra taşınmışlar. Kendi tecrübelerinin, henüz 6 yaşında olan çocuğunu yetiştirmesinde çok etkili olduğunu belirtmiştir: “Benim çocukluğum, New Jersey’de geçti. Orada Türkler, buradan da fazla ama gittiğimiz okullarda Amerikalı arkadaşlarımız vardı. Arkadaşlarımızı Türklerden seçelim diye bir düşüncemiz hiç olmadı. Arkadaşlarımız neden hoşlanırsa bizde ondan hoşlanmaya başladık. Onların izlediği, bizim de izlediğimiz oldu. Partilere gitmeye başladık. Yılbaşı, sevgililer günü, bizim için önemliydi. Kendi dini bayramlarımızda da bir şeyler yapardık ama dürüst olmak gerekirse bir günlük, yılda iki tane olan bir şeydi. Ben 25 yaşındayım. O zamanlar çok fazla Türk kanallarımız da yoktu. Olanlardaki programlar, filmler de bize cazip gelmiyordu. Babam, lise sondayken beni Türkiye’ye yolladı. Türkiye’de iki yıl kaldım. Orada her şeyim değişti...”

Mülakatımıza katılan Rabia Hanım, lise yıllarında ABD’ye göç etmiş, Rochester şehrinde yaşayan Türk göçmenlerden birisidir. Kendisi, eğitim yönetimi üzerine doktorasını tamamlamak üzere ve buradaki derneklerin aktivitelerinde çok aktif bir şekilde rol almaktadır: “2000’li yıllarda, bölgemize yüksek lisans ve doktora amaçlı gelen Türklerin sayısı çok fazla oldu. Burada bulunan Türk gençlerine “kayıp gençlik”⁶ diyorlardı. İnsanlar, bölgede bulunan Kodak ve Hickey Freeman gibi büyük firmalarda kolayca iş bulan Türkler, gelir düzeyleri iyi olduğu için Rochester’ın istedikleri yerlerine taşınabilir oldular. Buradaki hayat standartları, Türkiye’deki hayatlarımızla kıyaslanmayacak derece yüksek. Böyle olunca insanımız, çok kolay bir şekilde buradaki hayat tarzına alıştı. Önceleri dernekte yaptığımız aktivitelerimize çok az insan katılırdı. Zaten yapabildiğimiz aktiviteler de çok sınırlıydı. Ancak son on-on beş yılda çok farklı değişiklikler oldu. Dernek sayısı arttı. Derneklerde yapılan aktiviteler çeşitlenmeye başladı. Her yaşa göre aktiviteler planlanmaya çalışılıyor. Benim de iki çocuğum var. Büyük olan ortaokula başlayacak, küçük olan da ilkokula başlayacak. Yoğun çalışmama rağmen hafta sonu okulunu ihmal etmemeye çalışıyorum. Çocuklarımızın tek beslenme kaynakları, dernekler ve yapılan aktiviteler...”

⁶Kayıp gençlik olarak tanımlanmasındaki kasıt, kendi değerlerinden uzaklaşıp Amerikanlaşmış olmalarıdır.

Zehra Hanım, mülakat talebimizi kabul eden, Rochester şehrinde yaklaşık 30 yıldır yaşayan birisi. Bizimle şunları paylaştı; “Türkiye’de Kahraman Maraşlıyım. Rochester şehrinde çok sayıda K. Maraşlı yaşamakta. Türkiye’deki hayat şartlarımız çok iyi değildi. Herkes gibi biz de daha iyi bir yaşantı için buralara geldik. Lise mezunu bir kız bir erkek olmak üzere iki, henüz ilkokula yeni başlamış olan bir de erkek çocuğum var. Çocuklarımız değişmesin diye hep kapalı yaşadık. Sadece kendi akrabalarımızla git gel yapardık. TSOR derneğinin aktivitelerini kaçırmazdık. Önceleri daha az aktivite yapılyordu. Eşim kahvehanesine gider. Son 5-10 yıldır camilerimiz ve derneklerimizin sayısı arttı. Güzel programlar yapılyor. Ramazanları, bayramlarımızı Türkiye’den uzak olsak bile burada da hissetmeye çalışıyoruz. 5 kişilik bir aile olduğumuz için 4-5 yılda bir ancak Türkiye’ye gidebiliyoruz. Akrabalarımızdan burada olanlar var. Dolayısıyla daha az zorlanıyoruz diyebilirim.”

Mülakatlarda dikkati çeken önemli bir husus, kültürel ve dinsel değerlerin eğitimi ve uygulanmasının Türkiye’deyken çok fazla önemsenmemesi, fakat Rochester’ a geldikten sonra değişimin görülmeye başlamasıyla çok hızlı bir şekilde öneminin artması olmuştur. Dikkati çeken diğer bir husus ise, ilk önceleri yerleşilen bölge kültürü tarafından olan etkilenme çok fark edilememiş, fark edilmesi uzun zaman almış olmasıdır. Hâkim kültürün, öz kültür üzerindeki değişiminin yavaşlatılması ya da durdurulması adına arayışlar, dernekleşmeleri beraberinde getirmiştir. Oysa Rochester bölgesine göç etmeden önce herhangi bir derneğe üyelik söz konusu değildir.

İnsanların karşılaşmış oldukları kültürasyon sürecini durdurma adına bulabildikleri tek alternatif, Türkiye olmuştur. Ekonomik şartları yerinde olan Türk göçmenleri, çocuklarını yılın yaz aylarında Türkiye’ye göndererek çocuklarının kültür beslenmelerini sağlamaya çalışmışlardır. Ekonomik yeterliliği olmayan aileler ise bu alternatiften bile yoksun yaşamaktadırlar.

Genel itibariyle, sürecin şu şekilde işlediği göze çarpmaktadır. Çocuklar, ilkokula başlayana kadar Türkçeye gayet iyi bir şekilde hâkimdir. İlkokula başlamasıyla beraber her geçen yıl Türkçe, biraz daha ikinci plana itilmiş, artık ortaokulun sonuna doğru evde tamamen İngilizce konuşulur olmuştur. Evdeki günlük konuşma, çocuğun ihtiyaçlarını

İngilizce ifade ettiği, ebeveynlerin ise Türkçe karşılık verdiği, Türkçe –İngilizce karışık konuşulan bir halde devam etmektedir. Çocuk, İngilizce şarkılar dinlemekte, Amerikan filmleri ve programlarını çok yakından izlemektedir. Başlarda aileler, çocuklarının bir an önce okula intibak etmesi için evde İngilizce konuşmayı problem olarak görmemişlerdir. Fakat ilerleyen yıllarda, çocuklarındaki anadile karşı isteksizlik arttıkça yazları Türkiye'ye göndermek suretiyle bu eksikliği kapatabileceklerini düşünmüşler, fakat zamanla bunun yeterli olmadığı görülmüştür. Göçmen Türklerin açık bir farkla ayrıldığı nokta, bu işin istemli yapılmış olması ve sonraki kuşaklarda öz kültüre ait değerlerin tamamen terk edilmese de büyük ölçüde bırakılarak Amerikan kültürü içinde erimeleri olmuştur. Bu süreçte, Türk kimliklerini korumaya yönelik çok fazla yardımcı aile, sosyal ve kültürel müesseselerin olmaması; ikinci kuşakta tamamen olmasa da temele ait kültürel ve dinsel öğelerin dışında büyük ölçüde Amerikanlaşmayı beraberinde getirmiştir. Genel ifade ile, gönüllü bir asimilasyon sürecine girilmiştir.

Görüşmelere katılanların genelini belirttiği problemlerden birisi ve araştırmamızın da ana konusu, Amerika'ya ilk gelen Türklere yardım edecek, ileride ortaya çıkabilecek problemleri önceden görebilecek ve çözümler üretebilecek müesseselerin olmayışı olmuştur. Üzücü bir sonuç olarak, nesiller kaybedilmeye başlayınca hafta sonları sosyal aktivite amaçlı bir araya gelinen derneklerin, bu statülerinden çıkıp yeni yetişen nesiller için kendi öz kültürlerine ait değerlerin öğretilebileceği düzenli ve sistemli çalışan müesseseler haline getirilmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır.

ABD, bir göçmen ülkesi olarak farklılıkları kabul eden bir yapıya sahiptir. Devlet ve tüm resmi müesseseler, politikalarını bunun üzerine koyar ve bunu arttırma adına teşvikler uygularlar. Çeşitliliği (diversity) fazla olan müessese ve kurumlar, zenginliği ve işlevi itibariyle diğer müesseselerden daha itibarlıdır. Göç olgusu dikkate alındığında bu durum, entegrasyonun daha yüksek düzeyde ve süratle gerçekleşmesine sebep olmaktadır. Özellikle ikinci kuşakta başlayıp sonraki nesillerde çok daha hızlı bir şekilde gerçekleşen kültürleşme, Amerika'da yaşayan tüm göçmenlerde olduğu gibi Türk göçmenler için de önemli bir olgudur. İkinci kuşak Türkler, Amerikan kimliklerini

Türk kimlikleri kadar benimsemekte ve bu ikili kimlikleri birbirleri ile çelişen tezatlar olarak görmemektedirler.

İkinci kuşak ebeveynler, Amerikan toplumu arasında köprü vazifesi görmekte, iki farklı dünyayı aynı anda yaşamaktadırlar. Türkçe yerine İngilizceyi tercih eden ikinci ve sonrası kuşak Amerikalı Türkler, hiçbir zaman da ebeveynleri kadar Türkiye ile ilgili değildirler. Türkiye ile ilgili haberleri ancak ABD medyasında çıkarsa takip etmektedirler (Kaya, 2003:110).

Bugün Türkler, ABD’de her geçen gün varlıklarını daha da hissettirme gayreti içindedirler. Kurulan Türk dernek ve birlikleri, Türk toplumunu bir araya getirerek Amerikan toplumu içinde daha tesirli olmaya çalışmaktadır. Amerikan Türk Dernekleri Federasyonu ve Amerika Türk Dernekleri Birliği, ABD’deki Türk derneklerini bir araya getirerek çatı görevini üstlenmektedirler (Altschiller, 1995:2/1364,1373).

Hemen her eyalette kurulan Türk derneklerinin yanında, neredeyse bütün büyük Amerikan üniversitelerinde Türk öğrenci derneklerine rastlamak mümkündür. Son yıllarda, Türk hükümetlerinin teşvikleriyle daha da organize olan Türk dernekleri, Türk kültürünü yayma ve Türkiye’yi tanıtmayı kendilerine görev saymaktadırlar. Bunun yanında hala çok cılız kalsa bile çatı derneklerin Türkiye adına lobi faaliyetleri de söz konusudur. Her yıl 19 Mayıs’a en yakın Cumartesi günü yapılan Türk Günü yürüyüşü, hem bir boy gösterişi sayılmakta hem de Türklerin bir araya gelerek birlik mesajı verdikleri bir faaliyet olarak görülmektedir. Bunun yanında Türk Günü’nün, Türk kültürünü tanıtmaya gibi bir fonksiyonu da söz konusudur (Kaya, 2003:61).

Sayısı giderek artan başarılı Türkler, Amerikan toplumu içinde varlıklarını her geçen gün daha da hissettirmektedirler. Bu şekilde, kendisini Amerikan toplumuna kabul ettiren Atlantic Records’un sahibi Ahmet Ertegün gibi müzik dünyasının önemli isimleri yanında, Mehmet Öz gibi ABD’de iyi bilinen doktor ve akademisyenlerin sayısı her geçen gün artmaktadır. Bu isimler, sadece birer başarı örnekleri değil, aynı zamanda Türkiye’nin gönüllü tanıtıcılarıdır (Kaya, 2003:61).

Dernekler, misyonlarını genişletmiş, Amerika'da ve Rochester bölgesinde yaşayan Türk-Amerikanların sosyal hayata dair ihtiyaçlarını karşılama, kolaylaştırma, yeni yetişen nesillerin kendi öz kültürlerine ait değerleri yeniden kazanma ve onları canlı tutmaya çalışmanın yanında bölgede resmi kişi ve kurumlar ile sıkı ilişkiler içine girilmeye başlanmıştır. Bölgeye ait özel ve resmi günlerin kutlanması, seçim zamanlarında seçim kampanyalarında aktif rol alarak adayların desteklenmesi gibi faaliyetleri gündemlerine alarak Türk diasporasının sesinin özellikle resmi merciler tarafından daha gür duyulmasını sağlayarak toplum içinde statülerini artırma çabalarına girmişler, bunda da başarılı bir çizgi çizmişlerdir. Rochester bölgesi milletvekillerinin belirli zaman aralıklarıyla dernekleri ziyaret etmeleri, derneklerin düzenlediği programlara katılmaları, bunun açık örneği olmaktadır.

İkinci kuşak ve sonrası göçmenlerin göç ettikleri yerde kalma süreleri ile kendi yurduna dönüşünde kültürel uyumsuzluk/çatışma yaşadıkları, mülakatlarda öne çıkan tespitlerden birisidir. Görüşme yapılan önceki nesiller, en az yirmi senedir Rochester'dadır. Bu süre zarfında, Türkiye'deki akrabalarıyla çok az iletişime geçebilmişlerdir; sonraki nesiller ise zaten Rochester'da doğduğu için dünyaya geldikleri andan itibaren Türkiye'deki akrabalarına yabancıdırlar. Aradaki kopukluk, bu yabancılik duygusunu arttıran bir etmen olmakla beraber, memleketlerine dönem dönem gerçekleştirdikleri ziyaretlerde, akrabalarından da bu yabancılik duygusunu bizzat hissettiklerini belirtmişlerdir. Bunların dışında, Türkiye'deki yaşam tarzıyla Amerika'daki yaşam tarzı arasındaki farklılıklar da zamanla birinden diğerine uyum sağlamaya çalışan Türkiyeli göçmenler için ayrı bir zorluk teşkil etmektedir.

Gözlemlerimiz ve yapılan mülakatlar sonucunda Türk Derneklerinin yürüttüğü faaliyetler, hem dini ve milli kimliğin korunmasına ve iç dayanışmanın artmasına hem de yaşanan ülkeye entegrasyon sürecine büyük katkı sağlamaktadır. Öte yandan, bu faaliyetlerin, ikinci ve üçüncü kuşak neslin, gizli veya aşikâr bir biçimde, karşı karşıya kaldığı asimilasyonun etkisini en aza indirmeye yönelik aktivitelerin yürütülmesi, duyarlı ailelerin bu müesseseleri doğal bir sığınak olarak değerlendirmelerine neden olmaktadır. Derneklerin çevresinde gelişen dini ve kültürel hayata yakından bakıldığında, bölgede yaşayan Türklerin bölgedeki kimliklerini muhafaza etme adına

başka da alternatiflerinin olmadığı görülür. Dolayısıyla, özellikle son 15 yıl içerisinde, derneklerin sayı ve çeşitlilik olarak arttığı, bölgede yaşayan Türk göçmenlerin dernek faaliyetlerine çok daha sık ve düzenli katıldıkları, yine bir başka yön olarak karşımıza çıkmıştır.

Bölgede yaşanan Türk göçmenlerin sadece derneklerin aktivitelerine katılmadığı, aktif olarak da programların yürütülmesi adına maddi ve manevi olarak gönüllü hizmet etmekte olduğu, gözlemlerimizden bir tanesi olmuştur. Bu da derneklerin hem sayı hem de çeşitliliğinin artmasında önemli rol oynamıştır.

Önceleri çok sık ilişkileri olmadan dağınık diyebileceğimiz bir şekilde yaşayan Türkler, artık daha organize olmuş durumdadır. Birliktelikteki bu artışın, sayısal bir güç olarak diasporik harekete dönmesiyle, yerel siyasilerin dernek programlarına katılmaya başlamaları, özellikle seçim zamanlarında derneklerin ziyaret edilme isteklerinin yerel siyasiler tarafından olması ile doğru orantılı olarak artmıştır. Bu durum, bölgedeki Türk göçmenlerin, artık içinde buldukları toplumda haklarını daha rahat savunabilecek hale geldiğinin göstergesi olmuştur. Özellikle seçim zamanlarında derneklerin ziyaret edilme istekleri, yerel siyasiler tarafından olmaktadır.

Türk Kültür Merkezi Rochester (TCC Rochester), organizasyon olarak buna benzer bir yaklaşım sergilemekte sadece bölgedeki Türklerle değil, aynı zamanda siyasi ve resmi makamlarla ilişkilerini de artırma yönünde faaliyetlerle tanınmış ve kazandığı bu temsil kimliği ile bölgedeki Türkleri temsil eden resmi makamlar tarafından tanınan bir müessese haline gelmiştir. Faaliyetler, bir taraftan topluluğa yönelik din hizmetlerinin planlı bir şekilde sistematize edilebilirliği ve sürdürülebilirliği açısından, diğer taraftan da topluluk içerisinde var olan farklı dindarlık eğilimleri arasında çatışma ve rekabetin yerini diyalog, hoşgörü ve eşgüdümün sağlanması açısından önemli bir misyon üstlenmektedir. Bu yaklaşım sonucunda, bu organizasyon, bölgedeki resmi makamların Türk göçmen toplulukla ilgili sorunların çözümünde muhatap alacağı bir pozisyon da elde edebilir.

Türkiye'deki resmi anlamda din hizmetleri politikasını belirleyen ve yürüten Diyanet İşleri Başkanlığı'yla organik bir yapılanma olarak karşımıza çıkan Avrupa'nın çeşitli

lkelerindeki ‘Türk Diyanet Vakıfları’, dini alanda önemli bir misyon icra etmektedirler. Ancak, Amerika’daki Türk Diyanet Vakfı’nın, özellikle Avrupa lkelerindeki Türk Diyanet’e kıyasla hizmet sunabileceği fiziksel meknların azlığı ve buralara daha geç gelinmiş olmaları, Amerika Birleşik Devletleri’nin genelinde ve bölgede yaşayan Türk halkına yönelik din hizmeti noktasında önemli bir boşluğu ortaya çıkarmaktadır. Bu boşluğun büyük bir kısmının, Türkiye’deki mevcut dini grup, cemaat ve hareketlerle organik ya da inorganik bağlantısı olan ve çeşitli vakıf veya dernekler etrafında örgütlenen sivil organizasyonlar tarafından doldurulmaya çalışıldığı görülmektedir. Bu durum, bir taraftan, Türklere yönelik din hizmeti eksikliğinin giderilmesi noktasında önemli bir hizmeti ifade ederken, diğer taraftan ise, söz konusu örgütlenmelerin dini söylem içeriklerindeki ve ideolojik duruşlarındaki farklılaşmalar nedeniyle bir takım çatışma ve rekabet unsurlarının oluşmasını neden olabilmektedir. Bu da hem göçmen topluluk arasında kendine özgü heterojen dindarlık deneyimlerinin oluşmasına hem de yaşanılan toplumla olan entegrasyon sürecinin olumsuzlaşmasına neden olabilecek hususlar ortaya çıkarabilmektedir.

Rochester bölgesinde faaliyet gösteren Türk dernekleri, bölgede yaşayan Türk göçmenlerin kültürel ve dinsel değerlerini muhafaza etme ve kaybedilmiş olan değerleri kazanma adına çok önemli bir misyona sahiptir. Bu amaca yönelik resmi makamlara, dernek yöneticilerine ve ailelere, ayrı ayrı ciddi görevler düşmektedir. Derneklere gençlere yönelik faaliyetlerin sayılarının artması, derneğe geliş gidiş sıklığını artıracak, böylelikle dernekte geçirdikleri vakitlerde hem eğlenen hem de eğitim alan gençlerin derneklere devamlılığı sağlanacaktır. Özellikle yeni nesil Türk göçmenlerin dil ve tarihsel eğitim faaliyetlerini artırma adına, sadece bu işe kanalize edilmiş alt birimler ya da dernekler oluşturulması veya mevcut derneklerin, özellikle de dini derneklerin, eğitime yönelik faaliyetlerine daha fazla yer verilmesidir. Dini derneklere din görevlileri, toplumun büyük bir kısmı ile muhatap olmaları sebebiyle, halkı bu yöne çok daha rahat teşvik edebilirler. Ailelerin, bu noktada, çocuklarının derneklere devamı adına üzerine düşen sorumlulukları yerine getirmesi gerekmektedir. Kendilerinin de dernek programlarına aktif katılmaları, ulaşım ve maddi güçlüklerde dernek yöneticilerine yardım etmeleri ve çocuklarını, bu noktada, devamlı olarak motive

etmeleri gerekmektedir. Ailenin bu meseleye sahip çıkması, çocukların da kendiliğinden işin içine girmesine neden olacaktır.

KAYNAKÇA

- ABADAN-UNAT, Nermin, KEMIKSİZ.(1986).Neşe, Türk Dış Göçü, 1960–1984 Yorumlu Bibliyografya, Ankara.
- AKSOY, Erdal. (2010),*Almanya’da Yaşayan Üçüncü Kuşak Türk Öğrencilerin Kimlik Algılamaları ve Buna Bağlı Olarak Karşılaştıkları Ayrımcılık Sorunları*, Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi.
- ALTSCHILLER, D. (1995). Türksih Americans. In V. Rudolph (Ed.), *Gale Encyclopedia of Multicultural America* (Vol. 2, pp. 1364-1373). Detroit: Gale Research
- AMERIKAN YABANCILAR BÜROSU. (2004).
- AMERIKAN YABANCILAR BÜROSU.(2007). www.dhs.gov/immigrationstatistics
- ANSRIESEN Vd. 2002, <http://yayinlar.yesevi.edu.tr/files/article/421.pdf>
- AŞKUN, C. I. (1989). “Kültürel iletişim Politikası”, 2. *Millî Kültür Şûrası Bildirileri*, 5-8 KÜLTÜRK BAKANLIĞI. (Aralık, C.1, s. 29-34) Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı .32
- ASLAN, ALI. (2005).*Akademik Bakış, Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, Sayı 5.
- ATAMAN, Kemal.(2005). “Yapısal Adaptasyon ya da Caminin Asli Fonksiyonlarını Üstlenme Süreci”, III. *Din Şûrası Tebliğ ve Müzakereleri*, DİB Yayınları, Ankara.
- ATLIĞ, N. (1990). “Türk Musikisi”, Millî Kültür Unsurlarımız Üzerine Genel Görüşler, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını.
- BEAUD, Stéphane & NOIRIEL, Gérard,(2003). “Göçmenlerin Bütünleşmesini Düşünmek” (çev. derya Fırat),*Toplumbilim*, 2003, sayı 17, sf: 15-24 *Toplum Bilim*, sayı 17.
- BENMAYOR,Rina and SKOTNESES, Andor. 1994.*Migration and Identity*, Oxford University Press.
- BERRY, B. ve TISCHLER H. L. (1978). *Race and Ethnic Relations*. Boston: Houghton Mifflin Company.
- BİLGİSEVEN, Â. K. (1986). *Genel Sosyoloji*, Filiz Kitabevi, İstanbul, (4.Baskı).

- BILIG, E, Güz (2010), *Almanya'daki Türk Göçmenlerin Sosyal Entegrasyonunun Kuşaklar Arası Karşılaştırması: Kültürleşme*, Sayı 55. Ahmet Yesevi. Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanlığı
- BIERSTED, R. ve MEEHAN E.J., P.A.Samuelson.(1964). *Modern Social Science*, New York: Mc Graw-Hill Book Company)
- BOGARDUS, E.S.1949. "Cultural Pluralism and Accultiration. "*Sociology and Social Researc*. N.34.
- BOLAY, S. H. (1980). "Türk İnsanın ve Cemiyetinin Teşekkülünde Dinin Rolü" *Millî Eğitim ve Kültür*, c.1, S.1, Aralık 1978, (II. Baskı).
- BURGESS, E. W.(1930),*Mental Development in the child and the race*, New York: the Macmillan Co., 1895,s.452-7): "Accommodation", E.R.A. Seligman ed., *Encyclopedia of the Social Sceince*, vol. I, Macmillan Co. New York.
- COHEN, Robin (1996), "Diasporas and the Nation-State: From Victims to Challengers", *International Affairs*, c.72, n.1.
- CORNELL, S. E., & HARTMANN, D. (1998). *Ethnicity and Race : Making Identities in a Changing World*. Thousand Oaks, Calif.Pine Forge Press.
- ÇAĞLAR, Ayşe. (1994), *German Turks in Berlin: Migration and Their Quest For Social Mobility*. Unpublished Ph.D. Thesis, Department of Anthropology, McGill University, Montreal.
- ÇELİK Celaleddin.(2008) "Almanya'da Türkler: Sürekli Yabancılık, Kültürel Çatışma ve Din", *Milel ve Nihal*, C.: 5, sayı: 3.
- DAHL, R.A.(1982). *Dilemmas of pluralist Democracy: Anatomy vs. Control*. Yale University press,N.Y.
- DICTIONARY OF SOCIOLOGY. E. Ehrlich (ed), (1991)
- DURKHEIM, Emile. (1986). *İntihar-Toplum Bilimsel İnceleme*. Çev. Özer Ozankaya, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- ELIOT ,T.S. (1948), *Notes towards a Definition of Culture*.
- ELLS, Calvin. (1984) *Sosyal Antropoloji Açısından İnsan ve Dünyaşı*, İstanbul: Remzi Kitabevi
- ERGÜN, D. (2000). *Kimlikler Kıskaçında Ulusal Kişilik*. Ankara: İmge Kitabevi.
- ERKAL, M. E.(1981) *İktisadî kalkınmanın Kültür Temelleri*. İstanbul.

- ESSER, Husserl (2000). "Integration and Ethnic Stratification". Hartmut Esser et al. (Eds.), Towards Emerging Ethnic Classes in Europe? Volume 1 Workshop Proceedings, Project Conclusions, Integration and Ethnic Stratification, Ethnic Economy and Social Exclusion. Weinheim: Freudenberg Stiftung GmbH.
- FAICHILD H. P. (ed.)(1967) "Social Assimilation" maddesi, Dictionary of Sociology and Related Science, Littlefield, Adams & Co.,New Jersey.
- FAIST, Thomas (2003). Uluslararası Göç ve Ulusal Toplumsal Alanlar, (çev. A. Z. Gündoan-Can Nacar), Istanbul: Balam Yayıncılık: 307
- FUAD, Ahmed.(1986). Turks in America: The Ottoman Turk's Immigrant Experience. Connecticut: Columbia International Press.
- FREEDMAN, M.(ed.)(1955).A Minority in Britain, Vallentine, Mitchell, London.
- GANDER, M. J., and GARDINER H. W. 1981, Child and Adolescent Development. Boston: Little, Brown and Co.
- GEASON, Philip.(1980)"American Identity and Americanization," in Harvard Encyclopedia of American Ethnic Groups Thernstrom A. Stephan, Ann Orlov, and Oscar Handlin, eds. (Cambridge, MA: The Belknap Press of Harvard University Press).
- GEZGIN, Mehmet F.(1984) İşgücü Göçü ve Avusturya'daki Türk işçileri, Istanbul Üniversitesi Yayınları, No: 3743, Istanbul.
- GILLIN, J. L. AND GILLIN J.P.(1948) Cultural Sociology, The Macmillan Co.,New York.
- GIDDENS, A. (1991). *Modernity and Self-Identity : Self and Society in the Late Modern Age*.Stanford, Calif.: Stanford University Press.
- GORDON, M, (1978) Human Nature, Class and Ethnicity. Oxford University Press, N.Y.
- GORDON, Milton M.(1964), Assimilation in American Life. Oxford University Press USA
- GÖKÇE, O (2006), "Almanya'da Uyum ve Dışlanma Arasında Türk Gençleri", Türk Yurdu.
- GÖKDERE, Ahmet. (1978) Yabancı Ülkelere İşgücü Akımı, İş Bankası Yayınları, Ankara
- GÖKSU,Türkut.(2000)İşçilikten Vatandaşlığa, Almanya'daki Türkler, Özen Yayıncılık,Ankara.

- GREELEY, Andrew M. (1971), *Why Can't They be Like Us?: America's White Ethnic Groups*. Clarke, Irwin & Company, USA.
- GREEN, J. W. (1982), *Cultural Awareness in the Human Service*, Prentice-Hall, inc. N.J.
- GÜLER, Kemal. (1992), "Anadilin Önemi ve Milli Kimlik", *Bati Avrupa Türkleri: F. Almanya'da 30. Yıl. [iç.], Avrupa, Türk-İslam Birliği Yayınları*, Ankara, s.109-118.
- GÜNAY, U. (1985). "Gençlik ve Türk İslam Eserleri", *Millî Kültür ve Gençlik Simpozyumu*, Ankara: Gazi Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları.
- GÜNGÖR, E. (2003). *Kültür Değişmesi ve Milliyetçilik*, İstanbul: Ötüken Nesriyat: 15
- GÜNGÖR, E. (2004). *Türk Kültürü ve Milliyetçilik*, İstanbul: Ötüken Nesriyat: 156;
- TURAL, TURAL, S. (1992). *Kültürel Kimlik Üzerine Düşünceler*, Ankara: Ecdâd Yayınları.
- GÜVEN, H.Sami.(2006) *Dış Göç ve İşçi Yatırım Ortaklıkları*, Ankara.
- GÜVENÇ, (1996); akt. Ilgın, C., Hacıhasanoğlu, O. (2006), *Göç – Aidiyet ilişkisinin belirlenmesi için model: Berlin / Kreuzberg örneği*, *İtü dergisi Mimarlık, Planlama, Tasarım, Cilt:5,Sayı:2 - Eylül, Kısım:1, İstanbul*.
- HABERMAS, Jürgen. (1984). *The Theory of Communicative Action. Volume I-II*. Cambridge: Policy Press.
- HOWELL, G.D, (1978) *Intercultural Communication and the Concept of Marginality*. Tampa, Florida.
- HARRIGAN John J. and RONALD K.(2003) *Vogel. Political Change in the Metropolis*. New York: Longman.
- HART,H, (1967) 'Accommodation', *Dictionary of Sociology and Related Sciences* , H. P. Fairchild (ed.), Littlefield, Adams & Co.,New Jersey.
- İÇDUYGU Ahmet, SIRKECI, İbrahim ve AYGÜN İsmail(1997) "Türkiye'de içgöç ve içgöçün işçi hareketlerine etkisi", *Türkiye'de İçgöç- Sorunsal Alanları ve Araştırma yöntemleri konferansı*, Haziran, İstanbul.
- JACKSON, P. and PENROSE, J. (1994). *Constructions of Race, Place, and Nation*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- JARY, D. ve JARY, J, "*Pluralism*", *The Harper Collins Dictionary of Sociology*. E. Ehrlich (ed), (New York: Harper Perennial, 1991).

- KAGITCIBASI, Cigdem.(1987).*Growth and Progress in Cross-cultural Psychology: Selected Papers from the Eighth International Conference of the International Association for Cross-Cultural Psychology Held at Istanbul.*
- KAPLAN, M. (2001). Türk Milletinin Kültürel Değerleri, Ankara: MEB Yayınları: 19.
- KARAKUS, I. (2000). Türkçe Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi (Öğretmen El Kitabı), Ankara: Sistem Ofset Yayınları: 66.
- KARPAT, K. (1995). Türks in America. In T. D. Stephane (Ed.), Les Annales de L'Autre Islam (Vol. 3). Paris: Erisim.
- KARPAT, Kemal.(2006)“The Türks Finally Establish a Community in the United States,” International Journalof Türksih Studies, Vol. 12, Nos. 1 & 2.
- KAYA, Ayhan. (1997), Constructing Diasporas: Turkish Hip-Hop Youth in Berlin. Unpublished Ph.D. Thesis, Warwick University
- KAYA, İ. (2003). Shifting Türksih American Identity Formations in the United States. Unpublished Dissertation, Florida State University, Tallahassee.
- KAYA, İlhan.(2006) Amerikalı Türkler, Coğrafi Bilimler Dergisi, 4 (2), 1-13.
- KESLER, J. (2006), “ Can evangelism survie its success”? Christianity Today. V.v 36.
- KEYMAN, Fuat.(2004) “Sivil Toplum, Sivil Toplum Kuruluşları ve Türkiye”, Sivil Toplum ve Demokrasi Konferans Yazıları no. 4, İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul.
- KILIÇARSLAN. Ayten, (1992), “F. Almanya’da Türk Kadınları”, Batı Avrupa Türklere: F. Almanya’da 30. Yıl, [iç.], Avrupa, Türk-İslam Birliği Yayınları, Ankara, s.55-70.
- KÜÇÜKCAN, Talip -GUNGOR, Veyis -KOCABIYIK, Hüseyin.(2006) Avrupadaki Türklere Türkiye Avrupa Birliği İlişkilerine Etkileri Hollanda Örneği, Türkevî Araştırmalar Merkezi, Amsterdam.
- LAHJOMRI, A. (1984). “ Teaching of the French language in Morrocco and Dialogue of Clutruue. “ Francais dans le Monde; n.189.
- LOCKWOOD, David (1964). “Social Integration and System Integration”. George K. Zollschan and Walter Hirsch (Eds.). Explorations in Social Change. London. 244-257
- MAALOUF A.(2008) Identities, Deadly International Encyclopedia of the Social Sciences.

- MARTIN, L. Philip (?), Bitmeyen Öykü: Batı Avrupa'ya Türk işçi Göçü, Uluslararası Çalışma Bürosu, Ankara.
- MORLEY, David.(1995), Kevin Robins; Spaces of Identity: Global Media, Electronic Landscapes and Cultural Boundaries.
- NECEF, Mehmet Umit. (1996), Ethnic Identity and Language Shift Among Young Turks in Denmark. Unpublished Ph.D. Thesis, Center for Contemporary Middle East Studies, Odense University, Denmark.
- NEWMAN,W.M.(1979) American Pluralism. Harper and Row, NewYork.
- NIRUN, N., M. Cihat Özönder. (1990). “Türk Sosyo-Kültür Yapısı İçinde Âdetler, Örfler, Görenekler, Gelenekler”, Millî Kültür Unsurlarımız Üzerine Genel Görüşler, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını.
- NORDBY, Halvor.(2008) Values, Cultural Identity and Communication: A Perspective From Philosophy of Language, University College of Lillehammer & University of Oslo, Norway, Journal of Intercultural Communication, ISSN 1404-1634, issue 17.
- OGBU, J. U. (1990). Racial stratification and education. In G. E. Thomas (Ed.), U.S. race relations in the 1980s and 1990s: Challenges and alternatives. Washington, DC: HemiSphere.
- OPEN DOORS,(2005), international educational exchange.
- ÖGEL, B. (2001). Türk Kültürünün Gelişme Çağları I, İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.: 29.
- ÖZBEK, M. A. (1990). “Millî Kültürümüz içinde Türk Halk Müziği”, Millî Kültür Unsurlarımız Üzerine Genel Görüşler, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını.: 193.
- ÖZDAL, Barış.(2000) 21.Yüzyıla Doğru Almanya'daki Türkler ve Türkiye-Almanya ilişkilerine Etkileri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2000.
- ÖZMEN, Nebile.(2011).Göçün 50.Yılında Entegrasyon ve Din ilişkisinin Dönüşen Parametreleri: Almanya'da Türkler, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt: 4 Sayı: 19.
- ÖZÖNDER, M. Cihat.(1984).“Kültür Bütünleşmesi ve Alt-Kültür Grupları Hakkında Düşünceler”, Türk Kültürü Araştırmaları (Ankara).

- PADILLA, A. M. (1980). The role of cultural awareness and ethnic loyalty in acculturation. In A. M. Padilla (Ed.), *Acculturation: Theory, models and some new findings*. Boulder, CO: Westview.
- PADILLA, Amado M.(2003) , PEREZ William,Acculturation, Social Identity, and Social Cognition: A New Perspective. , *Hispanic Journal of Behavioral Sciences*, Vol. 25 No. 1, February.Stanford University.
- PALANITHURAI, G., & THANDAVAN, R. (1998). *Ethnic Movement in Transition: Ideology and Culture in a Changing Society*. New Delhi: Kanişhka Publishers Distributors.
- PAREKH, Bhikhu (2002).Çokkültürlülüğü Yeniden Düşünmek:Kültürel Çesitlilik ve Siyasal Teori, (çev. B. Tanriseven),Ankara: Phoenix Yayınevi.
- PARK, Robert. E., and BURGESS ,E. W.(1921). *Introduction to Science of Sociology*, University of Chicago Press.
- PARK, Robert E. (1948) “Social Assimilation.”, *Encyclopedia of the Social Sciences*, I. Edwin R.A. Seligman (Ed.), New York:The MacMillan Company.
- PARSONSS, Talcott (1951). *The Social System*. New York: Free Press.
- PEMBE, Erkan.(2005) *Almanya’da Türk Kimliği Din ve Entegrasyon*, Araştırma Yayınları, Ankara.
- PERSONS, S. (1987). *Ethnic studies at Chicago: 1905-45*. Urbana: University of Illinois Press.
- PORTES A.(1997): immigration theory for a new century, Some problems and opportunities,*International migration review*.
- PUR, Necla, *Uluslararası işgücü hareketleri ve Türkiye*, İstanbul Matbaası, İstanbul.
- ROSE, A. M. (1974) 'Accommodation' , *A Dictionary of The SocialSciences*, J. Gould ve W. L. Kolb (Ed), The Free Press, New York.
- SEÇMEZ, Osman. (1992), “Gençlik Meselemiz”, *Batı Avrupa Türkleri: F. Almanya’da 30. Yıl*. [iç.], Avrupa, Türk-İslam Birliği Yayınları, Ankara, s.71-80
- SEN, Faruk, KORAY. (1993) *Sedef, Türkiye’den Avrupa Topluluguna Göç Hareketleri*, Köln: Önel-Verlag, Kasım.
- SIMPSON, George Eaton.(1968). “Assimilation.”, *International Encyclopedia of the Social Sciences*, I :438-444, David L. Sills (Ed.), New York:The Macmillan Company & The Free Press.
- SMITH, A. D. (2004), *Milli Kimlik* (B. S. Şenel, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.

- SOMERSON, S. (2004) Sosyal Bilimlerde Etnisite ve Irk, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları; İstanbul.
- SOSYAL BİLİMLER ANSIKLOPEDİSİ, Risale yayınları,1990.
- SPICER, Edward H. (1968), “Acculturation.”, International Encyclopedia of the Social Sciences. I :21-26, David L. Sills (Ed.), New York:The Macmillan Company & The Free Press.
- STONEQUIST, E.V. (1937). *The marginal man: A study in personality and culture conflict*. New York: Russell and Russell.
- TEKİNALP, Ş; Morley ve Robins.(1997);Küreselleşen Dünyanın Bunalımı: Çokkültürlülük, Journal of İstanbul Kültür University; İstanbul.
- TELAL, Erel ,“Göçmen işçilerin, Yaşam Koşulları ve Son Uluslar Arası Sözleşme” , Ankara Üniversitesi SBF Dergisi- Cilt 49,No. 3-4,1995. s.417.
- TEMİZKAN,Omer,Kültürlere Karşı Çokkültürluluk,
http://cumhuriyet.academia.edu/%C3%96merTemizkan/Teaching/28837/Modern_Toplumda_Çokkültürluluk
- TESKE, R ve NELSON, B. H. , Acculturation and Assimilation: A classification”. American Ethnologist, n.1 ,(May 1974),s.365.
- TEZCAN, Mahmut. (2000). Dış Göç ve Eğitim. Ankara: Anı Yayıncılık.
- TÜRKDOĞAN,Orhan.1984. Avrupadaki İşçilerimiz ve Çocukları: İkinci Neslin Dramı.Orkun Yayınevi.İstanbul
- TOKER, B. B. (1985). “Halk Müziğini Tesbit ve Koruma Çalışmalarında Karşılaşılan Meseleler”, Millî Kültür ve Gençlik Simpozyumu, Ankara: Gazi Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları: 319.Toplum Bilim, Sayı 17, 2003: 16.
- TURAL, S. (1992). Kültürel Kimlik Üzerine Düşünceler, Ankara: Ecdâd Yayınları.: 30).
- TURAN, Kadir (1992). Almanya’da Türk Olmak: F. Almanya’da Yaşayan II. Kuşak Türkler’in Sosyalleşmesi ve Kültür Değişmesi, S 121, İstanbul: Sümer Kitabevi Yayınları.
- United States Census Bureau, 2000.
- US immigration and Custom enforcement, Students and exchange visitor program 2006.
- UYAR, Yusuf ,Cultural transfer in Turkish teaching and to develop cultural identity, Ankara 2007.

- VALLENTINE, Mitchell. 1955. M. Freedman (ed.), A Minority in Britain, London.
- VARENNE, H. (1998). Diversity as American Cultural Category. In C. a. K. Greenhouse, Roshanak (Ed.), Democracy and ethnography: Constructing Identities in Multicultural Liberal States (pp. x, 305).
- VERTOVEC, Steven, Three meanings of 'diaspora', exemplified among, South Asian religions, Three meanings of 'diaspora', exemplified among, South Asian religions, University of Oxford, University of Oxford, Diaspora 7(2) [in press, 1999]
- WARD, C., Bochner, S., & Furnham, A. (2001). The psychology of culture shock (2nd ed.). Boston: Routledge Kegan Paul.
- WEBER, Max (1970). From Max Weber: Essays in Sociology. Çev. Gerth Hans. London: Routledge ve Paul.
- WEBER's Encyclopedic Unabridged Dictionary of the English Language, Gramercy Books, New York, 1989, s.90.
- YALÇIN, Cemal, 2002. Çokkültürcülük Bağlamında Türkiye'den Batı Avrupa Ülkelerine Göç, C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi Mayıs 2002 Cilt : 26 No: 1
- YALIN, Cemal, 2004. Göç Sosyolojisi, Anı Yayıncılık, Ankara.
- YÜCEL, Yaşar. YEDİYILDIZ, Bahaeddin, 1990, "Tarih ve Kültür", Millî Kültür Unsurlarımız Üzerine Genel Görüşler, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını.
- ZIMMERMANN, Klaus. F.; Gang, Ira. N. (1999). Is Child Like A Parent? Educational Attainment and Ethnic Origin. IZA Discussion Paper no. 57.
- <ftp://repec.iza.org/RePEc/Discussionpaper/dp57.pdf>.
- [http://www.eureptr.org/bilginotlari/ab'nin nüfus yapısı/htm](http://www.eureptr.org/bilginotlari/ab'nin_nufusyapisi/htm), 25 Ocak 2006
- [http://www.webmastersitesi.com/bilmediklerimiz/250200-kültürel-değişme-nedir.htm](http://www.webmastersitesi.com/bilmediklerimiz/250200-kulturel-degisme-nedir.htm)
- [http://yayınlar.yesevi.edu.tr/files/article/421.pdf](http://yayinlar.yesevi.edu.tr/files/article/421.pdf).

ÖZGEÇMİŞ

Akın Öztürk, 23 Nisan 1978'de, Kars'ın merkezine bağlı Başgedikler nahiyesinde dünyaya geldi. İlk ve orta öğrenimini İstanbul'da tamamladı. Sakarya Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nden 1999 yılında mezun oldu. Aynı yıl, Sakarya Üniversitesi'nde yüksek lisans eğitimine başladı. Dil eğitimi için gittiği Amerika'ya yerleşmeye karar verdi. Evli ve iki çocuk babası ve halen Amerika'nın New York eyaletinde yaşamaktadır.